СОВЕТ ИТТИФОҚИ КОММУНИСТИК ПАРТИЯСИНИНГ XXIII СЪЕЗДИ

БУТУН ДУНЁ ПРОЛЕТАРЛАРИ, БИРЛАШИНГИЗ!

ТОШКЕНТ ҲАҚИҚАТИ

ЎЗБЕКИСТОН КП ТОШКЕНТ ОБЛАСТЬ ВА ШАҲАР КОМИТЕТЛАРИ, МЕҲНАТКАШЛАР ДЕПУТАТЛАРИ ТОШКЕНТ ОБЛАСТЬ ҲАМДА ШАҲАР СОВЕТЛАРИНИНГ ОРГАНИ

13 йил чиқиши
№ 63 (3291).
30 март
ЧОРШАНБА
1966 йил
Баҳоси 3 тийин.

Кеча Москвада, Съездлар саройида Совет Иттифоқи Коммунистик партиясининг XXIII съезди ўз ишини бошлади.

Съезд КПСС Марказий Комитети Биринчи секретари ўртоқ Л. И. БРЕЖНЕВнинг КПСС XXIII съездига ҳисобот докладини тинглади.

Совет Иттифоқи Коммунистик партиясининг XXIII съезди тўғрисида

ИНФОРМАЦИОН БИЛДИРИШ

29 март, эрталаб соат 10 да, Москвада, Кремлнинг Съездлар саройида Совет Иттифоқи Коммунистик партиясининг навбатдаги XXIII съезди ўз ишини бошлади. Съездни КПСС Марказий Комитетининг Биринчи секретари ўртоқ Л. И. Брежнев кириш нутқи сўзлаб очди.

Съезд съезд президиумини, секретариатни, редакцион комиссияни ва мандат комиссиясини сайлади.

Съезднинг қуйидаги кун тартиби тасдиқланади:

1. КПСС Марказий Комитетининг ҳисобот доклади — докладчи КПСС Марказий Комитетининг Биринчи секретари ўртоқ Л. И. Брежнев.
2. КПСС Марказий ревизия комиссиясининг ҳисобот доклади — докладчи Марказий ревизия комиссиясининг раиси ўртоқ Н. А. Муравьева.
3. СССР халқ хўжалигини ривожлантиришнинг 1966—1970 йилларга мўлжалланган беш йиллик плани юзасидан КПСС XXIII съездининг Директивалари — докладчи СССР Министрлар Советининг Раиси ўртоқ А. Н. Косигин.
4. Партиянинг марказий органларини сайлаш.

Съезд делегатлари ва меҳмонлари томонидан қизғин кутиб олинган КПСС Марказий Комитетининг Биринчи секретари ўртоқ Л. И. Брежнев КПСС Марказий Комитетининг ҳисобот докладини қилди.

Сўнгра съезд Марказий ревизия комиссиясининг ҳисобот докладини тинглади. Бу ҳақда Марказий ревизия комиссиясининг раиси ўртоқ Н. А. Муравьева доклад қилди.

КПСС XXIII СЪЕЗДИ

... Москва устида, бутун мамлакат бўйлаб баҳор шабадалари эсмоқда. Кремлдаги Съездлар саройининг олд томонидаги флагштокларда Советлар мамлакатининг қизил байроғи ва иттифоқдош республикаларнинг байроқлари ҳилпираб турибди. 29 мартда бу ерда Совет Иттифоқи Коммунистик партиясининг XXIII съезди ўз ишини бошлади.

Ҳозирги пайтда бутун совет халқининг, бутун инсониятнинг фикр-эътибори Кремлга қаратилган.

... Кремлдаги Съездлар саройининг улкан зали кишилар билан лиқ тўлади. Делегатлар ўз ўринларини эгаллайдилар: булар — партия ветеранлари, металлурглар ва шахтёрлар, тракторчилар ва чорвадорлар, олимлар ва ёзувчилар, комбайнчилар ва агрономлар, ўқитувчилар ва инженерлар, рассомлар ва врачлар, космонавтлар ва Совет Армиясининг жангчилари, давлат ва жамоат арбобларидир. Бу ерга чет эллардаги коммунистик, ишчи, миллий-демократик ва сўл социалистик партияларнинг делегатлари ҳам келган.

Эрталаб соат 10. Залда пайдо бўлган КПСС Марказий Комитети Президиуми аъзоларини делегатлар ва меҳмонлар қизғин қарсаклар билан кутиб оладилар.

КПСС Марказий Комитетининг Биринчи секретари ўртоқ Л. И. Брежневнинг кириш нутқини делегатлар ва меҳмонлар зўр диққат билан тинглайдилар.

— Иттифоқдош республикалар Коммунистик партияларининг съездларида, ўлка ва область партия конференцияларида, деди ўртоқ Л. И. Брежнев, — Совет Иттифоқи Коммунистик партиясининг XXIII съездига 4943 делегат, шу жумладан ҳал қилувчи овозга эга бўлган 4620 делегат ва маслаҳат овозига эга бўлган 323 делегат сайланди. Съездга 4942 делегат етиб келди, бир киши касаллик сабабли келолмади.

КПСС Марказий Комитетининг топшириғига биноан ўртоқ Брежнев Совет Иттифоқи Коммунистик партиясининг XXIII съездини очиқ деб эълон қилади.

Залда бир неча минут овация янграб туради.

— Совет Иттифоқи Коммунистик партияси XXII съездидан кейин, деб сўзини давом эттирди ўртоқ Брежнев, — тўрт йилдан сал кўпроқ вақт ўтди. Бу партия ва бутун совет халқининг ҳаётида муҳим давр бўлди.

Мамлакатимиз меҳнаткашлари Коммунистик партия XXIII съездини зўр хушнудлик ҳисси билан кутиб олмоқдалар. Бу ҳис коммунизм қурилишида эришилган янги муваффақиятлар, кўп миллатли Ватанимиздаги барча халқларнинг буюк дўстлиги янада мустаҳкамланганлиги, барча совет кишиларининг ғоявий-сиёсий бирлиги ошганлиги, уларнинг ленинчи партиямиз теварагида жипслашганлиги туфайли вужудга келган.

Съездимиз Совет Иттифоқи ва социализм мамлакатлари ҳамдўстлигининг иқтисодий ва сиёсий қудрати янада ошган, Осиё, Африка ва Латин Америкаси мамлакатларида миллий озодлик ҳаракати ниҳоятда кучайган, капиталистик мамлакатлардаги ишчилар синфининг кураши тобора кучайиб бораётган, агрессиянинг вайронлик келтирувчи кучларига қарши кенг халқ оммасининг каршилиги тобора ошиб бораётган бир вазиятда тўпланди.

Съезднинг ишини партиянинг ҳамма аъзолари, барча совет кишилари, революцион кураш бўйича чет эллардаги қардошларимиз зўр диққат билан кузатиб борадилар. Буюк партиямизни янада мустаҳкамлаш, социалистик ватанимизни гуллаб яшнатиш учун, халқларнинг тинчлик, миллий мустақиллик, демократия ва социализм учун курашида янада муваффақиятларга эришиш учун юксак масъулиятни сезиш делегатларни илҳомлантиради.

Совет Иттифоқи Коммунистик партиясининг XXIII съезди коммунизм учун кураш ишига муносиб ҳисса қўшади, буюк революцион ишимизга букилмас содиқлигимизни, марксизм-ленинизмга, пролетар интернационализмига содиқлигимизни яна ва яна бир карра намойиш қилади, деб ишонч билдиришга ижозат бергайсизлар.

Делегатлар ва меҳмонлар бу сўзларни узоқ давом этган гулдурос қарсаклар билан қарши оладилар.

Ўртоқ Брежнев КПСС XXIII съездига ер куррасининг ҳамма қитъаларидаги 86 мамлакатдан коммунистик, ишчи, миллий-демократик ва сўл социалистик партияларнинг вакиллари келганлигини маълум қилади.

XXIII съезд делегатлари ва Совет Иттифоқидаги барча коммунистлар номидан ўртоқ Брежнев чет элдан келган меҳмонларни, халқлар озодлиги ва бахт-саодати учун кураш соҳасидаги жанговар сафдошларимизни гулдурос қарсаклар остида қардошларча табриклайди, уларга съезднинг ишида иштирок қилаётганликлари учун чин қалбдан миннатдорчилик изҳор қилади.

Съездимизда қардош партиялар вакилларининг ҳозир бўлганлиги ва унинг ишида қатнашаётганлиги, деди шундан кейин ўртоқ Брежнев, Совет Иттифоқи коммунистларини меҳнат ва курашга илҳомлантиради, партияларимизнинг интернационал алоқалари янада ривожланишига, бутун халқаро коммунистик ва ишчилар ҳаракати бирлиги ва жипслигининг мустаҳкамланишига ёрдам беради.

Съезд делегатлари съездга келган чет эллик меҳмонларни қизғин олқишлар билан табриклайдилар.

XXII съезддан кейин ўтган давр ичида, деди ўртоқ Брежнев, партиямиз Совет Иттифоқи Коммунистик партияси ва халқаро коммунистик ҳаракатнинг кўзга кўринган арбоби Отто Вильгельмович Куусинендан жудо бўлди. 1965 йилда КПСС Марказий Комитети Президиумининг собиқ аъзоси ва КПСС Марказий Комитетининг секретари Фрол Романович Козлов вафот этди.

Жаҳон коммунистик ва ишчилар ҳаракати шу йиллар ичида ишчилар синфининг иши учун ажойиб курашчилар, унутилмас ўртоқларимиз Морис Торез, Пальмиро Тольятти, Георге Георгиу-Деж, Уильям Галлахер, Элизабет Герли Флинн, Аджой, Кумар Гхош, Отто Гротеволь, Александр Завадский, Димитр Ганев, Лесли Моррис, Камиль Сильвестрлардан жудо бўлди.

Шу йиллар мобайнида халқлар озодлиги учун шонли курашчилар Салом Одил, Луис Арриэта, Хулиан Гримау, Индонезия Компартиясининг бир қанча раҳбарлари ва ишчилар синфининг иши учун, меҳнаткаш халқ иши учун яна кўпгина бошқа оташин курашчилар қамоқхоналарда ҳалок бўлдилар.

Ўртоқ Брежнев вафот этган ва ҳалок бўлган ўртоқларнинг хотирасини ҳурматлаш учун бир минут сукут сақлаб туришни таклиф қилади.

Ҳамма ўрнидан туради.

Делегатлар съезд президиуми, секретариати, редакцион ва мандат комиссияларини сайлашга киришадилар.

Съезд президиумининг состави тўғрисидаги масала юзасидан КПСС Москва шаҳар комитетининг биринчи секретари Н. Г. Егоричевга сўз берилади.

Делегациялар вакиллари советининг топшириғига биноан ўртоқ Егоричев съезд президиумини 75 кишидан иборат составда сайлаш тўғрисида таклиф киритади. Президиум бир овоздан сайланади.

Съезд президиуми:

Александров А. П.	Кириленко А. П.	Полянский Д. С.
Андропов Ю. В.	Клепиков М. И.	Пономарев Б. Н.
Антонов С. А.	Кокарев А. А.	Расулов Ж.
Охундов В. Ю.	Конотоп В. И.	Рашидов Ш. Р.
Бодюл И. И.	Косигин А. Н.	Родионов Н. Н.
Брежнев Л. И.	Кочинян А. Е.	Рудаков А. П.
Вашченко Г. И.	Кулаков Ф. Д.	Сагинтаев А.
Воронов Г. И.	Куличенко Л. С.	Снечкус А. Ю.
Воротников С. И.	Кунаев Д. А.	Соломенцев М. С.
Ворошилов К. Е.	Кэбин И. Г.	Смирнов В. А.
Гагарин Ю. А.	Мазуров К. Т.	Суслов М. А.
Галаншин К. И.	Малиновский Р. Я.	Табеев Ф. А.
Георгиев А. В.	Малофеев П. Р.	Толстиков В. С.
Горячев Ф. С.	Машеров П. М.	Устинов Д. Ф.
Гришин В. В.	Мжаванадзе В. П.	Усубалиев Т.
Громико А. А.	Микоян А. И.	Фотиева Л. А.
Дегтярев В. И.	Муравьева Н. А.	Хитров С. Д.
Демичев П. Н.	Норқулова З.	Чернишев В. Е.
Егоричев Н. Г.	Николаев К. К.	Шелепин А. Н.
Ефремов Л. Н.	Нуриев З. Н.	Шелест П. Е.
Золотухин Г. С.	Овезов Б.	Шверник Н. М.
Казанец И. П.	Павлов С. П.	Шибаев А. И.
Канцере В. Ф.	Пельше А. Я.	Шитиков А. П.
Капитонов И. В.	Петров Ф. Н.	Шолохов М. А.
Келдиш М. В.	Подгорний Н. В.	Шчербицкий В. В.

Съезд президиуми аъзолари ўз ўринларига бориб ўтирадилар. Съезд делегатлари ва меҳмонлар уларни қизғин табриклайдилар.

Украина Компартияси Марказий Комитетининг секретари А. П. Ляшкога сўз берилади.

Делегациялар вакиллари советининг таклифига биноан ўртоқ Ляшко съезд секретариатини 25 кишидан иборат составда сайлаш тўғрисида таклиф киритади. Секретариат бир овоздан сайланади.

Съезд секретариати:

Ватченко А. Ф.	Карлов В. А.	Семичастний В. Е.
Головченко Ф. П.	Катушев К. Ф.	Сизов Г. Ф.
Гришин К. Н.	Коритков Н. Г.	Сурганов Ф. А.
Жавахишвили Г. Д.	Крахмалов М. К.	Титов В. Н.
Елистратов П. М.	Ляшко А. П.	Токарев А. М.
Епишев А. А.	Манякин С. И.	Черненко К. У.
Ефремов М. Т.	Новиков В. Н.	Школьников А. М.
Ештокин А. Ф.	Пономарев М. А.	Шчетинин С. Н.
	Попов Г. И.	

КПСС Ленинград область комитетининг биринчи секретари В. С. Толстиковга сўз берилади.

Делегациялар вакиллари советининг топшириғига биноан ўртоқ Толстиков съезднинг редакцион комиссиясини 19 кишидан иборат составда сайлаш тўғрисида таклиф киритади. Редакцион комиссия бир овоздан сайланади.

Съезднинг редакцион комиссияси:

Байбаков Н. К.	Зимянин М. В.	Романов Г. В.
Бейсебаев М.	Игнатов Н. Г.	Риков В. Н.
Белуха Н. А.	Кириллин В. А.	Степаков В. И.
Дементьева Р. Ф.	Киселев Т. Я.	Толкунов Л. Н.
Демченко В. А.	Ломоносов В. Г.	Трапезников С. П.
Димшиц В. Э.	Лошченков Ф. И.	Яснов М. А.
	Мамбетов Б.	

Қозоғистон Компартияси Марказий Комитетининг биринчи секретари Д. А. Кунаевга сўз берилади.

Делегациялар вакиллари советининг топшириғига биноан ўртоқ Кунаев съезднинг мандат комиссиясини 41 кишидан иборат составда сайлаш тўғрисида таклиф киритади. Мандат комиссияси бир овоздан сайланади.

Съезднинг мандат комиссияси:

Абдураззоқов М.	Кованов П. В.	Поляков И. Е.
Арутюнян Н. Х.	Коновалов Н. С.	Попов Б. В.
Асқаров А.	Коротченко Д. С.	Родионов П. А.
Буденний С. М.	Лесечко М. А.	Сенькин И. И.
Вадер А. П.	Лутак И. К.	Синица М. С.
Георгадзе М. П.	Мальбахов Т. К.	Скочилов А. А.
Даниялов А. Д.	Монашев Л. Г.	Смирнов А. И.
Диордица А. Ф.	Насриддинова Ё. С.	Смирнов А. Н.
Ермин Л. Б.	Новиков И. Т.	Смирнов Л. В.
Ислюков С. М.	Новиков К. А.	Соколов Т. И.
Калнберзин Я. Э.	Осипов Г. И.	Тихонов Н. А.
Капитонов И. В.	Павлов В. Я.	Тока С. К.
Коваленко А. В.	Патоличев Н. С.	Шевченко В. В.
Коваль И. Г.		Юнак И. Х.

Шундан кейин съезднинг қуйидаги кун тартиби тасдиқланади:

1. КПСС Марказий Комитетининг ҳисобот доклади — докладчи КПСС Марказий Комитетининг Биринчи секретари ўртоқ Л. И. Брежнев.
2. КПСС Марказий ревизия комиссиясининг ҳисобот доклади — докладчи Марказий ревизия комиссиясининг раиси ўртоқ Н. А. Муравьева.
3. СССР халқ хўжалигини ривожлантиришнинг 1966—1970 йилларга мўлжалланган беш йиллик плани юзасидан КПСС XXIII съездининг Директивалари — докладчи СССР Министрлар Советининг Раиси ўртоқ А. Н. Косигин.
4. Партиянинг марказий органларини сайлаш.

Мажлисда раислик қилувчи М. А. Суслов КПСС Марказий Комитетининг ҳисобот докладини қилиш учун КПСС Марказий Комитетининг Биринчи секретари ўртоқ Брежневга сўз беради. Делегатлар ва меҳмонлар ўртоқ Брежневни гулдурос қарсаклар билан кутиб оладилар.

Ўртоқ Брежневнинг доклади зўр эътибор билан тингланди ва бир неча марта қарсаклар билан бўлиниб турди.

Шундан кейин раислик қилувчи Н. В. Подгорний КПСС Марказий ревизия комиссиясининг ҳисобот докладини қилиш учун шу комиссиянинг раиси ўртоқ Муравьевага сўз беради.

Н. А. Муравьеванинг доклади билан съезднинг 29 мартдаги мажлиси тугади.

30 мартда съезд ўз ишини давом эттиради. (ТАСС).

СОВЕТ ИТТИФОҚИ КОММУНИСТИК ПАРТИЯСИ

МАРКАЗИЙ КОМИТЕТИНИНГ КПСС XXIII СЪЕЗДИГА ҲИСОБОТИ

Марказий Комитет Биринчи секретари ўртоқ Л. И. БРЕЖНЕВнинг 1966 йил 29 мартда қилган доклади

Делегат ўртоқлар!

Партиямизнинг XXII съезди билан XXIII съезди ўртасидаги даврда мамлакат ичида ҳам, халқаро ҳаётда ҳам жуда кўп катта ва муҳим воқеалар бўлди. Бутун шу йиллар мобайнида КПСС партиянинг XX—XXII съездлари белгилаб берган йўлга амал қилиб, совет халқини коммунизм қуриш йўлидан оғишмай олиб борди. Партиянинг бутун фаолияти КПСС Программасини бажаришга, коммунизмнинг моддий-техника базасини вужудга келтиришга, халқнинг моддий фаровонлигини янада оширишга, ижтимоий муносабатларни такомиллаштиришга, совет кишиларини юксак коммунистик онглилик руҳида тарбиялашга қаратилди. Партия ўзининг бутун куч-ғайратини совет халқининг меҳнат қилиши учун тинч шароит таъминлаб беришга сарфлади. бутун дунёда тинчликни сақлаш учун актив кураш олиб борди.

Совет Иттифоқи Коммунистик партиясининг ривожланиши нуқтаи назаридан, ўтган давр партия сафларини янада мустаҳкамлаш, унинг совет жамиятидаги сиёсий ва ташкилотчилик ролини ошириш даври бўлди. Партия турмушининг ленинча принциплари партия ичида мустаҳкам қарор топди. Бугун партиянинг XXIII съездида комил ишонч билан шуни айтишимиз мумкинки, Совет Иттифоқи Коммунистик партияси янада кучлироқ ва монолитроқ бўлиб қолди, унинг халқ билан алоқалари янада кўпроқ мустаҳкамланди. Бошқа қардош партиялар билан бирга Совет Иттифоқи Коммунистик партияси халқаро коммунистик ҳаракатни Маркс—Энгельс—Лениннинг енгилмас таълимоти асосида жипслаштириш учун, умумий душман бўлган империализмга қарши курашда бутун дунё коммунистлари ҳаракатларининг бирлиги учун актив курашиб келди ва курашмоқда.

Совет Иттифоқининг **ички ривожланиши нуқтаи назаридан,** бу давр совет халқи ўзининг фидокорона меҳнати билан Коммунистик партия раҳбарлигида етти йиллик планни бажаришни тугаллаган давр бўлди. Халқ хўжалигини, фан, техника ва маданиятни ривожлантиришдаги янги муваффақиятлар Совет Иттифоқини иқтисодий, сиёсий ва ҳарбий жиҳатдан янада қудратлироқ қилиб қўйди. Совет халқининг фаровонлиги ошиб борди. Ижтимоий ҳаётнинг турли соҳаларида социалистик демократиянинг мустаҳкамланиши ва кенгайиш процесси давом этди. Социалистик тузумнинг сиёсий негизлари — ишчилар синфи билан колхозчи деҳқонлар иттифоқи, кўп миллатли Совет Иттифоқи халқларининг дўстлиги, барча меҳнаткашларнинг ғоявий-сиёсий бирлиги, уларнинг ўз авангарди бўлган Коммунистик партия теварагида жипслашганлиги янада кўпроқ мустаҳкамланди.

Халқаро аҳвол нуқтаи назаридан, партия XXII съездидан кейин ўтган даврнинг характерли хусусияти шу бўлдики, бу даврда Совет Иттифоқининг ва бутун жаҳон социалистик системасининг халқаро таъсири тўхтовсиз ўсиб борди; мустамлакачилик асоратига қарши ўз мустақиллиги ва тараққиёти учун курашаётган мамлакатлар ва халқлар янги ғалабаларга эришдилар; капитал мамлакатларида ишчилар синфининг кураши активлашди; халқаро коммунистик ва ишчилар ҳаракати янада ривожланди.

Иккинчи томондан, бу даврда капитализм умумий кризисининг чуқурланиши, капиталистик мамлакатлар ўртасидаги зиддиятларнинг ўсиши давом этди. Империализм ва, аввало, АҚШ империалистик доиралари бир неча марта сурбетларча ва иғвогарлик ҳаракатлари қилдилар, ҳаттоки ҳарбий авантюралар қилиш даражасигача бориб етдилар. Бунинг натижасида халқаро вазият кескинлашди.

Лекин империализмнинг ошиб бораётган агрессивлиги жаҳондаги кучларнинг нисбатида империализм фойдасига бирор ўзгариш бўлганлигини асло кўрсатмайди. Аксинча, бу агрессивлик ҳозирги кунда жаҳон капиталистик системаси дуч келаётган қийинчиликлар ва зиддиятлар кўпайиб бораётганлигини акс эттиради. Ўтган йилларда рўй берган воқеалар империализм қандай методлар ва воситаларни ишлатмасин, у, тарихий ривожланишнинг боришини тўхтатиб қолишга қодир эмаслигини яна бир марта кўрсатди. Ҳозирги замоннинг революцион кучлари ўз ҳужумини давом эттирмоқда. Халқларнинг империализмга қарши кураши кучайди.

КПСС Марказий Комитети партия ва давлатнинг ташқи сиёсат йўлини ишлаб чиқаётганида халқаро вазиятнинг бутун мураккаблигини ҳисобга олиб турди, Совет Иттифоқи халқларининг ҳаётий манфаатларини назарда тутди, жаҳон социалистик системаси мамлакатларида коммунистик ва социалистик қурилиш учун тинч шароитни таъминлаб беришга, янги жаҳон уруши бошланиб кетишига йўл қўймасликка интилди. Ташқи сиёсатни ишлаб чиқиш ва ўтказиш чоғида Марказий Комитет партиямизнинг ҳам қардош социалистик мамлакатлар олдидаги, ҳам барча мамлакатларнинг меҳнаткашлари олдидаги интернационал революцион бурчни назарда тутиб иш олиб борди.

Ўтган йилларнинг якунлари КПССнинг сиёсий йўли тўғрилигини ва бутун совет халқи уни тўла равишда қувватлаётганлигини таъкидламоқда. Бу йўлни амалга ошириш учун кураш — бизнинг асосий вазифамиз. Коммунизм ишига, пролетар интернационализмига ва социалистик бирдамликка содиқлик улуғ ленинчи партиямиз ҳаётининг ва курашининг қонуни бўлиб келди ва ҳамиша шундай бўлиб қолади.

I. СССРНИНГ ХАЛҚАРО АҲВОЛИ КПССНИНГ ТАШҚИ СИЁСИЙ ФАОЛИЯТИ

1. ЖАҲОН СОЦИАЛИСТИК СИСТЕМАСИ, УНИНГ БИРЛИГИНИ ВА ҚУДРАТИНИ МУСТАҲКАМЛАШ УЧУН КПССНИНГ КУРАШИ

Ўртоқлар!

Социалистик мамлакатлар ҳамдўстлигининг қудратини ва жипслигини мустаҳкамлаш тўғрисида ғамхўрлик қилиш партиямиз ва давлатимизнинг бутун хилма-хил ташқи сиёсий фаолиятида алоҳида муҳим ўрин олиб турибди. Жаҳон социалистик системасида биз, халқаро ишчилар синфининг жуда катта тарихий зафарини, давримизнинг бош революцион кучини, тинчлик, миллий озодлик, демократия ва социализм учун курашаётган барча халқларнинг энг мустаҳкам таянчини кўриб турибмиз. Ўтган йиллар мобайнида социализм мамлакатларининг жаҳон системаси анча мустаҳкамланди, бу системанинг халқаро обрўйи, унинг инсоният тақдирига ўтказаётган таъсири ошиб борди.

Социализм мамлакатларининг **сиёсий ҳамкорлиги соҳасида** ҳисобот даврининг характерли хусусияти шу бўлдики, мазкур мамлакатлардаги қардош партиялар ўртасидаги муносабатлар марксизм-ленинизм, социалистик интернационализм ва бир-бирини қўллаб-қувватлаш асосида, тенг ҳуқуқлилик, аралашмаслик ва бир-бирини ҳурматлаш, партиялар ва давлатларнинг мустақиллиги принциплари асосида ривожланиб борди. Ҳисобот даврида бизнинг социалистик ҳамдўстлик мамлакатларидаги коммунистик ва ишчи партиялар билан, социалистик давлатлар билан муносабатларимиз, ҳеч шубҳасиз бойиди, янада кўпроқ қалин ва самимий муносабатлар бўлиб қолди.

(Давоми иккинчи бетда).

Ўртоқ Л. И. БРЕЖНЕВ докладининг давоми

(Боши 1-бетда).

Болгария Халқ Республикаси, Венгрия Халқ Республикаси, Вьетнам Демократик Республикаси, Германия Демократик Республикаси, Корея Халқ Демократик Республикаси, Куба Республикаси, Монголия Халқ Республикаси, Польша Халқ Республикаси, Румыния Социалистик Республикаси, Чехословакия Социалистик Республикаси, Югославия Социалистик Федератив Республикаси билан қардошлик муносабатларимиз яхши.

Дўстлик, ҳамкорлик ва ўзаро ёрдам тўғрисидаги шартномалар Совет Иттифоқининг социалистик давлатлар билан муносабатларини ривожлантиришда катта роль ўйнамоқда. Бу шартномалар — дўстликнинг чинакам хартиялари бўлиб, кўп йиллар давомида тўпланган тажриба, қардош халқлар муносабатларининг етуклиги ва самимийлиги, уларнинг юксак интернационал руҳи шу шартномаларда ўз ифодасини топган. Бу шартномалар умумий революцион ишимизга яхши хизмат қилиб келмоқда ва бундан буён ҳам шундай хизмат қила беради.

Хурсандлик билан шуни қайд қиламизки, қардош мамлакатларда социалистик тузум муттасил мустаҳкамланиб бормоқда, янги ижтимоий муносабатлар такомиллашиб бормоқда, халқ фаровонлиги ошмоқда, социалистик давлатларнинг халқаро обрў-эътибори ўсмоқда.

Жаҳон социалистик системаси тўхтовсиз олға бормоқда. Социалистик қурилишнинг асосий қонуниятлари ҳамма мамлакатлар учун умумий бўлиб, бу қонуниятлар яхши маълум ва амалда синовдан ўтди. Шу билан бирга, социалистик система мамлакатлари ўз тараққиётларида муттасил янги проблемаларга дуч келмоқдаларки, бу проблемалар реал турмушнинг ўзидан, унинг бутун мураккаблигидан ва кўп қирралигидан вужудга келмоқда. Мана шу хилдаги вазифаларнинг тайёр ечимлари йўқ ва бўлиши мумкин эмас, албатта. Шу сабабли, жаҳон социалистик системасининг ривожланиши келиб чиқаётган масалаларни ҳал қилишда марксизм-ленинизмнинг синалган негизи асосида ижодий йўл тутишни талаб қилади, тажриба алмашинишни ва фикрлашишни талаб қилади.

Амалий алоқалар, социалистик мамлакатлар қардош партияларининг раҳбарлари бир-бирлари билан сиёсий консультациялар қилиб туришлари системага айланди. Марказий Комитетнинг 1964 йилги октябрь Пленумидан кейин ўтган бир ярим йилнинг ўзидагина Марказий Комитет Президиумининг аъзолари ва унинг секретарлари, КПСС Марказий Комитетининг кўпгина аъзолари деярли барча социалистик мамлакатлардаги коммунистик ва ишчи партияларнинг раҳбар арбоблари билан музокаралар ва батафсил суҳбатлар ўтказмоқ учун бир неча марта учрашдилар. Бизнинг дўстона учрашувларимиз, самимий суҳбатларимиз, фикр ва тажриба алмашишларимиз ҳамиша ўртоқлик, бир-биримизни бениҳоя ҳурматлаш, социализм улуғ идеалларига ва мақсадларига ҳаммамизнинг содиқлигимиз руҳида ўтмоқда.

Бундай учрашувлар ҳар бир мамлакатнинг ва бутун социалистик системанинг практикасидаги яхши жиҳатларнинг ҳаммасини ўз вақтида, тўлиқроқ умумлаштириш ва улардан фойдаланиш, мамлакатларимизда коммунизм ва социализм қуриш сиёсатини, халқаро ишларда энг тўғри йўлни янада муваффақиятли ишлаб чиқиш имкониятини беради. Турмуш, бутун тажриба шундай қилишнинг жуда керакли ва фойдали иш эканлигини кўрсатиб турибди. биз ҳам бу ишни бутун чоралар билан кенгайтириш тарафдоримиз.

КПССга келганда, бундан буён ҳам биз қардош социалистик мамлакатлар билан сиёсий муносабатларни янада кўпроқ ривожлантириш ва мустаҳкамлаш учун ҳамма чораларни кўраверамиз.

Социализм мамлакатларининг **иқтисодий ҳамкорлиги соҳасида** ўтган йиллар мобайнида бизнинг муносабатларимиз муваффақиятли ривожланиб борди ва янги поғонага кўтарилди. Икки томонлама иқтисодий алоқалар ҳам, шунингдек кўп томонлама иқтисодий алоқалар ҳам анча кенгайди. Социализм мамлакатлари ўртасида товар обороти анча кўпайди. Иқтисодий Ўзаро Ёрдам мамлакатларининг ўзи билангина қилинаётган товар обороти ҳисобот даври ичида кўпайиб бориб, 5,6 миллиард сўмдан 8,5 миллиард сўмга етди. Ўзаро манфаатли шартлар билан ишлаб чиқаришни ихтисослаштириш ва кооперативлаштиришга доир бир қанча тадбирлар амалга оширилди. Халқларимизнинг манфаатларини кўзлаб қилинаётган илмий-техникавий ва маданий алоқалар муттасил ўсиб ва мустаҳкамланиб бормоқда. Ўзаро Иқтисодий Ёрдам Кенгашида қатнашувчи мамлакатларнинг экономикасини ривожлантиришда бу Кенгашнинг роли тобора кўпроқ ўсиб бормоқда. Ҳозирги вақтда экономист олимларимиз ишлаб чиқаришни янада ихтисослаштириш ва кооперативлаштириш, халқ хўжалик планларини тағин ҳам рационалроқ қилиб бир-бирига боғлаш проблемалари устида кўпгина ишлар қилмоқдалар. Кўпгина қардош партиялар билан бирга биз социалистик мамлакатларнинг миллий экономикаси фақат шундай қилинганидагина ҳозирги кунда авж олиб кетган илмий-техникавий революция билан баббаравар қадам ташлаб бориб, капитализм билан иқтисодий мусобақада янги муваффақиятлар қозонишимиз учун шарт-шароит таъминлаб бериши мумкин, деган фикрдамиз.

Социализм мамлакатларининг экономикаси буржуа дунёси мамлакатларининг экономикасига нисбатан тезроқ ривожланмоқда. Шуни айтиб ўтиш кифояки, 1961—1965 йиллар мобайнида жаҳон социалистик системасининг саноат ишлаб чиқариши 43 процент кўпайди, капиталистик система мамлакатларида эса 34 процент кўпайди. Кўриб турибсизки, фарқ анча катта, ваҳолонки, капиталистик мамлакатлардаги ишлаб чиқаришнинг ўсиши тўғрисидаги рақамлар социализм мамлакатларида бўлгани каби халқ фаровонлигининг ўсишини кўрсатмайди, балки, аввало, монополиялар олаётган фойдаларнинг ўсиб бораётганлигидан, экономикани ҳарбийлаштириш авж олдирилаётганлигидан далолат беради.

Социализм мамлакатлари иқтисодий ўсиш суръатларидаги устунликни сақлаб қолиш ва ривожлантира бериш, социалистик ишлаб чиқариш усулининг афзалликларидан тобора самаралироқ фойдаланиш билан, ўзларининг биринчи даражали, чинакам революцион вазифаларидан бирини ҳал қилмоқдалар.

КПССга келганда, бундан буён ҳам биз қардош социалистик мамлакатлар билан иқтисодий муносабатларни янада кўпроқ кенгайтирмоқ ва мустаҳкамламоқ учун ҳамма чораларни кўраверамиз.

Ҳарбий ҳамкорлик соҳасида, АҚШ бошчилигидаги империалистик кучларнинг агрессив ҳаракатлари кучайиб кетган шароитда, бизнинг социалистик мамлакатлар билан алоқаларимиз янада мустаҳкамланиб борди. Варшава шартномасининг механизмини мустаҳкамлаш ва такомиллаштириш давом эттирилди. Варшава шартномаси—социализм мамлакатлари халқларининг зафарларини қўриқловчи қалқондир. Шу шартномада қатнашувчи мамлакатларнинг армиялари энг мукаммал қурол-яроғлар билан қуролланганлар Иттифоқчи давлатлар армияларининг ва қўшин турларининг бир-бири билан кўмаклашиб ҳаракат қилиши ҳарбий машқ майдонларида, ҳавода ва денгизда такомилига етказилмоқда, ҳозирги замон ҳарбий техникасининг қуввати синаб кўрилмоқда. Варшава шартномаси ташкилоти қуролли кучларининг жанговар қардошлиги мустаҳкамланмоқда. Агар лозим бўлиб қолса, шу шартнома қатнашчиларининг маҳкам жипслашган оиласи даҳшатли куч бўлиб социалистик тузумни ҳимоя қилишга, халқларимизнинг эркин турмушини ҳимоя қилишга отланади ва ҳар қандай агрессорга қақшатқич зарба беради.

КПССга келганда бундан буён ҳам биз қардош социалистик мамлакатларнинг ҳарбий ҳамкорлигини янада кўпроқ ривожлантириш ва мустаҳкамлаш учун ҳамма чораларни кўраверамиз.

Ўртоқлар!

Ҳамкорлик ва бирдамлик — социалистик система кучининг асосий манбаларидан бири. Бу ҳамкорликни ривожлантириш ва чуқурлаштириш ҳар бир айрим мамлакатнинг ва умуман бутун жаҳон социалистик системасининг туб манфаатларига мос бўлиб тушмоқда, империализмга қарши курашда сафларимизни жипслаштиришга ёрдам бермоқда.

Америка империалистлари Вьетнам халқига қарши ўз агрессияларини кенгайтириб, социалистик мамлакат бўлган Вьетнам Демократик Республикасига сурбетларча ҳужум қилган ҳозирги вазиятда бундай жипслашиш, айниқса, зарур. КПСС курашаётган Вьетнамга ёрдам кўрсатишда барча социалистик мамлакатларнинг куч ва ғайратини бирлаштириш учун изчиллик билан ҳаракат қилиб келмоқда. Вьетнамдаги воқеалар ва қардош Вьетнам халқига бизнинг бераётган мададимиз тўғрисида бир оз кейинроқ гапириб ўтишга ижозат бергайсиз, ўртоқлар.

Совет Иттифоқи Коммунистик партияси ва совет халқи Кореяни демократик асосда бирлаштириш учун Америка империализмига қарши курашаётган қардош корейс халқини тўла равишда қувватламоқда. Корейс халқи ғалаба қозонишига ва бутун Корея битта ва эркин давлат бўлиб қолишига партиямизнинг, барча совет кишиларининг ишончи комил.

Америкада социалистик революция қилган биринчи мамлакат бўлган Кубанинг қаҳрамон халқи ўз Коммунистик партияси раҳбарлигида мураккаб шароитда курашмоқда ва социализм қурмоқда. Куба ёлғиз эмас, у, социалистик давлатлар қудратли ҳамдўстлигининг аъзоси. Бизнинг халқимиз Куба халқининг янги жамият қуриш учун олиб бораётган курашида бутун қалби билан унга ҳамдамдир. Совет Иттифоқи қардош Кубаға ҳар томонлама мадад бериб келди ва бундан буён ҳам доим мадад бераверади.

Жаҳон социалистик системасини мустаҳкамлаш тўғрисида сўзлаганда, шуни ҳам қайд қилиб ўтишга тўғри келадики, ўртоқлар, икки социалистик мамлакат партиялари — Хитой Коммунистик партияси ва Албания Меҳнат партияси билан муносабатларимиз, афсуски, қониқарсиз бўлиб қолмоқда.

Бизнинг партиямиз ва совет халқи халқ Хитойи билан ва унинг Коммунистик партияси билан дўст бўлишни астойдил истайдилар. Албания халқи билан, Албания Меҳнат партияси билан ҳам муносабатларни яхшиламоқ учун биз мумкин бўлган ҳамма чораларни кўришга тайёрмиз.

Ўзларингизга маълумки, 1964 йилнинг ноябрида Москвада Хитой Компартияси Марказий Комитетининг делегацияси билан учрашув бўлиб ўтган эди. Бир оз кейинроқ бизнинг делегациямиз Пекинда Хитой Компартиясининг раҳбарлари билан суҳбатлар ўтказди. КПСС Марказий Комитети хитойлик ўртоқларга Москвада ёки Пекинда юксак доирада янги учрашув ўтказишни таклиф қилди. Ҳозир ҳам биз бундай учрашув фойдали бўлур эди, деб ҳисоблаймиз ва мавжуд келишмовчиликларни марксизм-ленинизм принципларига асосланиб бартараф қилиш йўлларини топмоқ учун Хитой Компартиясининг раҳбарлари билан биргаликда шу келишмовчиликларни исталган вақтда яна кўриб чиқишга тайёрмиз.

Биз аминмизки, ахир бир кун партияларимиз, халқларимиз ҳамма қийинчиликларни бартараф қиладилар ва умумий буюк революцион иш учун курашда бир сафда туриб борадилар.

КПСС Марказий Комитети барча социалистик мамлакатларнинг коммунистик партиялари билан ғоявий-сиёсий алоқаларни марксизм-ленинизм принциплари асосида ривожлантиришни ва мустаҳкамлашни, СССРнинг социалистик давлатлар билан сиёсий, иқтисодий ва бошқа алоқаларини ривожлантиришни ва мустаҳкамлашни, социалистик ҳамдўстликни жипслаштиришга, унинг қуввати ва обрў-эътиборини мустаҳкамлашга бутун чоралар билан кўмаклашишни келажак учун ҳам партия ва Совет давлати ташқи сиёсий фаолиятининг асосий йўлларидан бири қилиб қўйди. КПСС жаҳон социалистик системасининг янада кўпроқ қудратли бўлиши ва ғалабадан-ғалабага бориши учун қўлидан келган ҳамма чораларни кўра беради.

2. КАПИТАЛИСТИК СИСТЕМА ЗИДДИЯТЛАРИНИНГ ЧУҚУРЛАШУВИ ПРОЛЕТАРИАТ СИНФИЙ КУРАШИНИНГ АВЖ ОЛИШИ

Ўртоқлар!

КПСС Марказий Комитети ўзининг ташқи сиёсий фаолиятини капиталистик дунёда рўй бераётган процессларни назарда тутиб амалга ошириб борди. Умуман капиталистик система ялпи кризисни бошидан кечирмоқда, унинг ички зиддиятлари чуқурлашиб бормоқда. Буржуа дунёсининг корчалонлари шу зиддиятларни бартараф қилишга, социализм билан курашга бардош беришга уриниб, экономикани давлат йўли билан тартибга солиш методларини қўлланишга, илмий-техника тараққиётига, ҳарбий ишлаб чиқаришни кўпайтиришга алоҳида умид боғлаган эдилар. Бироқ, бу нарса капитализмнинг туб иллатларини даволашга олиб келмади ва олиб келиши мумкин эмас. Урушдан кейинги йилларда асосий капиталистик мамлакатларда иқтисодий ўсиш суръатлари икки жаҳон урушининг ўртасидаги даврдагига нисбатан юқорироқ бўлганига қарамай, капитализм экономикасининг беқарорлиги давом этиб келаётганлигини кўрмаслик мумкин эмас. Баъзи кўтарилиш даврлари пасланиш даврлари билан алмашиниб турибди. Бундай ҳодисалар кўпгина капиталистик мамлакатларда ва айниқса АҚШда рўй берди.

Агар бунга ўсиб бораётган инфляцияни, давлат қарзларининг ва аҳоли зиммасидаги қарзларнинг ниҳоят даражада кўпайиб кетганлиги илова қилинса, капиталистик экономика замиридаги емирувчи кучлар ўз ишини давом эттираётганлиги, бу экономика капиталистик янги ларзалардан қутулиб қололмаслиги равшан бўлиб қолади.

Капитализм ривожланишининг нотекислиги тўғрисидаги қонун тўхтовсиз амал қилмоқда, капиталистик давлатлар ўртасидаги зиддиятлар кескинлашиб бормоқда. Ғарбий Европа мамлакатлари ва Япония бир қанча йиллар давомида иқтисодий ўсиш суръатлари жиҳатидан АҚШдан ўзиб кетган эдилар. Бироқ, кейинги йилларда уларнинг роллари алмашинди. АҚШнинг иқтисодий ўсиш суръатлари тезлашди. Ғарбий Европада ва Японияда эса кескин суръатда пасайди. АҚШ монополиялари бундан фойдаланиб, жаҳон бозорларида янги ҳужумга ўтдилар. Америка капитали Италия, Германия Федератив Республикаси, Англия ва бошқа мамлакатларнинг саноатига яна зўр бериб кириб борди. Бироқ, урушдан кейинги дастлабки йиллардан фарқ қилиб энди Америка монополиялари мустаҳкамланиб олган рақобатчиларга дуч келмоқдаларки, бу рақобатчилар долларга жавоб зарбаларини тобора тез-тез бериб турмоқдалар.

Ғарбий Европада, шу жумладан «умумий бозор» ичида ҳам ва бошқа давлат-монополистик бирлашмаларда ҳам конкуренция кураши кескинлашди. Империалистик блокларнинг қатнашчилари ўртасида зиддиятлар кескинлашганлиги сабабли бу блокларнинг путури кетиб бормоқда. Энди АҚШ шу блокларга кирган давлатлар сиёсатига илгаригидек дирижерлик қилишга қодир эмас. «Совет агрессияси хавфи» бор, деган афсона ёрдами билан ўз вақтида шундай блоклар тузилган эди. Энди бу афсонага халқлар у ёқда турсин, ҳатто жиддий сиёсатдонларнинг бирортаси ҳам аллақачон ишонмай қўйди. Аммо, Американинг агрессияси ҳамма кўриб турган фактдир. АҚШнинг иттифоқчилари Вашингтонга кўр-кўрона эргашиш хатарли эканлигини тобора яққолроқ кўриб турибдилар.

Шундай қилиб, капиталистик дунё ичида зиддиятлар ва рақобатнинг янги палласи бошланиб келмоқда.

Ҳозирги кунда буржуазия дунёсидаги энг бемаъни ҳодисага — экономика ҳарбийлаштирилаётганлигига эътиборни жалб қилмаслик мумкин эмас. Меҳнат аҳли яратаётган миллий бойлик одамларнинг турмушини яхшилашга эмас, балки уларни ўлдириш қуролларини ишлаб чиқаришга тобора кўпроқ сарфланмоқда. Тахланиб қўйилган қуроллар ҳозир тоғ-тоғ бўлиб кетди, аммо шунга қарамай, қуролланиш пойгаси миллий даромаднинг жуда катта қисмини ютиб, мислсиз суръатлар билан давом этмоқда.

Шуни айтиб ўтиш кифояки, НАТО тузилганидан бери ўтган вақт ичида шу блокнинг ҳарбий машинасини вужудга келтиришга ва такомиллаштиришга минг миллиард доллардан кўпроқ маблағ сарфланди. Урушдан кейинги 20 йил мобайнида АҚШ ҳарбий харажатлари унинг иккинчи жаҳон урушигача бўлган йигирма йиллик даврдаги ҳарбий харажатларидан 48 баравар ошиб кетди. Ҳозирги вақтда АҚШ федерал бюджетидаги барча харажатларнинг тўртдан уч қисмидан кўпроғи бевосита ёки билвосита ҳарбий мақсадларга сарфланмоқда.

Асосий капиталистик давлатларда уруш қуролларини ишлаб чиқариш ўсиб бораётганлиги бошқа мамлакатларни ҳам ўз мудофаасини мустаҳкамлашга анча маблағлар сарфлашга мажбур этмоқда. Экономикани ҳарбийлаштириш империалистик давлатлар сиёсатининг ва аввало Америка Қўшма Штатлари сиёсатининг ялпи агрессив йўли билан чамбарчас боғланган. Улар кўпгина мустақил давлатларни ўз ҳукмронликларига бўйсундирмоқчилар, инсоният социал тараққиётининг йўлига ғов солмоқчилар. Тарих жараёни Америка империализми йиртқич, таловчи империализм деб, халқларни бўғаётганлиги учун ҳамма нафрат билан қарайдиган империализм деб берилган ленинча баҳони, қайта ва қайта тасдиқламоқда.

Капиталистик жамиятнинг асосий зиддияти—меҳнат билан капитал ўртасидаги зиддият капитализм дунёсида аввалгидек тўла куч билан амал қилиб келмоқда. Монополиялар оғирликларнинг тобора кўпроқ қисмини ишчилар синфи устига ва меҳнаткашларнинг бошқа табақалари устига юклашга уринмоқдалар. Эксплуатация даражаси ҳеч қачон ҳозирги вақтдагидек юқори бўлган эмас. Илмий-техникавий тараққиётнинг, ишлаб чиқарувчи кучлар ўсишининг самараларига бир ховуч монополиячилар эга бўлмоқда. Миллионлаб кишилар эса, ҳатто юксак конъюктура даврида ҳам ишсизлик азобини тортмоқдалар. Деҳқонларнинг хонавайрон бўлиши ва ердан ҳайдалиши кенг миқёсда давом этмоқда.

«Халқ капитализми», «ялпи роҳат-фароғат давлати» тўғрисида буржуазия идеологлари тарқатаётган бемаъни афсоналарни реал фактлар чил-парчин қилиб ташламоқда. АҚШ монополиялари, масалан 1965 йилда 45 миллиард доллар соф фойда олган бўлсалар, яъни иккинчи жаҳон уруши давридаги ҳар йилги ўртача фойдага қараганда тўрт баравар кўп фойда олган бўлсалар-у, аммо АҚШ ҳукуматининг ўзи эътироф қилиб айтганидек, америкаликлардан 32 миллион киши қашшоқлик шароитида яшаб келаётган бўлса, буни қандай қилиб ялпи роҳат-фароғат деб бўлади.

Капиталистик жамиятда меҳнаткашларни эксплуатация қилиш ўсиб бораётганлиги синфий курашни кескинлаштирмоқда, социал жангларни кучайтирмоқда. Италия ва Япония, Франция ва Бельгия, АҚШ, Англия ҳамда бошқа мамлакатларнинг пролетарлари шу йиллар мобайнида ўзларининг турмуш даражаларига монополиялар қилаётган ҳужумни қаттиқ стачка кураши билан қайтариб келдилар ва бир қанча ҳолларда буржуазияни ён беришга мажбур этдилар. Шуни айтиб ўтиш кифояки кейинги ўн йил ичида стачкаларда қатнашувчилар икки баравар кўпайди ва ҳозирги вақтда ҳар йил 55-57 миллион кишига етади.

Капиталистик мамлакатлардаги синфий жангларда ишчилар синфи томонидан қўйилаётган социал-иқтисодий ва сиёсий талаблар доираси кенгайиб бормоқда. Италия, Франция ва бошқа мамлакатларда ишчилар ва хизматчилар корхоналарни бошқаришда касаба союзларни қатнаштиришни, экономиканинг етакчи тармоқларини национализация қилишни тобора қатъий талаб этмоқдалар, молия капиталининг ҳукмронлигига қарши чиқмоқдалар. Японияда миллионлаб меҳнаткашлар фақат иш ҳақини оширишнигина талаб қилиб қолмасдан, шу билан бирга Американинг ҳарбий базаларини тугатишни, АҚШнинг ядроли сув ости кемалари Япония портларига киришини тўхтатишни ҳам талаб қилмоқдалар.

Капиталистик мамлакатларнинг пролетариати ўз авангарди—коммунистик партиялар бошчилигида урушнинг олдини олиш учун, империалистларнинг мустамлакачилик сиёсатига қарши, империалистик агрессия қурбони бўлган халқларни ҳимоя қилиш учун актив кураш олиб бормоқдалар. Франция ишчилар синфининг ва барча сўл кучларнинг сиёсий курашда кейинги вақтларда эришган катта ютуқлари уларнинг мамлакатдаги бутун ижтимоий ҳаётга таъсири ўсиб бораётганлигини ва омманинг сиёсий етуклиги ўсганлигини яққол кўрсатди. Италия ишчилар синфи прогрессив кучларнинг кенг фронтига бош бўлиб халқнинг демократик ғалабаларига реакциянинг чанг солиш йўлидаги уринишларини барбод қилмоқда. Шу йиллар мобайнида Америка Қўшма Штатларида йигирма миллионли негр аҳолисининг ирқий камситилишига қарши ва гражданлик ҳуқуқлари учун кураш кучли равишда юксалди. АҚШ империализмининг Вьетнамдаги агрессиясига қарши Америка халқ оммасининг норозилиги кучайиб бормоқда.

Монополиялар зулмига қарши чиқаётган бошқа социал табақалар — деҳқонларнинг асосий кўпчилиги, ақлий меҳнат ходимлари ишчилар синфи теварагида тобора кўпроқ жипслашмоқда. Монополияга қарши кенг фронт вужудга келмоқда. Шундай фронтнинг вужудга келиши омманинг янада жипслашувига, омманинг пировард мақсад учун — жамиятни революцион йўл билан ўзгартириш учун, социализм учун курашини авж олдиришга ёрдам бермоқда.

Капитализм учун тобора қийинроқ замонлар бошланмоқда. Унинг ҳалокатга маҳкумлиги тобора яққолроқ бўлиб қолмоқда. Лекин капиталистлар ўз ҳукмронликларидан ҳеч қачон ихтиёрий равишда воз кечмайдилар. Ишчилар синфи ва меҳнаткашлар оммаси фақат кескин синфий жанглар давомидагина ғалаба қозонадилар.

Капиталистик мамлакатларда ишчилар ҳаракатига жиддий қийинчиликларни бартараф қилишга ва оғир жанглар олиб боришга тўғри келаётганлигини биз биламиз. Олдинда бунақа жанглар ҳали кўп бўлади.

Совет мамлакатининг коммунистлари ва бутун халқи буржуазия мамлакатлари меҳнаткашлари билан ўзларининг қизғин бирдам эканликларини билдирмоқдалар. Советлар мамлакатининг ва бошқа социалистик мамлакатларнинг ишчилар синфи эришаётган ғалабалар бизга қардош бўлган меҳнаткашлар синфининг ўз ҳуқуқлари учун, ўз болаларининг келажаги учун, янги ижтимоий тузумнинг ғалабаси учун олиб бораётган мардонавор курашига мадад бераётганлигини англаш совет кишиларини руҳлантирмоқда.

3. КПСС ЖАҲОН КОММУНИСТИК ҲАРАКАТИНИ ЖИПСЛАШТИРИШ УЧУН КУРАШДА

Ўртоқлар!

Бундан юз йил муқаддам, Маркс билан Энгельс илмий коммунизм байроғини кўтарган пайтда, улар жаҳонда биринчи марта ташкил этган «Коммунистлар союзи»да ҳаммаси бўлиб бир неча ўнлаб саналадиган киши бор эди, холос. Ўша вақтларда жаҳон коммунист деган чуқур маъноли мағрур сўзни эшитган эди. Бу сўз ҳеч қачон сўнмас бўлиб янгради, чунки унинг замирида олий ҳақиқат, миллион-миллион меҳнат аҳли ҳаётининг олий мазмуни бор эди.

Бундан ярим аср илгари бизнинг партиямиз Владимир Ильич Ленин раҳбарлигида биринчи марта капитализмни штурм қилишга халқни отлантирган пайтда дунёда 400 минг коммунист бор эди. Ҳозирги кунда 88 коммунистик партия барча қитъаларда 50 миллионга яқин курашчини бирлаштирган.

Коммунистларнинг сафлари ва уларнинг нуфузи бетўхтов ўсиб бораётганлигининг сабаби нимада? Сабаби шундаки, коммунистлар меҳнаткашларнинг туб манфаатларини энг яхши ифодалайдилар. Ишчилар синфи ишига чексиз садоқат, халқ билан жонли, узилмас алоқа, халқнинг революцион тажрибасидан доимо ўрганиб бориш маҳорати, оммага бошчилик қила билиш ва уни довюраклик билан курашга бошлаш — коммунистларнинг куч манбалари ана шулардир.

Коммунизм — дунёда ижтимоий тараққиётнинг илмий назарияси билан қуролланган бирдан-бир сиёсий ҳаракат бўлиб, инсониятнинг тарихий истиқболларини аниқ-равшан кўради. Коммунистик ҳаракатнинг 1957 ва 1960 йилларда қардош партиялар кенгашларида коллектив равишда ишлаб чиқилган бош йўли — тинчлик, демократия, миллий мустақиллик ва социализм ишининг ғалаба йўлидир. Бу йўл бутун инсоният манфаатларига мувофиқдир. Кейинги йиллар ичида кўпчилик коммунистик партиялар бу йўлга асосланиб янги программ ҳужжатлар қабул қилдиларки, уларда миллий манфаат ва вазифалар ҳам, шунингдек интернационал манфаат ва вазифалар ҳам ҳисобга олинган.

Бу йиллар ичида КПСС Марказий Комитетининг халқаро фаолияти бошқа коммунистик ва ишчи партиялар билан жипслик ва қардошларча бирдамликни мустаҳкамлашга, улар билан биргаликда халқаро коммунистик ҳаракатнинг бош йўлини амалга ошириш учун курашишга оғишмай интилишдан иборат бўлди.

1960 йилдан кейин бутун дунёда коммунистлар сони 14 миллион кишига ўсди. Уларнинг омма билан алоқаси тағин ҳам мустаҳкамроқ бўлиб қолди. Халқаро коммунистик ҳаракат ҳозирги замоннинг энг нуфузли сиёсий кучи сифатида ўз позицияларини мустаҳкамлаб олди.

Социалистик мамлакатларнинг компартиялари жуда катта бунёдкорлик ишларни қилмоқдалар. Улар экономикани ривожлантиришга, янги социал муносабатларга, оммани коммунистик руҳда тарбиялашга оид мураккаб вазифаларни ҳал қилмоқдалар, социалистик ғалабаларни ҳимоя қилишни таъминламоқдалар. Бу — тарихий аҳамиятга эга бўлган ишдир. Бу — социализмнинг халқаро позицияларини мустаҳкамлайди, унинг идеяларининг бутун дунёдаги жозиба кучини оширади.

Капитал ҳукм сурган мамлакатларнинг коммунистик партиялари омманинг монополияларга қарши курашига бошчилик қилмоқдалар, синфий жангларда революциянинг сиёсий армиясини тарбиялаб чиниқтирмоқдалар. Бу мамлакатларнинг кўпларида коммунистик партиялар бутун миллий ҳаётга эндиликда чуқур таъсир кўрсатмоқдалар. Коммунистлар — ишчилар синфининг, меҳнаткаш деҳқонларнинг, илғор интеллигенциянинг энг яхши фарзандларидир. Улар орасидан энг йирик жамоат ва сиёсий арбоблар, меҳнаткашлар иши учун фидокор курашчилар етишиб чиқмоқда. Коммунистлар — капиталистик мамлакатлардаги кўпгина касаба союзларининг, оммавий демократик ташкилотларнинг раҳбарларидир; коммунистлар—парламент аъзолари, кўпгина шаҳар ва қишлоқларнинг мэрларидир; коммунистлар — публицистлар ва олимлар, ёзувчилар ва ўқитувчилардир; коммунистлар — буржуазия диктатурасига қарши қуролли кураш олиб борилаётган мамлакатларда партизан отрядларига ва революционерларнинг яширин группаларига бошчилик қилмоқдалар. Ана шуларнинг ҳаммаси компартияларнинг кучайиб бораётган таъсирининг, уларнинг халқ оммаси билан узилмас алоқаларининг амалий ифодасидир.

Франция ва Италияда, Финляндия ва Бельгияда, Англия ва Австрияда, Дания ва Кипрда, Австралия ва Канадада, Ҳиндистон ва Цейлонда, Сурия ва Ироқда, Судан ва Жанубий Африка Республикасида, Чили ва Уругвайда, Аргентина ва Колумбияда, Бразилия ва Эквадорда, Мексика ва Гватемалада ҳамда бошқа мамлакатларда — хуллас, компартия мавжуд бўлган ҳар бир мамлакатда улар оммага таъсирни кучайтириш учун ишчилар синфи ва барча меҳнаткашлар манфаатлари учун сабот билан кураш олиб бормоқдалар. Коммунистлар халқ оммасининг меҳр-муҳаббатини борган сари кўпроқ қозонмоқдалар. Европа ва Латин Америкасининг бир қанча мамлакатларида коммунистик партиялар йирик сиёсий кучга айландилар.

Коммунистлар — ишчилар ҳаракати бирлиги учун энг актив курашчилардир. Кейинги вақтларда бу бирлик учун курашда, гарчи бу ишда ҳали катта-катта қийинчиликлар учраб турган бўлса-да, муайян ютуқларга эришилди. Бу қийинчиликлар учун биринчи галда социал демократиянинг ўнг лидерлари жавобгардир. Лекин ишчилар ҳаракатининг асл манфаатларини ифода этаётганлар бу лидерлар эмас. Ишчилар синфи социал демократия ўнг лидерларининг капитализмни ҳимоя қилишга, ишчилар ҳаракатидаги нифоқни сақлаб қолишга қаратилган сиёсати қандай хавф туғдираётганини тобора яққол кўрмоқда. Меҳнаткашлар оммаси монополистик капиталга қарши курашда ўз кучларини бирлаштирган тақдирдагина реал муваффақиятларга эришиш мумкинлигига ўз тажрибасида тобора кўп ишонч ҳосил қилмоқда. Ишчилар синфи ўз сафларининг бирлиги учун курашмоқда, бинобарин, биз аминмизки, ишчилар синфи бу бирликни қўлга киритади.

Империализм мустамлака системасининг емирилиши ва ёш мустақил давлатлар каттагина группасининг жаҳон майдонига чиқиши **Осиё, Африка ва Латин Америкасидаги коммунистик ҳаракат** олдига янги-янги вазифалар қўйди. Миллий озодлик революциялари алангаси ичида туғилган бу ҳаракат мазкур революцияларни охирига етказиш учун, озодлик ва мустақилликни мустаҳкамлаш учун, социал тараққиёт учун курашда куч орттириб бормоқда.

Сохтакорлик билан «озод дунё» деб аталган капиталистик дунё мамлакатларидаги коммунистларнинг йўли оғир ва машаққатлидир. Бу мамлакатларда коммунистик ҳаракат ҳар бир муваффақиятга тажрибали, маккор ва шафқатсиз душманга қарши шиддатли курашда қадам-бақадам эришиб боради. XIX аср охиридаги дастлабки яширин марксистик тўгараклардан, 1905 йилги баррикада жангларидан бошлаб, Улуғ Октябрнинг революцион жанглари орқали социализм ғалабасигача бўлган шонли йўлни босиб ўтган бизнинг партиямиз душманнинг бетўхтов ҳужуми остида халқ иши учун курашиш коммунистлардан нақадар катта мардлик, матонат ва қаҳрамонлик талаб этишини жуда яхши тушунади. Мана кўп йиллардирки, Испания, Португалия, Греция, Ғарбий Германия, Венесуэла, Перу, Жанубий Африка Республикасида ва бир қатор бошқа мамлакатларда компартиялар нолегал аҳволда иш кўрмоқдалар. АҚШ Компартияси ғоят оғир шароитда, зўравонликка асосланган гигант полиция машинасининг тазйиқига бардош бериб, буржуазияга ёлланган антикоммунизм идеологларининг доимий таъқиби остида мардонавор курашмоқда.

Буржуа реакцияси ғоявий-сиёсий курашда коммунистларни енгишга кучи етмагач, коммунистик партияларга қарши террор йўлига, меҳнаткаш халқнинг содиқ фарзандларини жисмоний йўқ қилиш йўлига ўтиб олмоқда.

Бутун партиямиз, бутун халқимиз Индонезиядаги антикоммунистик террорни чуқур ғазаб билан қораламоқда. Бу мамлакатнинг реакцион кучлари суд ва тергов қилмасдан туриб ўн минглаб кишиларни ваҳшийларча ўлдирмоқдаки, бу кишиларнинг бирдан-бир «айби» коммунистик партия аъзоси бўлганлигидир. Коммунистик партиянинг таъқиб остига олиниши ва тақиқланиши Индонезия революцион кучларининг бирлигига зарба бермоқда, антиимпериалистик фронтга путур етказмоқда, бизга дўст бўлган Индонезия халқи манфаатларига катта зарар келтирмоқда. Биз коммунистларнинг — Индонезиянинг миллий мустақиллиги учун меҳнаткашлар манфаатлари учун қаҳрамон курашчиларнинг жинояткорона қатл этилаётганлигига хотима берилишини талаб қиламиз.

Кейинги йиллар ичида жаллодлар коммунистик партиялар сафларидан бир мунча атоқли арбобларни тортиб олиб қатл қилдилар, ўз мамлакатининг халқлари бахт-саодати учун, социализм учун курашган кўпгина ажойиб жангчилар полиция зиндонларида азобга дучор қилинди ва ўлдирилди. Бу кишилар абадий барҳаётдир ва улар авлодлар қалбида яшайдилар.

Реакциянинг ҳар қандай қийноқлари, ҳар қандай террори коммунистларнинг иродасини букolмайди. Биз ҳаракатимиз ажойиб қаҳрамонлар яратаётганлиги билан, ғоявийликнинг, гражданлик ва шахсий мардликнинг ажойиб тимсолларини бераётганлиги билан фахрланамиз.

Ўртоқлар!

Коммунистик ҳаракатнинг муваффақиятлари шубҳасиздир. Бироқ, коммунистлар вазиятга хушёрлик билан баҳо берадилар. Владимир Ильич Ленин фақат ғалабаларнигина ҳисоблаш билан чекланмасдан, балки муваффақиятсизликларни ҳам ҳисобга олишни, улардан тўғри хулосалар чиқаришни ўргатган эди.

Синфий курашга раҳбарлик қилиш — катта, мураккаб санъатдир, бизнинг замонамизда эса, эҳтимол ҳар қачонгидан ҳам мураккаброқ санъатдир. Қардош партиялар кураш олиб бораётган шароит жуда хилма-хилдир. Революцион курашга янги-янги социал табақалар, бутун-бутун халқлар қўшилмоқда. Уларнинг традициялари хилма-хил, иқтисодий шароитлари турлича бўлиб, кураш тажрибалари ҳам бир хил эмас. Ана шуларнинг ҳаммаси компартиялар фаолиятига ҳам ўз таъсирини кўрсатади.

Стратегия ва тактиканинг амалда синалган ва текшириб кўрилган ленинча принципларига амал қилган, реал вазиятни ҳисобга олган партиялар муваффақиятларга эришаётганлигини кейинги йилларда революцион ҳаракат тажрибаси яна бир бор тасдиқлади. Ҳаёт тажрибаси шуни кўрсатмоқдаки, марксча-ленинча йўлдан хоҳ ўнгга, хоҳ «сўлга» оғишлар, айни бир вақтда уларда миллатчилик, буюк давлат шовинизми ва гегемонизм кўринишлари содир бўлган пайтларда одатда айниқса хавфли бўлади. Коммунистлар бундан тегишли хулосалар чиқармай қололмайдилар.

Ўртоқлар, ўзларингизга маълумки, жаҳон коммунистик ҳаракати кейинги йилларда жиддий қийинчиликларга дуч келди. КПССнинг бу масаладаги позицияси съезд делегатларига яхши маълум. Фақат умумий душманларимизгагина қўл келаётган келишмовчиликлар ҳали ҳам бартараф этилмаганлигидан биз жуда афсусланамиз. Бизнинг фикримизча, бу ҳолат қардош партиялардан бирортасининг манфаатларига ҳам, жаҳон коммунистик ҳаракатининг умумий манфаатларига ҳам тўғри келмайди. КПСС, барча коммунистларнинг бурчи — ҳаракатимиз сафларининг жипслашувига ёрдам беришдир, деб ҳисоблайди. Коммунистик ҳаракат барча отрядларининг бирдамлиги қанчалик мустаҳкам бўлса, халқаро антиимпериалистик фронт шунчалик кучли бўлишига, жаҳон революцион процесси шунчалик катта муваффақият билан ривожланишига КПСС Марказий Комитети қаттиқ ишонади.

Бизнинг партиямиз ҳозирги вазиятда коммунистик ҳаракат бирлигини мустаҳкамлашнинг қандай конкрет йўллари бор деб билади?

КПСС Марказий Комитетининг фикрича коммунистик сафларни жипслаштириш учун яхши марксча-ленинча платформа — қардош партияларнинг 1957 ва 1960 йиллардаги Кенгашлари ишлаб чиққан бош йўл мавжуддир. Турмуш бу йўлни жуда қаттиқ синовдан ўтказди, у бу синовга бардош берди. Шу сабабли ҳозирги кунда ишонч билан айтиш мумкинки, бу йўлнинг тўғрилиги — революцион ҳаракатнинг бирлигини ва янги-янги муваффақиятларини таъминлаш учун ишончли гаровдир.

Бирликни мустаҳкамлаш партиялар коллектив бўлиб ишлаб чиққан улар ўртасидаги ўзаро муносабатлар нормаларига — тўла-тўкис тенг ҳуқуқлилик ва мустақиллик, бир-бирининг ички ишларига аралашмаслик, бир-бирини қўллаб-қувватлаш, интернационал бирдамликка риоя қилишни талаб этади. Коммунистик партиялар революцион иш соҳасида катта тажрибага эга, бинобарин, уларнинг ўзидан бошқа ҳеч ким улар олдида турган проблемаларни тўғри ҳал қила олмайди. КПСС коммунистик ҳаракатда ҳар қандай гегемонизмга қаршидир, барча партиялар ўртасидаги тенг ҳуқуқлиликка асосланган чинакам интернационалистик муносабатларнинг тарафдоридир.

Бошқа марксчи-ленинчи партиялар каби бизнинг партиямиз ҳам, келишмовчиликлар мавжуд бўлган тақдирда ҳам империализмга қарши, унинг агрессив ҳаракатларига бериладиган зарбани кучайтириш учун, халқларнинг озодлиги ва мустақиллиги учун кураш манфаатлари йўлида барча мамлакатлар коммунистларининг ҳаракат бирлигига эришиш мумкин ва зарур, деб ҳисоблайди. Вьетнамдаги Америка агрессиясини тўхтатиш учун кураш, Африка, Осиё ва Латин Америкасининг империализм тажовузларига қарши прогрессив

(Давоми 3-бетда).

Ўртоқ Л. И. БРЕЖНЕВ докладининг давоми

(Боши 1 ва 2- бетларда).

кучларини қўллаб-қувватлаш, қардошларимиз бўлган коммунистларни бир қатор мамлакатлардаги реакция терроридан ҳимоя қилиш — ҳозирги кундаги ана шу ва бошқа муҳим антиимпериалистик кураш вазифаларининг ҳаммаси коммунистларнинг бутун дунё армияси қанчалик жипслашган бўлса, шунчалик муваффақият билан ҳал этилади.

Компартиялар вакилларининг кейинги вақтларда бўлиб ўтган кенгашлари ва учрашувлари жаҳон коммунистик ҳаракатини жипслаштириш ишига яхши хизмат қилди. Бизнинг партиямиз бу хил алоқаларга катта аҳамият беради. Фақат кейинги бир ярим йилнинг ўзида бизда 60 қардош партияларнинг икки юздан ортиқ делегациялари билан учрашувлар бўлиб ўтди. Бундан буён ҳам кўп томонли ва икки томонли учрашувлар ўтказиб туриш, доимо тажриба алмашиш, актуал вазифаларни ўртоқларча муҳокама қилиш — булар қардош партиялар ўртасидаги муносабатларда тўғри ва фойдали тажриба бўлиб, айни бир вақтда коммунистик ҳаракатни жипслаштиришнинг яхши йўлидир.

КПСС Марказий Комитети қардош партияларнинг коммунистлар интернационал бирлигини, турмуш илгари сураётган янги проблемаларни коллектив муҳокама қилишни таъминлашнинг муҳим ва синалган формаси компартияларнинг халқаро кенгашларидир, деган фикрига батамом қўшилади ва бу фикрни қўллаб-қувватлайди. Биз шароит етилган тақдирда, янги кенгаш чақиришга тарафдормиз.

Компартияларнинг аксарий кўпчилиги халқаро ишчилар синфи революцион авангардининг интернационал жипслигини қатъият билан ҳимоя қилаётганлигини фактлар кўрсатиб турибди. Барча революцион отрядлар туб манфаатларининг объектив умумийлиги шундай бир заминки, коммунистларнинг бирлиги ана шу заминда қурилмоқда ва мустаҳкамланмоқда. Бугун съездимизда биз, умумий душманга қарши курашиш учун сафларимизни янада мустаҳкам жипслаштирамиз, деб яна бир бор такрорлаймиз.

Ўртоқлар!

Совет Иттифоқи Коммунистик партияси ўзининг интернационал революцион бурчига ҳамиша содиқдир. Биз съездимиз минбаридан туриб жаҳон коммунистик ҳаракатининг вакилларини ва улар орқали бутун дунё коммунистларини ишонтириб айтамизки:

КПСС Маркс — Энгельс — Лениннинг буюк таълимоти асосида, жаҳон коммунистик ҳаракати коллектив бўлиб ишлаб чиққан йўл асосида барча қардош партияларнинг интернационал бирлигини мустаҳкамлаш учун оғишмай кураш олиб боради.

Биз ревизионизмга, догматизмга қарши, миллатчилик кўринишларига қарши бундан буён ҳам муросасиз кураш олиб борамиз, марксча-ленинча таълимотни ижодий ривожлантириш учун курашамиз.

Бизнинг партиямиз бутун дунёдаги компартияларнинг империализмга қарши, буюк мақсадлар — тинчлик, демократия, миллий мустақиллик учун, социализм ва коммунизм учун курашда бундан буён ҳам биргалашиб ҳаракат қилиши йўлини тутади.

4. МИЛЛИЙ ОЗОДЛИК ҲАРАКАТИНИНГ РИВОЖЛАНИШИ
ПАРТИЯМИЗНИНГ ХАЛҚЛАР МИЛЛИЙ ОЗОДЛИК КУРАШИНИ ҚЎЛЛАБ-ҚУВВАТЛАШИ

Ўртоқлар!

Бутун ана шу йиллар давомида КПСС Марказий Комитети халқларнинг мустамлакачилик зулмига қарши курашини бутун чоралар билан қўллаб қувватлашга, озодликка эришган давлатлар билан тенг ҳуқуқийлик, суверенитетни қатъий ҳурмат қилиш, уларнинг ички ишларига аралашмаслик асосида ҳар томонлама ҳамкорлик қилишга қаратилган йўлни изчиллик билан ўтказиб келди.

Ўтган йиллар ичида миллий озодлик иши олға томон анчагина силжиди. Дунё харитасида яна 17 мустақил давлат пайдо бўлди. Улар орасида Жазоир Халқ Демократик Республикаси, Кения, Уганда, Танзания, Замбия ва бошқалар бор. Ҳозирнинг ўзидаёқ деярлик бутун Осиё ва Африка мустамлака асоратини улоқтириб ташлади. Бу — халқларнинг империализмга қарши озодлик курашидаги буюк ғалабадир.

Бироқ, ҳозирги кунда ҳам дунёда империалистлар қурол кучи билан шармандали мустамлакачилик тартибларини сақлаб қолишга уринаётган мамлакатлар бор. Ангола ва Мозамбикда, «Португал» Гвинеяси ва Жанубий Арабистонда ватанпарварлар чет эл истилочилари ва босқинчиларига қарши қаҳрамонона жанг қилмоқдалар. Жанубий Африка ва Жанубий Родезияда ирқчилик режимларига қарши халқ оммасининг қаршилик кўрсатиши кенгайиб бормоқда. Партиямиз, совет халқи бу курашни актив қўллаб-қувватламоқда, ажнабий босқинчиларга қарши, ўз озодлиги ва мустақиллиги учун курашаётган халқларга ҳар тарафлама реал ёрдам кўрсатмоқда ва бундан буён ҳам кўрсата беради. Мустамлакачиликнинг сўнгги манбалари йўқотилиб, озод қилинган ерларда халқлар миллий озодлик байроғини ўрнатадиган кунлар узоқ эмаслигини биз жуда яхши биламиз. Бу — тарих ҳукмидир, бинобарин, у муқаррардир.

Давлат мустақиллигини қўлга киритган мамлакатларнинг халқлари мустамлакачилар ҳукмронлигининг оғир оқибатларини тугатиш учун курашмоқдалар. Бу мамлакатлар жуда катта табиий бойликларга эга. Бироқ, улар аҳоли жон бошига маҳсулот ишлаб чиқариш даражаси бўйича иқтисодий жиҳатдан ривожланган мамлакатлардан 20-40 баравар орқада қолиб кетганлар. Аммо, мустақилликни қўлга киритган халқлар асрлар бўйи давом этган қолоқликка барҳам беришга қатъий аҳд қилганлар.

Озодликка эришган мамлакатларда империализм билан шиддатли жангларда, бу мамлакатлар ичидаги прогресс кучлари билан реакция кучлари ўртасидаги кескин курашда янгича ҳаёт бунёд бўлмоқда. Бир хил социал табақалар озодликка эришган мамлакатлар тараққиётини империализмнинг ёрдамида капиталистик йўлга солиб юборишга уринмоқдалар. Бошқа табақалар эса, халқ кўпчилигининг манфаатларини ифодалаб, социал тараққиёт ва чинакам миллий мустақиллик йўлидан ривожланиш учун курашмоқдалар.

Турмуш шуни кўрсатиб турибдики, социал тараққиёт ва миллий мустақиллик учун кураш озодликка эришган мамлакатларда барча ватанпарвар, прогрессив, демократик кучлар қанчалик мустаҳкам жипслашган бўлса, шунчалик муваффақият билан бормоқда. Бу курашда империализмга қарши, халқ манфаатлари учун фидокор курашчилар бўлган коммунистлар актив қатнашмоқдалар. Шуни унутаётган ва ҳатто, коммунистлар таъқиб қилинаётган жойларда, шубҳасиз, миллий мустақиллик ва озодликни мустаҳкамлаш ишига зарар етказилмоқда.

Озодликка эришган давлатларнинг кўплари ҳозирги кунда ҳам ўзининг мағлубиятларига чидай олмаётган империализм томонидан иқтисодий эксплуатацияга ва сиёсий тазйиққа дуч келмоқдаки, буни ҳисобга олмасдан бўлмайди. Империализм янги янада маккорона методларни ишга солиб, халқларни эксплуатация қилиш имкониятини ҳар нима қилиб бўлса ҳам сақлаб қолишга интилмоқда.

Капиталистик монополиялар Осиё, Африка ва Латин Америкасидаги кўпгина мамлакатларнинг экономикаси ва ресурсларини ҳали ҳам кўп жиҳатдан контрол қилиб, уларни аёвсиз талашни давом эттирмоқда. АҚШ, Англия ва бошқа империалистик давлатлар ўз капитал маблағлари фойдаси тарзидагина бу мамлакатлардан ҳозирги кунда йилига 6 миллиард долларга яқин пул ундирмоқдалар.

Империалистлар озодликка эришган мамлакатлардаги ички зиддиятлардан мумкин бўлган ҳамма жойда фойдаланишга уринмоқдалар. Улар айрим ижтимоий, миллий ва қабилавий группаларни атайин бир-бирига тўқнаштирмоқдалар, хилма-хил сиёсий арбобларни бир-бирига қарама-қарши қўйишга, чет эл капитали билан алоқа ва ҳамкорлик қилишиб, фароғатда яшаётган энг реакцион ва сотқин доираларни ҳокимият тепасига чиқариб қўйишга уринмоқдалар. Улар баъзи бир мамлакатларда халққа ёт бўлган режимларни ўрнатишга муваффақ бўлмоқдаларки, бундай режимларнинг вакиллари халқаро майдонда ҳам тўғридан-тўғри империализм кўмакчилари ролини ўйнашдан қайтмаётирлар.

Империалистлар озодликка эришган мамлакатларнинг давлат суверенитети билан ҳисоблашмаётирлар. Улар сурбетлик билан бошқа халқларнинг ички ишларига қурол кучи билан аралашиш «ҳуқуқини» даъво қилмоқдалар. АҚШ конгресси вакиллар палатасининг Латин Америкаси мамлакатлари ишига қурол кучи билан аралашиш тўғрисида яқинда қабул қилинган резолюцияси бунга мисол бўла олади. Бу резолюция бутун дунёни ғазаблантирди. Аслини олганда, бу резолюция — империалистларнинг АҚШ яқинда Доминикана Республикасига қуролли интервенция қилгани каби агрессив ҳаракатларини қонунлаштиришга уринишдир.

Буларнинг ҳаммаси — янги мустамлакачилик сиёсатининг кўринишлари бўлиб, бунга қарши курашни бутун прогрессив инсоният ўзининг энг муҳим вазифаларидан бири деб билади. Шак-шубҳа йўқки, мустақиллик учун кураш йўлига тушиб олган халқлар ўз ишларини ғолибона тугаллайдилар, ўзларининг янгидан қул қилинишларига бўлган уринишларга зарба берадилар.

КПСС Марказий Комитети съездга шуни мамнуният билан маълум қиладики, ўтган йиллар ичида Осиё ва Африкадаги мустақил давлатларнинг аксарий кўпчилиги билан бизнинг муносабатларимиз муваффақиятли ривожланиб борди. СССРнинг бу давлатлар билан савдо, иқтисодий ва маданий ҳамкорлиги анча кенгайди. Осиё ва Африка мамлакатларида бизнинг лойиҳалаш ташкилотларимизнинг ёрдамида, совет мутахассис бинокорларининг иштироки билан 600 га яқин саноат, қишлоқ хўжалик объектлари ва бошқа объектлар қурилмоқда. Бу мамлакатларнинг кўпларида чангалзор ўрмонларда ва жазирама саҳроларда совет геология-қидирув партиялари ишлаб, ёш давлатларга уларнинг ер ости бойликларини очишда ва бу бойликларни миллий экономикага хизмат қилдиришда ёрдам бермоқдалар.

Совет Иттифоқининг кўмагида мазкур мамлакатларда юздан ортиқ ўқув ва медицина муассасалари, илмий марказлар қурилди ва қурилмоқда. Осиё, Африка ва Латин Америкаси мамлакатларидан келиб, совет олий ўқув юртлари ва техникумларида таълим олаётган студентлар сони кейинги беш йил ичида деярли икки баравар кўпайди. Ўтган давр ичида ҳозир Осиё ва Африканинг 28 мамлакатида ишлаётган совет ўқитувчилари, врачлари ва маданият соҳасидаги бошқа мутахассисларининг сони тўрт баравар кўпайди. Совет кишилари бу мамлакатларда кучларини аямай астойдил фидокорона меҳнат қилмоқдалар. Улар мамлакатларимиз ўртасида дўстликни мустаҳкамлашга катта ҳисса қўшмоқдалар. Ана шуларнинг ҳаммасида совет халқининг пролетар интернационализми амалда намоён бўлмоқда.

Бизнинг партиямиз ва давлатимиз озодликка эришган мамлакатларни халқаро майдонда ҳам бутун чоралар билан қўллаб-қувватламоқда. СССР ёш миллий давлатларнинг ички ишларига империалистларнинг аралашувига қарши, янги мустамлакачиларнинг мустақил давлатларни бир-бири билан уриштириб қўйишларига қарши, бу давлатларни ўзаро курашда ҳолдан тойдиришга уринишларига қарши актив курашмоқда. Биз кўпгина муҳим халқаро масалалар соҳасида Осиё, Африка ва Латин Америкасининг мустақил давлатлари билан муваффақиятли ҳамкорлик қилмоқдамиз. Биз тараққиёт ва тинчлик манфаатлари йўлида бу ҳамкорликни бундан буён ҳам ривожлантира берамиз.

Ўртоқлар! Озодликка эришган бир қатор ёш мамлакатларнинг прогрессив социал тараққиёт йўлига ўтиб олганлиги кейинги йилларда содир бўлган муҳим воқеадир. Бу билан коммунистик ва ишчи партияларнинг 1960 йилдаги Москва Кенгаши чиқарган хулоса амалда тасдиқланди. Кенгаш ўз Баёнотида қуйидагиларни ёзиб қўйган эди. Халқ оммаси «нокапиталистик ривожланиш йўли асрий қолоқликни тугатишнинг ва ўз турмуш шароитини яхшилашнинг энг яхши йўли, деган фикрга ишонч ҳосил қилаверади. Халқлар фақат шу йўлдагина эксплуатациядан, қашшоқлик ва очликдан қутила оладилар».

Бирлашган Араб Республикаси, Жазоир, Мали, Гвинея, Конго (Браззавиль), Бирма каби мамлакатларда жиддий социал ўзгаришлар амалга оширилди. Чет эл монополиялари қувиб чиқарилмоқда. Феодалларнинг ерлари мусодара этилмоқда ва капиталистик корхоналар национализация қилинмоқда. Экономикада давлат сектори ривожлантирилмоқда, индустрлаштириш амалга оширилмоқда, халқ манфаатларини кўзлаб кенг кўламда социал қонунчилик жорий этилмоқда. Равшанки, бу процесслар турли мамлакатларда турлича, бир хил бўлмаган формада ва ҳар хил даражада содир бўлмоқда. Социализм қуришни ўз мақсади, деб эълон қилган халқларнинг революцион ижодкорлиги социал тараққиёт йўлидан бораётган ҳаракат формаларига ўзига хос хусусиятлар киритмоқда.

Социализм йўлидан бораётган ёш давлатлар билан биз яқин, дўстона муносабатлар ўрнатдик. Шу нарса табиийки, бу давлатлар ўзлари танлаган мақсадга қанчалик яқинлашиб борсалар, бизнинг улар билан алоқаларимиз шунчалик ҳар томонлама, чуқур ва мустаҳкам бўлиб боради. КПСС-нинг мазкур мамлакатлар революцион-демократик партиялари билан алоқалари ҳам йўлга қўйилмоқда.

Озодликка эришган ва социал тараққиёт йўлига ўтиб олган давлатларнинг равнақи империалистларни ғоят ғазабга келтирмоқда, империалистлар уларни фитна-иғво тузоғига илинтиришга уринмоқдалар. Сўнгги вақтлардаги воқеалар Африка қитъасида реакцион кучлар актив ҳаракат қилаётганлигидан далолат бериб турибди. Африканинг бир қатор мамлакатларида империалистик фитналар фош этилди ва барбод қилинди. Империалистларнинг фитна ва иғволарига, улар сотиб олган агентларнинг кирдикорларига озодликка эришган халқлар: озодлик ва тараққиёт душманларига қатъий зарба бериш, хушёрликни қайта-қайта ошириш билан бирдан-бир тўғри жавоб бермоқдалар! КПСС, бутун совет халқи мустақил давлатларга қарши фитна ва диверсиялардан иборат бўлган жиноятқорона сиёсатни ғазаб билан қораламоқда.

Латин Америкаси халқларининг мардонавор озодлик кураши ҳақида алоҳида гапириб ўтиш лозим.

Яқин вақтларгача АҚШ Латин Америкасини ўзининг орқа томондаги ишончли таянчи деб ҳисобларди. Ҳозирги кунда эса бу қитъада Америка империализмига ва унинг кўмакчилари бўлган маҳаллий ҳарбийларга, чет эл монополияларига боғлиқ бўлган буржуазияга, феодал доираларга қарши кураш олиб борилмаётган биронта ҳам мамлакат йўқ. Бу курашга ишчилар синфи ва коммунистик партиялар бошчилик қилмоқдалар.

Осиё, Африка, Латин Америкаси халқларининг империализмга қарши курашдаги жипслигини мустаҳкамлаш замонамизнинг муҳим факторидир. Африка-Осиё бирдамлиги ҳаракати, араб халқларининг бирлиги учун, Африка халқларининг бирлиги учун ҳаракат, уч қитъа халқларининг бирдамлиги ҳаракати халқларнинг туб манфаатларига жавоб беради, шунинг учун ҳам биз бу ҳаракатларни актив ва қизғин қўллаб-қувватлаймиз.

Ўртоқлар! **Совет Иттифоқи Коммунистик партияси халқларнинг мустамлакачилик ва янги мустамлакачилик зулмидан узил-кесил қутилиш йўлидаги курашни қўллаб-қувватлаш учун бундан буён ҳам зарур бўлган ҳамма чораларни кўришни ўзининг интернационал бурчи, деб билади.**

Партиямиз ва Совет давлати бундан буён ҳам:

Ўз озодлиги учун курашаётган халқларни бутун чоралар билан қўллаб-қувватлашни давом эттираверади, барча мустамлака мамлакатлар ва халқларга дарҳол мустақиллик бериш учун курашаверади;

Миллий мустақиллик учун курашаётган мамлакатлар билан ҳар томонлама ҳамкорликни ривожлантира беради, бу мамлакатларга экономикани ривожлантиришда, миллий кадрлар тайёрлашда, уларнинг янги мустамлакачиликка қарши курашида ёрдам бераверади;

КПССнинг Осиё, Африка ва Латин Америкаси мамлакатларидаги коммунистик партиялар ва революцион-демократик ташкилотлар билан қардошларча алоқаларини мустаҳкамлай беради.

Миллий озодлик ҳаракатининг муваффақиятлари жаҳон социализмининг ва халқаро ишчилар синфининг муваффақиятлари билан чамбарчас боғлиқдир. Бу буюк революцион кучларнинг мустаҳкам ва бузилмас иттифоқи — халқларнинг миллий ва социал озодлиги ишининг узил-кесил тантана қилиши учун гаровдир.

5. СОВЕТ ИТТИФОҚИНИНГ ИМПЕРИАЛИЗМ АГРЕССИВ СИЁСАТИГА ҚАРШИ, ТИНЧЛИК ВА ХАЛҚАРО ХАВФСИЗЛИК УЧУН КУРАШИ

Ўртоқ делегатлар!

Совет Иттифоқи ташқи муносабатлар соҳасида тинчлик сиёсатини изчиллик билан амалга ошириб келдики, бу сиёсат барча ишларини меҳнаткашлар манфаатларини кўзлаб белгилайдиган давлатимизнинг ўз моҳиятидан келиб чиқади. Бу сиёсатнинг асосчиси В. И. Ленин эди, шунинг учун биз халқаро ишларда ленинча ёндошишга оғишмай амал қилиб келмоқдамиз.

КПСС XXII съездидан кейин ўтган йиллар халқаро сиёсатда икки қарама-қарши йўлнинг — тинчликсевар йўл билан агрессив йўлнинг кескин кураш йиллари бўлди. Совет Иттифоқи бошқа социализм мамлакатлари билан биргаликда кескинликни юмшатиш учун, тинчликни мустаҳкамлаш учун, турли ижтимоий тузумларга мансуб бўлган давлатларнинг тинч-тотув яшаши учун, халқаро турмушда ҳар бир халқ миллий ва социал тараққиёт йўлидан эркин ривожлана оладиган шароит яратиш учун кураш байроғи остида ўз сиёсатини юргизиб келди.

Иккинчи томондан, шу йиллар ичида империализмнинг агрессивлик моҳияти, империализм халқлар тинчлиги, озодлиги ва мустақиллигига солаётган хавф янада яққол намоён бўлди. Империалистлар бошқа мамлакатлар ва халқлар ишига сурбетлик билан аралашавердилар, қуролли интервенциядан ҳам қайтмадилар. Бунинг натижасида халқаро кескинлик кучайиб кетди. Империалистларнинг ва энг аввало, АҚШнинг агрессив хатти-ҳаракатлари натижасида ҳарбий хавф кучайди.

Бундай шароитда партия ва Совет давлатининг сиёсати агрессия кучларига қатъий зарба беришга, халқаро вазиятнинг янада кескинлашувига қаршилик кўрсатишга жаҳон урушининг юзага келиш хавфига қарши курашишга қаратилди. Бунда биз Совет Иттифоқининг ва бутун жаҳон социализм системасининг муттасил ошиб бораётган қудратига, бутун дунёдаги тинчликсевар кучларнинг мададига таяндик.

Биз ҳамма вақт империалистлар агрессиясига дучор бўлган халқлар томонида туриб келдик, бу халқларга сиёсий, иқтисодий, зарур бўлиб қолган вақтларда эса ҳарбий ёрдам кўрсатдик. Агрессорларнинг ёвуз ниятларини очиб ташладик. Совет Иттифоқининг озодлик ва тинчлик ишини қадрлайдиган бошқа кучлар билан биргаликда актив ҳаракат қилиши бир неча бор империалистларни чекинишга мажбур этди.

Халқаро кескинликнинг ва жаҳон уруши юзага келиши хавфининг кучайиши тўғрисида гапирганда Америка империализмининг Вьетнамга қарши агрессияси хусусида алоҳида тўхтаб ўтиш лозим. Маълумки, АҚШ Женева битимларини қўпол суратда бузиб, Вьетнам Демократик Республикасига босқинчиларча ҳужум қилди ва Жанубий Вьетнам халқига қарши хунрезлик уруши олиб бормоқда. Ўзини озодлик ва цивилизация ҳимоячиси қилиб кўрсатувчи бу империалистик давлат Америкадан ғоят олисда жойлашган ва ҳеч қачон унинг манфаатларига сира дахл қилмаган бу тинчликсевар мамлакат устига ёғдирмаган вайрон этувчи, кишиларни қириш воситаси қолмади деса бўлади. Икки юз мингдан ортиқ Америка солдат, авианосецлар ва кучли бомбардимончи самолетлар, заҳарловчи газлар ва напалмлар — ана шуларнинг ҳаммаси Вьетнамнинг қаҳрамон ватанпарварларига қарши ташланди. Вашингтондан ҳарбий ҳаракатларни тағин ҳам кенгайтириш тўғрисидаги масъулиятсиз дўқ-пўписалар эшитилиб турибди. Яқинда АҚШ давлат департаменти вьетнамликларни озиқ-овқат манбаларидан маҳрум қилиш мақсадида химиявий воситалар билан Жанубий Вьетнамдаги ўсимликлар ва экинларни йўқ қилиб юбориш «программаси» борлигини расмий суратда билдирди. Америка империализмининг ҳақиқий афти-башараси ана шундай! АҚШ Вьетнамдаги агрессияси билан ўзини ўзи шарманда қилдики бундай шармандаликдан у ҳеч қачон қутила олмайди.

Бироқ, интервентлар қанчалик бебошлик қилмасинлар, улар ўз ватани учун, ўз ҳаёти ва ор-номуси учун, ўз тақдирига ўзи хўжайинлик қилиши учун муқаддас курашга кўтарилган Вьетнам халқининг иродасини бука олмайдилар. Вьетнам халқининг қаҳрамонона адолатли кураши тарихга енгилмас мардликнинг, сабот-матонат ва ғалабага бўлган иродaнинг ажойиб намунаси сифатида кириб қолади.

Бутун дунёда Вьетнамни қўллаб-қувватлаш учун кучли ҳаракат кенгайиб бормоқда. Америка агрессорларининг маънавий-сиёсий жиҳатдан яккаланиб қолиш процесси тобора кучаймоқда. Совет Иттифоқи ва бошқа социалистик мамлакатларнинг ёрдами, барча мамлакатлар кенг халқ оммасининг хайрихоҳлиги ва мадади — Вьетнам халқига қаратилган. Америка халқи орасида ҳам Вьетнамдаги урушдан норозилик кучайиб бормоқда. Ана шуларнинг ҳаммасида халқаро ишчилар синфининг энг яхши интернационалистик традициялари ривож топмоқда.

Совет Иттифоқи бутун дунёдаги тинчликсевар халқлар билан биргаликда АҚШнинг Вьетнамга қарши агрессиясини тўхтатишни ва интервентларнинг барча қўшинларини бу мамлакатдан олиб чиқиб кетишни қатъий талаб қилади. Америка ҳарбийлари Жанубий-Шарқий Осиёнинг бошқа мамлакатларига ҳам ёймоқчи бўлаётган бу агрессиясининг давом этиши умумий тинчлик ишини ғоят катта хавф остига қўйиши мумкин.

Биз қатъият билан айтамизки, агрессорлар Вьетнам халқига қарши шармандали урушни «эскалация» қилар эканлар, уларга жавобан Совет Иттифоқи ҳамда Вьетнамнинг бошқа социалистик дўстлари ва қардошлари Вьетнамга тобора кўпроқ мадад бераверадилар. Вьетнам халқи ўзининг бутун мамлакатига хўжайин бўлиб қолади. Вьетнам Демократик Республикаси баланд кўтарган социализм машъалини ҳеч ким ҳеч қачон ўчира олмайди.

Американинг Вьетнамдаги агрессияси ва Америка империализмининг бошқа агрессив ҳаракатлари сабабли бизнинг Америка Қўшма Штатлари билан муносабатларимиз ёмонлашди. Бунинг учун эса АҚШ ҳукмрон доиралари айбдордирлар.

СССРга келганда, у барча мамлакатлар билан тинч яшашга тайёр, лекин у бошқа халқларга нисбатан империалистик ўзбошимчаликка индамай қараб туролмайди. Биз АҚШ билан муносабатларни ривожлантиришга тайёр эканлигимизни бир неча бор айтдик ва ҳозир ҳам ана шу позицияда турибмиз.

Лекин бунинг учун АҚШ ўзининг агрессия сиёсатини тўхтатиши керак. Агрессия ва зўрликнинг заҳарли тупроғида тинч ҳамкорликнинг яхши мевалари унмайди. Бизнинг партиямиз, бизнинг давлатимиз, буюк давлатлар ўз муносабатларини бошқа мамлакатлар ва халқларнинг манфаатлари ҳисобига қуришлари мумкин, деган бемаъни нуқтаи назарни қатъиян рад этади. Ҳамма катта ёки кичик давлатлар ўз суверенитети, мустақиллиги, территориал дахлсизлигининг ҳурмат қилиниш ҳуқуқига баббаравар эгадирлар, бу ҳуқуқни бузишга ҳеч кимга йўл қўйилмайди.

Ўртоқлар! Совет Иттифоқи Европа хавфсизлигини таъминлашдан астойдил манфаатдор. Ҳозир халқаро кескинликни кучайтириш ишида Европада Ғарбий Германия империализми АҚШнинг асосий иттифоқчиси сифатида майдонга чиқмоқда. Ғарбий Германия тобора кўпроқ ҳарбий хавф ўчоғига айланмоқда, унда реваншчилик эҳтирослари авж олмоқда. Ғарбий Германияда ҳозирдаёқ йирик армия тузилиб, Гитлер вермахтининг қўмондон кадрлари унинг негизини ташкил этади. Давлатнинг кўпгина раҳбарлик лавозимларида собиқ фашистлар ва, ҳатто, ҳарбий жиноятчилар ўтирибди. ГФРнинг сиёсатини бир пайтлар Гитлерни ҳокимият тепасига чиқариб қўйган ўша монополистик доираларнинг ўзлари тобора кўпроқ белгилаб бермоқдалар.

Рейн бўйидаги сиёсатдонлар атом бомбасини қўлга киритиб олсак бўлди, шундан кейин чегара белгилари қулаб тушади, биз кўпдан бери кўнглимизга тугиб юрган ниятимизни рўёбга чиқарамиз, яъни Европа харитасини қайтадан тузамиз, иккинчи жаҳон урушидаги мағлубиятимиз учун ўч оламиз, деб хаёл сурмоқдалар.

Ҳозирги кунда тинчлик иши учун энг хавфли факторлардан бири АҚШ билан ГФР ҳукмрон доиралари ўртасида юзага келаётган ўзига хос икки тарафлама ҳарбий иттифоқдир. Биз бу факторни диққат-эътибордан четда қолдирмадик ва қолдирмаймиз.

Америка билан Ғарбий Германия империализмини ўзига хос икки шерик деса бўлади. Уларнинг ҳар бири иккинчисидан ўз ниятларини амалга ошириш йўлида фойдаланмоқчи бўлади. Уларнинг иккови ҳам Европада халқаро кескинликни, ҳар бири ўз мулоҳазаларига кўра, кучайтиришга интилмоқда. Ғарбий Германия милитаристлари учун бу — реванш олиш учун умид боғлаган ва маълумки, амалга ошмайдиган йўлдир. АҚШ эса ўз навбатида, урушдан кейин 20 йилдан кўпроқ вақт ўтса-да, ҳали ҳам Европада ўз қўшинлари ва ҳарбий базаларини сақлаб туришга, бу билан Ғарбий Европа мамлакатлари экономикасига ва сиёсатига бевосита таъсир кўрсатиш воситасига ҳам эга бўлишга баҳона қидирмоқда.

Вашингтон ҳукмдорлари Ғарбий Германиянинг бундан буён ҳам Америка империалистларининг Европадаги манфаатларига садоқат билан хизмат қилишини мўлжалламоқдалар, агар уларга зарур бўлиб қолгудек бўлса, Ғарбдаги немисларни аввал уруш оловига ташлаш мумкин, деб ўйламоқдалар. Боннда эса АҚШни, айни бир вақтда НАТО бўйича бошқа иттифоқчиларни ҳам ўзларининг реваншчилик планларига кўпроқ тортиш ва шу тариқа иккинчи жаҳон уруши якунларининг ўз фойдаларига қайтадан кўрилиб чиқилишига эришишни хаёл қилмоқдалар. Ана шу ниятларнинг ҳаммаси Совет Иттифоқига ва бошқа социалистик мамлакатларга қарши, тинчликка ва Европа ҳамда бутун дунё халқларининг хавфсизлигига қарши қаратилганлигини пайқаш қийин эмас.

Европа халқлари Ғарбий Германия реваншчиларининг интилишлари нақадар хавфли эканлигини яхши тушунадилар. Ярим аср давомида Германия агрессияси Европанинг кўпгина мамлакатларига икки марта тажовуз қилди. Саккизта социалистик давлатнинг халқлари худди бизлар сингари герман милитаристларининг босқинчилик кирдикорларини яхши биладилар. Немислар оккупациясининг машаққатларини Ғарбий Европа халқларининг кўпчилиги ҳам ўз бошидан кечирган. Шу сабабли, янги уруш хавфига қарши кураш ҳозирги кунда Европа халқларининг ҳаётий ишига айланмоқда. Ғарбий Германиянинг ўзида ҳам Бонн ҳукмрон доираларининг уруш сиёсатига қарши норозилик овозлари тобора баланд янграмоқда.

ГФР канцлерининг яқинда Христиан-Демократик Союз съездида сўзлаган нутқи шуни кўрсатадики, ГФР ҳукумати бундан буён ҳам реваншчилик йўлини ва агрессия сиёсатини ўтказмоқчи. Бу нарса халқаро сиёсатнинг муҳим масалалари юзасидан ГФР ҳукуматининг СССР ҳукуматига ва бошқа бир қанча мамлакатлар ҳукуматларига юборган таклифларидан ҳам кўриниб турибди.

Ҳозирги вақтда Европада кучлар нисбати иккинчи жаҳон урушидан олдингига қараганда, мутлақо бошқача. Европа давлатлари ўртасида вужудга келган чегараларни ҳеч ким ўзгартира олмайди. Ғарбий Германия империалистлари, ҳатто, ўз иттифоқдоши Америка елкасига чиқиб олганларида ҳам бу билан уларнинг бўйлари ўсмайди, балки йиқилганларида жонлари қаттиқроқ оғрийди. Эндиликда агрессорларга шундай қудратли енгилмас куч қарама-қарши турибдики, мабодо улар уруш бошлашга журъат этгудек бўлсалар, фақат ҳалок бўлишлари мумкин, холос.

Ғарбий Германия милитаристларини ядро қуролига йўлатишга қарши курашда Совет Иттифоқининг ва бизнинг иттифоқчиларимизнинг муҳим қадами шу бўлдики, Варшава Шартномасининг иштирокчилари бўлган давлатлар 1965 йил январида бу хусусда якдиллик билан қаттиқ огоҳлантирдилар.

Ғарбий Германия милитаристларининг ядро қуролини олишларига биз ҳеч қачон рози бўлмаймиз ва индамай туролмаймиз. Мабодо, шундай бўлиб қолса, тегишли чоралар кўрилажак. Бутун масъулият ГФР ҳукмронларининг ва уларга кўмаклашаётган кишиларнинг зиммасига тушади. Антигитлерчи коалиция иштирокчилари — Совет Иттифоқи, АҚШ, Англия ва Франциянинг Гитлер агрессорлари тор-мор қилингандан кейин Потсдам Битимида халқлар олдида — Германиянинг бундан буён ҳеч қачон ўз қўшниларини ва бутун дунёда тинчликни хавф остида қолдирмаслиги учун бутун зарур чораларни кўрамиз, деб тантанали суратда ўз зиммасига олган мажбуриятни ҳеч ким унутишга ҳаққи йўқ. Совет Иттифоқи бу мажбуриятга содиқ бўлиб қолади.

Биз Европа марказида тинчлик вахтасида бизнинг дўстимиз ва иттифоқчимиз — немис меҳнаткашларининг биринчи социалистик давлати — Германия Демократик Республикаси турганлигини жуда қадрлаймиз. У, амалда Потсдам битимининг тинчликсевар ва демократик принципларини турмушга ошириш ҳамда тинчлик сиёсатини изчиллик билан юргизиб келмоқда, Европа хавфсизлигини мустаҳкамлашни ёқлаб чиқмоқда.

Ўртоқлар, умуман олганда, Европада социалистик ҳамдўстликнинг позициялари ҳозирги кунда мустаҳкам ва ишончлидир. Бу — бутун дунёда социализмни мустаҳкамлашнинг, барча халқлар хавфсизлигини таъминлашнинг муҳим факторидир.

Америка ва Ғарбий Германия империализмининг Европадаги уришқоқ ва реваншчилик сиёсатига қарама-қарши ўлароқ, Совет Иттифоқи Европа хавфсизлигини мустаҳкамлаш учун Европадаги барча давлатларнинг ўзаро фойдали бўлган тинч ҳамкорлиги учун изчиллик билан курашмоқда.

Халқаро коммунистик ҳаракатнинг агрессорнинг танобини тортиб қўйиш мумкинлиги ҳақидаги, янги жаҳон урушининг олдини олиш мумкинлиги ҳақидаги хулосаси ўз кучида эканлигига биз чуқур ишонамиз. Бироқ, бу имкониятни ҳақиқатга айлантириш учун бу курашда кенг халқ оммаси иштирок этиши, барча тинчлик кучларининг муттасил жуда катта активлик кўрсатиб бориши, тинчлик тарафдорлари ҳаракатининг, касаба союзлари, хотин-қизлар уюшмаларининг, ёшлар ва бошқа оммавий демократик ташкилотларнинг фаолиятини янада авж олдириш зарур.

Тинчликни ҳимоя қилишда социалистик мамлакатлар алоҳида роль ўйнайди. Биз буни яхши тушунамиз. Шу сабабли, КПСС мамлакатимизнинг мудофаа қувватини мустаҳкамлаш, бошқа социалистик давлатлар билан жанговар иттифоқимизни кучайтириш ҳақида тинмай ғамхўрлик қилмоқда. Бизнинг партиямиз совет халқининг тинчлик душманлари кирдикорларига нисбатан жуда хушёр бўлиб туришини таъминлашни ўз бурчи, деб билади ҳамда агрессорлар тинчликни бузишга уриниб қолсалар, бизнинг ҳеч қачон ғафлатда қолмаслигимиз учун, албатта ва дарҳол уларнинг адабини бериб қўйиш учун барча чораларни кўради.

Ўртоқлар!

Империализмнинг агрессив сиёсатини фош қилар эканмиз, шу билан бирга биз турли ижтимоий тузумдаги давлатларнинг тинч-тотув яшаши йўлини оғишмай ва изчиллик билан амалга оширмоқдамиз. Бунинг маъноси шуки, Совет Иттифоқи турли ижтимоий тузумдаги давлатларнинг тинч-тотув яшашини социализм билан капитализм ўртасидаги синфий курашнинг бир формаси деб билиш билан бирга капиталистик мамлакатлар билан нормал, тинч муносабатларни сақлаб туриш учун, низоли халқаро масалаларни уруш йўли билан эмас, балки музокаралар йўли билан ҳал қилиш учун изчил курашмоқда. Совет Иттифоқи барча давлатларнинг ички ишларига аралашмаслик, уларнинг суверен ҳуқуқлари ва территорияларининг дахлсизлигини ҳурматлаш позициясида қаттиқ турибди.

Маълумки, капиталистик мамлакатларда ёки мустамлакаларда синфий ва миллий-озодлик курашининг ички процесслари тўғрисида гап борган жойларда тинч-тотув яшаш бўлиши мумкин эмас. Тинч-тотув яшаш принципини золимлар билан мазлумлар ўртасидаги, мустамлакачилар билан мустамлака зулми қурбонлари ўртасидаги муносабатларга татбиқ қилиб бўлмайди.

Капиталистик мамлакатлар билан давлатлараро муносабатларга келганда, биз бу муносабатларнинг фақат тинч муносабатлар бўлишига тарафдор бўлиб қолмаймиз, балки бу муносабатларнинг экономика, фан, маданият соҳаларида мумкин қадар кенгроқ ўзаро фойдали алоқаларни ҳам ўз ичига олишига тарафдормиз.

Съездда бизнинг тинчликсевар сиёсатимиз ҳисобот даврида жиддий ютуқларга эришганлигини мамнуният билан қайд қилиб ўтиш мумкин. Совет Иттифоқи дунёдаги кўпчилик давлат билан яхши муносабатдадир.

СССР қўшни мамлакатлар билан муносабатларга ҳамма вақт катта аҳамият бериб келди, бинобарин, биз тотув қўшничилик сиёсатимизнинг яхши натижалар бераётганлигидан мамнунмиз. Бир-бирига ишониш дўстлик ва ҳамкорлик бизнинг Финляндия ва Афғонистон билан алоқаларимизни характерлайдиган омиллардир. Скандинавия мамлакталари билан муносабатлар нормал тарқиб топмоқда, аммо бу муносабатларнинг янада ривожланиш йўлида ҳеч қандай тўсиқ бўлмайди, деб айтиш мумкин эмас албатта. СССРнинг Туркия ва Эрон билан муносабатларида кейинги йиллар ичида яхши томонга муайян бурилиш бўлганлигини совет кишилари табрикламоқдалар.

Партия Марказий Комитети ва Совет ҳукумати Осиёнинг Ҳиндистон ва Покистон каби йирик давлатлари билан муносабатларнинг яхшиланишига катта эътибор бериб келди ва бермоқда, аслида бу давлатларни ҳам қўшниларимиз, деб ҳисоблаш мумкин. Ҳисобот даврида бизнинг Ҳиндистон билан, унинг буюк халқи билан вақт синовидан ўтган традицион дўстлигимиз янада кўпроқ мустаҳкамланди. Покистон билан муносабатларимиз муайян даражада яхшиланди.

Совет томонининг таклифига мувофиқ, Ҳиндистон ва Покистон раҳбарларининг Совет ҳукумати бошлиғининг иштирокида ўтган Тошкентдаги учрашуви муҳим воқеа бўлди. Бу конференцияни чақириш фактининг ўзи, унинг натижалари ва бу натижаларга жаҳон жамоатчилик фикрининг ижобий баҳо берганлиги халқларнинг Совет давлатининг тинчликсевар ташқи сиёсатига ғоят катта ишонч билан қарашларини яққол кўрсатиб турибди.

СССР Индонезия билан дўстона муносабатларни ривожлантиришга тарафдор эди ва ҳозир ҳам тарафдор. Индонезия революцияси халқларнинг антиимпериалистик курашига талайгина ҳисса қўшди. Индонезиянинг мардонавор халқи ўзининг мустақиллик ва тараққиёт учун узоқ ва машаққатли курашида эришган ютуқларини сақлаб қолиш ва янада ривожлантиришга батамом ҳақлидир.

Совет Иттифоқи бизга дўст бўлган Камбоджанинг ўз мустақиллигини, бетарафлигини ва территориал бутунлигини сақлаш ва мустаҳкамлаш учун олиб бораётган адолатли курашини қўллаб-қувватлайди.

Франция билан муносабатларимиз анча яхшиланди. Бу ижобий воқеадир. Бу нарса ҳар икки давлатнинг бир қатор йирик халқаро масалалардаги манфаатларнинг бир-бирига мос келишига, халқларимиз ўртасидаги кўп вақтлардан бери мавжуд бўлган дўстлик традицияларига таянади.

Совет-Француз муносабатларини янада ривожлантириш Европа хавфсизлигини мустаҳкамлашнинг муҳим элементи бўлиб хизмат қилиши мумкин.

Кейинги йиллар ичида Европанинг йирик мамлакати бўлган Италия билан бизнинг муносабатларимиз, энг аввало иқтисодий муносабатларимиз йўлга қўйила бошлади. Биз бу муносабатларни ривожлантиришга тайёрмиз.

Совет-Англия муносабатларини активлаштириш шубҳасиз фойдали бўлур эди. Англиянинг ташқи сиёсати бу муносабатларнинг шу йўсинда ривожланишига қанчалик имкон беришини келажак кўрсатади.

Биз кейинги вақтларда бизнинг Япония билан муносабатларимизда бир қадар силжиш бўлганлигини кўрсатиб ўтишимиз мумкин. Япония билан ўзаро фойдали иқтисодий алоқалар ривожланмоқда. Лекин шу нарсани ҳисобга олмаслигимиз мумкин эмаски, Японияниг совет чегараларига бевосита яқин бўлган территориясида АҚШнинг қўшинлари ва ҳарбий базалари бор. Яқинда Япония Вашингтоннинг қўғирчоғи — Жанубий Корея ҳукумати билан милитаристик шартнома тузди. Биз бу шартномани қатъий қоралаймиз. Ана шуларнинг ҳаммаси бизнинг Япония билан муносабатларимизнинг ривожланишини қийинлаштирмасдан қолмайди.

Бошқаларнинг территорияларидаги чет эл ҳарбий базаларини тугатиш ва чет эл қўшинларини ана шу территориялардан олиб чиқиб кетиш тўғрисидаги масала катта халқаро масала бўлиб келди ва ҳозир ҳам шундай катта халқаро масаладир. Империалистик давлатлар ва аввало Америка Қўшма Штатлари бутун дунёнинг ҳар ер-ҳар ерида кўплаб ҳарбий базаларни қурдилар, бошқа мамлакатларнинг территорияларига ўз ҳарбий кучларини жойлаштирдилар. Ана шу базалар ва қуролли кучлардан тинчликка зид бўлган манфаатлар йўлида, тинчликсевар давлатларга тазйиқ кўрсатиш воситаси сифатида, кўпинча эса уларнинг ички ишларига тўғридан-тўғри қурол кучи билан аралашиш воситаси сифатида фойдаланилмоқда. Совет Иттифоқи, тинчлик ишига ва давлатларнинг хавфсизлигига таҳдид солаётган бундай аҳволга хотима бериш, бошқаларнинг территорияларида жойлашган ҳарбий базаларни тугатиш, шу территориялардан чет эл қуролли кучларини олиб чиқиб кетиш вақти аллақачон келган, деб ҳисоблайди. Биз умумий тинчликни ва халқлар хавфсизлигини мустаҳкамлаш манфаатлари йўлида ана шу мақсадга эришишга қаратилган сиёсатни бундан буён ҳам юргиза берамиз.

Совет Иттифоқи фақат совет халқининггина эмас, балки барча мамлакатлар кенг халқ оммасининг ҳам туб манфаатларини ифодалаб, империалистларнинг зўр бериб қуролланишларини чеклаб қўйиш ва батамом тўхтатиш учун, бу соҳада ялпи ва батамом қуролсизланишга томон амалий қадамлар қўйиш тўғрисида келишиб олишга эришиш учун изчиллик билан курашмоқда. Бу масалалар юзасидан совет сиёсати кўп давлатларга маъқул бўлиб, улар буни қўллаб-қувватламоқдалар.

(Давоми тўртинчи бетда).

Ўртоқ Л. И. БРЕЖНЕВ докладининг давоми

(Боши 1, 2 ва 3-бетда)

Ҳисобот даврида СССР Бирлашган Миллатлар Ташкилоти фаолиятида актив иштирок этди, озодликка эришган кўпгина янгидан-янги мамлакатларнинг БМТ сафларига келиб қўшилиши бу ташкилотдаги вазиятни жиддий суратда ўзгартирди. Лекин ўзгартирганда ҳам империалистлар зарарига ўзгартирди. Совет Иттифоқи агрессияга қарши чиқаётган давлатларнинг БМТда жипслашувига ҳамда бу билан умумий тинчлик ва халқлар мустақиллиги учун курашда бу ташкилотнинг ролини оширишга ёрдам беришга муттасил интилмоқда. Совет Иттифоқининг ташаббуси билан БМТ Бош Ассамблеясининг сўнгги сессияси, маълумки, давлатларнинг ички ишларига аралашишга қарши ва ядро қуролининг ёйилмаслиги учун муҳим резолюциялар қабул қилди. Биз бундан буён ҳам Бирлашган Миллатлар Ташкилотини агрессияга қарши, тинчлик иши учун ва барча халқларнинг хавфсизлиги учун актив сиёсий кураш майдони деб биламиз.

Совет Иттифоқи Коммунистик партияси халқаро вазиятни соғломлаштириш учун, тинчликни мустаҳкамлаш ва халқлар ўртасида тинч ҳамкорликни ривожлантириш учун курашда ҳозирги босқичда, жумладан, қуйидаги тадбирларни амалга оширишни жуда муҳим, деб ҳисоблайди:

АҚШнинг Вьетнамдаги агрессиясига хотима бериш, Жанубий Вьетнамдан Американинг ва бошқа чет мамлакатларнинг барча қўшинларини олиб чиқиб кетиш, Вьетнам халқига ўз ички ишларини ўзи ҳал қилиш имкониятини бериш, Вьетнам Демократик Республикаси ҳукумати ва Жанубий Вьетнам миллий озодлик фронти баён қилган позицияни Вьетнам проблемасини ҳал этишнинг асоси сифатида қабул қилиш,

Давлатларнинг ички ишларига аралашмаслик принципининг қатъий суратда бажарилишини таъминлаш.

Ядро қуролини ёймаслик тўғрисида халқаро шартнома тузиш; ГФРни ядро билан қуроллантириш ёки уни ҳар қандай формада бўлса-да, ядро қуролига йўлатиш тўғрисидаги масалани бутунлай олиб ташлаш; халқларнинг дунёнинг турли районларида ядросиз зоналар барпо этиш хоҳишини амалга ошириш; ядро қуролига эга бўлган давлатларнинг уни биринчи бўлиб ишлатмаслик ҳақидаги тантанали мажбуриятни ўз зиммаларига олишларига эришиш; ер остида ядро қуролини портлатишни тақиқлаш тўғрисида битим тузиш. Ядро уруши хавфига қарши қаратилган бу тадбирларни амалга ошириш ядро қуролини батамом тақиқлаш ва йўқ қилиш йўлида илгарига ҳаракат қилиш учун йўл очиб берган бўлур эди.

Европа хавфсизлиги масалалари бўйича музокаралар бошлаш. Европадаги социалистик ва бошқа давлатларнинг Европада ҳарбий кескинликни юмшатиш ва қуролларини қисқартиш тўғрисида, Европанинг барча давлатлари ўртасида тинч ўзаро фойдали алоқаларни ривожлантириш тўғрисида мавжуд таклифларни муҳокама қилиш. Шу мақсадни кўзлаб тегишли халқаро кенгашлар чақириш. Европада ҳозирги мавжуд Европа, шу жумладан иккала Германия чегараларини эътироф этиш асосида иккинчи жаҳон уруши қолдиқларини батамом тугатиш учун Европа хавфсизлигининг энг муҳим вазифаларидан бирини — Германия масаласини тинч йўл билан ҳал этиш йўлларини қидиришни давом эттириш керак.

Бизнинг таклифларимиз ана шулардан иборат. Бу таклифларнинг кўпи бундан илгари ҳам ўртага қўйилган. Биз, бу таклифлар ҳамма масалаларни ўз ичига олган, деб ҳисобламаймиз, албатта, шунинг учун ҳам халқаро вазиятни соғломлаштиришга ва тинчликни мустаҳкамлашга қаратилган бошқа барча таклифларни диққат-эътибор билан қараб чиқишга тайёрмиз.

Делегат ўртоқлар!

Биз Ватанимизнинг халқаро аҳволи мустаҳкам, деб айтиш учун ҳамма асосларга эгамиз. Коммунистик партиянинг ва Совет Иттифоқи ҳукуматининг тинчликсевар ташқи сиёсати коммунистик қурилиш манфаатларига, умумий тинчликни ва халқлар хавфсизлигини сақлаш ва мустаҳкамлаш ишига пухта хизмат қилади. КПСС бундан буён ҳам ана шу синалган йўлдан бораверади.

Мамлакатимизда янги жамият қуриш иши олға томон қанчалик тезлик билан борса, бизнинг халқаро вазифаларимиз шунчалик муваффақият билан ҳал этилади. Тарих тақозоси билан Советлар мамлакати бунёд бўлаётган коммунизм байроғини ер юзида биринчи бўлиб кўтарди. Совет халқи ўзининг ленинчи Коммунистик партияси бошчилигида бу улуғ, енгилмас байроқни шараф билан олға кўтариб боради.

II. ПАРТИЯНИНГ КОММУНИЗМ МОДДИЙ-ТЕХНИКА БАЗАСИНИ ЯРАТИШ ЙЎЛИДАГИ КУРАШИ

Ўртоқлар!

Энди ижозатингиз билан мамлакатнинг ички аҳволини таърифлашга ўтайин ва партиянинг иқтисодий қурилиш соҳасидаги сиёсати ҳақида ҳамда унинг шу соҳадаги иш якунлари тўғрисида съездга сўзлаб берайин.

Марказий Комитетнинг халқ хўжалигига раҳбарлик соҳасидаги фаолияти Программадаги бош иқтисодий вазифани ҳал қилишга — коммунизмнинг моддий-техника базасини яратишга қаратилди.

Бизнинг съездимиз етти йилликнинг тугалланиши билан айни бир вақтнинг ўзига тўғри келиб қолди, етти йиллик ана шу вазифани бажаришда муҳим босқич бўлди. Мана шу сабабдан, бу даврнинг энг муҳим якунлари тўғрисида қисқача ахборот беришга рухсат этгайсиз. Бу давр фан-техника тараққиёти негизида социалистик экономика янада ўсганлиги ва мустаҳкамланганлиги билан характерланади.

Ўтган етти йил мобайнида жамғарма ва истеъмол учун фойдаланилган миллий даромад 53 процент, саноат ишлаб чиқаришнинг ҳажми 84 процент ўсди. Халқ хўжалигининг асосий ишлаб чиқариш фондлари 92 процент кўпайди. Саноат пландан ташқари 46 миллиард сўмлик маҳсулот ишлаб чиқарди. Нефть, газ, темир-руда, рангли металлар, химия хом ашёси ва бошқа фойдали қазилмаларнинг янги конлари қидириб топилди ҳамда саноат тарзида фойдаланиш учун топширилди. Халқ хўжалигининг ёқилғи-энергетика ва металлургия базаси кенгайтирилди. Ана шу йилларда оғир саноатнинг асосий тармоқлари узлуксиз ўсди ҳамда озиқ-овқат товарлари ва маданий-маиший буюмлар ишлаб чиқариш анча кўпайтирилди.

Коммунистик партия, бутун совет халқи Совет Иттифоқининг ўтган давр ичидаги ривожланиши якунларидан мамнун бўлишга ҳақлидирлар. Ана шу йиллар мобайнида бизнинг Ватанимиз ўзининг иқтисодий ва мудофаа қудратига қудрат қўшди, образли қилиб гапирганда, тағин ҳам кўпроқ улғайди ва мустаҳкамланди, янада салобатли бўлиб қолди.

Бизнинг давлатимиз етти йилликка қадам қўйган пайтдаги иқтисодий ва мудофаа потенциалини вужудга келтиришга совет халқининг 40 йилликдан ортиқ, урушларни чиқариб ташлаганда эса, 32 йиллик меҳнати сарф бўлган эди. Етти йил мобайнида мамлакатимиз меҳнаткашлари партия раҳбарлигида асосий ишлаб чиқариш фондларини деярли икки ҳисса кўпайтирдилар. 32 йил билан 7 йил — экономикамизнинг ривожланиши мана шундай тезлашиб кетди.

Ўртоқлар! Етти йилликнинг сўнгги йилида бизнинг Ватанимиз Улуғ Ватан урушида Совет Иттифоқи қозонган ғалабанинг 20 йиллик юбилейини тантана билан нишонлади. Шу муносабат билан уруш арафасида, 1940 йилда биз 18,3 миллион тонна пўлат; 13.1 миллион тонна прокат; 31,1 миллион тонна нефть; 5,7 миллион тонна цемент; 145.4 минг дона автомобиль; 31,6 минг дона трактор; 48.3 миллиард киловатт-соат электр энергия ишлаб чиқарганимизни эслатиб ўтиш фойдалидир. Ана шулар билан бизнинг халқимиз қутурган душманга қарши урушга отланган эди. Гитлерчиларнинг ҳарбий машинаси бутунлай тор-мор қилиб ташланди.

Биз урушда ғоят оғир талафотлар кўрдик. 20 миллиондан кўпроқ совет кишилари ҳалок бўлди. Волгадан ғарб томондаги жуда кенг майдонларда минглаб шаҳар ва қишлоқлар, неча ўн минг завод, фабрика, шахта, колхоз, совхозлар, мактаб ва уй-жой бинолари ҳаробазорга айланди. Вайроналарни тиклаш учун неча ўн йиллар керак бўладигандек туюлган эди.

Лекин совет кишилари партия етакчилигида меҳнат қаҳрамонлиги мўъжизаларини кўрсатдилар. 1965 йилда, яъни етти йилликнинг охирги ва ғалабанинг 20 йиллиги йилида бизнинг саноатимиз 1940 йилдагидан 5 баравар кўп пўлат; қарийб 5.5 баравар кўп прокат; салкам 8 баравар кўп нефть; қарийб 13 баравар кўп цемент; 4.2 баравар кўп автомобиль; 11 баравардан зиёд кўп трактор ва 10,5 баравар кўп электр энергия ишлаб чиқарди.

Бу рақамларга изоҳ керакми? Халқимизнинг эришган ютуқлари чинакам улуғвордир!

Мамлакатнинг ишлаб чиқарувчи кучларини ривожлантириш билан бир вақтнинг ўзида социалистик ижтимоий муносабатлар такомиллаштириб борилди. Бизнинг ижтимоий тузумимиз тағин ҳам кўпроқ даражада мустаҳкам ва забардаст бўлиб қолди. Социалистик мулкнинг умумхалқ ва колхоз-кооператив формалари янада кўпроқ мустаҳкамланди. Мамлакатнинг ижтимоий бойлиги ва меҳнаткашларнинг даромадлари ошди. халқ хўжалигининг ҳамма тармоқларида меҳнат ҳақини тартибга солиш ва ошириш юзасидан катта-катта чоралар кўрилди. Ишлаб чиқаришни идора қилишнинг демократик негизлари кенгайтирилди.

Ўтган йиллар мобайнида совет жамиятининг социал структураси жуда ўзгариб кетди. Етти йиллик ичида ишчилар сони 14 миллион киши, мутахассислар билан хизматчилар сони эса 7 миллион киши кўпайди. Ишчилар сонининг ўсганлиги мамлакатимизнинг индустриал ривожланиши тез суръатлар билан бораётганлигини акс эттириб турибди, жамиятимизнинг энг илғор, уюшқоқ синфи бўлган ишчилар синфининг роли янада ошиб бораётганлигидан, бинобарин эса, социалистик тузумнинг мустаҳкамлигидан ҳам далолат бериб турибди. Эндиликда Совет Иттифоқи аҳолисининг 75,4 процентини оилалари билан бирга ишчи ва хизматчилар ташкил этса, аҳолининг 24,6 процентини колхозчи деҳқонлар ташкил этади. Ишчилар синфининг колхозчи деҳқонлар билан қардошлик иттифоқи бутун совет халқининг бирлигини тош-метиндек мустаҳкамламоқда.

Партиянинг ташкилотчилик ва тарбиячилик роли, унинг жуда кенг халқ оммасини шонли меҳнат зафарларига отлантира билиши етти йиллик планни бажариш учун олиб борилган курашда янги куч билан намоён бўлди.

Ўзларингиз биласизларки, ўртоқлар, КПСС XXI съездидан кейин партия чақириғига биноан москваликлар билан ленинградликлар, Украина ва Белоруссия, Урал ва Сибирь меҳнаткашлари, барча иттифоқдош республикаларнинг ишчилари, колхозчилари, интеллигенцияси совет экономикасини янгидан кучли суръатда юксалтириш учун мусобақани кенг авж олдириб юбордилар.

Ишчилар синфи, саноат корхоналарининг инженерлари ва техниклари, хизматчилари ва транспорт ходимлари ўз меҳнатлари билан Ватанимизнинг иқтисодий қудратини янада кўпроқ мустаҳкамладилар, унинг индустриал даражасини оширдилар.

Колхозчилар, совхозларнинг ишчилари, агрономлар, зоотехниклар дала ва фермаларда жонбозлик билан ишладилар. Улар қийинчиликларни енгиб, мамлакат экономикасини ривожлантиришга ўз ҳиссаларини қўшмоқ, аҳолини зарур маҳсулотлар билан, саноатни эса хом ашё билан таъминламоқ учун кўп иш қилдилар.

Бинокорлар минглаб завод ва фабрикаларни, неча юз минглаб уй-жойлар, янги мактаблар ва касалхоналарни бунёдга келтирдилар.

Фан, техника, маданият арбоблари, бутун совет интеллигенцияси совет халқининг бунёдкорлик ишида активлик, ижодкорлик билан қатнашмоқдалар.

Ишлаб чиқариш илғорлари ва новаторларини, бутун ишчилар синфини, колхозчи деҳқонларни, интеллигенциямизни, бутун совет халқини меҳнатдаги ажойиб ютуқлар билан съезд номидан қизғин табриклашга рухсат этгайсиз!

Сўнгги йилларда Совет Иттифоқининг экономикаси анча илдамлаб кетди, уни ривожлантиришда шак-шубҳасиз муваффақиятларга эришилди. Бу жуда ҳам соз. Лекин камчиликлардан кўз юмиш, камчиликларга тоқат қилиб туриш бизнинг партиямизга одат эмас.

Қуйида айтиб ўтиладиган бир қанча сабабларга кўра, биз баъзи муҳим кўрсаткичлар бўйича етти йиллик план топшириқларини бажаришга муваффақ бўла олмадик. Бу гап, аввало қишлоқ хўжалигига тааллуқлидир. Қишлоқ хўжалигининг маҳсулоти 14 процент кўпайди, холос. Қишлоқ хўжалик ишлаб чиқаришнинг орқада қолаётганлиги олға қараб боришимизга сезиларли даражада халақит бера бошлади, енгил ва озиқ-овқат саноатининг ўсиш суръатларига салбий таъсир кўрсатди, халқнинг турмуш даражасини кўтариш юзасидан мўлжалланган тадбирларни тўла ҳажмда амалга ошириш имкониятини бермади.

Оғир саноатнинг айрим тармоқларини ривожлантиришда баъзи номувофиқликлар борлиги маълум бўлиб қолди. Химия маҳсулотларининг айрим турларини, кўмир, машина ва ускуналарни, халқ истеъмол қиладиган баъзи молларни ишлаб чиқариш соҳасида етти йиллик план топшириқлари тўла бажарилмади. Саноатнинг бир қанча тармоқларида янги корхоналарнинг ҳаммаси ҳам белгиланган муддатларда ишга туширилгани йўқ, қурилган корхоналарнинг кўпи лойиҳада белгиланган қувватига етказилмади. Мана шулар натижасида миллий даромаднинг ўсиш суръатлари етти йиллик планда назарда тутилганидан камроқ бўлиб қолди.

Ўртоқлар!

Ҳисобот даври етти йиллик планни бажаришда, КПСС Программасида қўйилган вазифаларни амалга оширишда муҳим босқич бўлди. Шу муносабат билан, партия XXII съезди билан XXIII съезди ўртасидаги давр ичида партиянинг иқтисодий қурилиш соҳасидаги иши ҳақида ҳамда экономикамизни янада ривожлантириш истиқболлари тўғрисида муфассалроқ гапириб ўтишга рухсат этгайсиз. Ўтган съездда 1960 йилни ҳам қўшиб, ўша йилгача бўлган ҳисобот маълумотлари келтирилганлигини назарда тутиб, 1961—1965 йиллардаги асосий кўрсаткичларни кўриб чиқамиз. Бу эса, ўтган беш йил якунларини бундан кейинги беш йилликка мўлжалланган Директивалар лойиҳаси билан яққолроқ таққослаб кўриш имконини беради.

САНОАТ ВА ҚУРИЛИШ

Ҳисобот даврида социалистик саноат катта ютуқларга эришди. Буни ўтган беш йилда саноат ишлаб чиқаришнинг ўсиши тўғрисидаги энг муҳим рақамлардан кўриш мумкин.

Саноат маҳсулоти ишлаб чиқаришнинг ўсиши

	1960 йил	1965 йил	1965 йил 1960 йилга нисбатан процент ҳисобида
Саноатнинг ялпи маҳсулоти — миллиард сўм	155	234	151
Электр энергия — миллиард киловатт-соат	292	507	173
Нефть — миллион тонна	148	243	164
Газ — миллиард кубметр	47	129	274
Кўмир — миллион тонна	510	578	113
Пўлат — миллион тонна	65	91	139
Прокат — миллион тонна	51	71	139
Машинасозлик ва металл ишлаш маҳсулоти — миллиард сўм	34	61	179
Ҳамма турдаги газламалар — миллиард метр	8,2	9,1	111
Чарм пойафзал — миллион жуфт	419	486	116
Қанд-шакар — миллион тонна	6,4	11,0	173
Саноатда ишлаб чиқарилган гўшт — миллион тонна	4,4	5,2	118
Мол ёғи — минг тонна	737	1.073	146
Ўсимлик ёғи — минг тонна	1.586	2.770	175
Овланган балиқ, китлар, денгиз жониворлари ва денгиз маҳсулотлари — миллион тонна	3,5	5.8	163

Ҳисобот даврида саноат маҳсулотининг ҳажмини анча кўпайтиришга ва айниқса унинг етакчи тармоқларида анча кўпайтиришга эришилганлиги шу рақамлардан кўриниб турибди. Ўтган беш йил ичида ижтимоий маҳсулот 35 процент, саноатнинг ялпи маҳсулоти эса бир ярим баравар кўпайди. Беш йилда саноат маҳсулоти ўсишининг ўзи 79 миллиард сўмни ташкил этди. Бу эса, урушдан аввалги ҳамма беш йилликлар мобайнида эришилган ўсишдан уч баравардан зиёд ортиқдир.

Жаҳон саноат ишлаб чиқаришида Совет Иттифоқининг салмоғи муттасил ошиб бормоқда. 1965 йилда СССР бутун жаҳон саноат маҳсулотининг деярли бешдан бир қисмини ишлаб чиқарди, иккинчи жаҳон уруши арафасида эса, Совет Иттифоқи саноат маҳсулотининг улуши жаҳон саноат маҳсулотининг ўндан бир қисмига ҳам бормас эди. Бунда шуни назарда тутиш керакки, СССР аҳолиси ер шари аҳолисининг атиги 7 процентини ташкил этади. Аҳоли жон бошига маҳсулот ишлаб чиқаришда энг ривожланган капиталистик мамлакатлардан ўзиб кетиш ҳақида партия қўйган вазифа изчиллик билан ҳал этилмоқда. Совет Иттифоқи билан Америка Қўшма Штатларининг саноат ишлаб чиқариши даражасидаги тафовут тобора кўпроқ қисқариб бормоқда.

Бизнинг социалистик экономикамизда катта миқдор ўзгаришлари рўй берибгина қолмай, шу билан бирга чуқур сифат ўзгаришлари ҳам содир бўлди. Фан-техника тараққиёти кўпгина янги корхоналарни бунёдга келтирди. Халқ хўжалигининг бир қанча тармоқлари техника билан қайта қуроллантирилди. Кўп миқдорда турли типдаги машиналар, ускуналар, приборлар яратилиб, ишга солинди, шуларнинг кўпи жаҳонда биринчи марта бунёдга келтирилган уникал машина, ускуна ва приборлардир. Техникани тараққий эттириш, ишлаб чиқаришни механизациялаштириш ва автоматлаштириш беш йил ичида меҳнат унумдорлигини саноатда 25 процент оширишга имкон берди.

Транспорт техникавий жиҳатдан кенг кўламда реконструкция қилинмоқда. Ўтган йили темир йўлларда ҳамма юкларнинг 85 проценти электровоз ва тепловозлар ёрдами билан ташилди. Транспорт тобора кўп миқдорда оғир ва тезучар самолётлар, кўп юк ташийдиган автомобиллар ва кемалар олмоқда. Магистрал нефть қувурлари ва газ қувурлари қурилиши жуда кенг миқёсларда олиб борилмоқда, ҳозирги пайтда бундай қувурларнинг жами узунлиги 70 минг километрдан ошади.

Қурилиш ишлари соҳасида ғоят зўр программа амалга оширилди. 1961—1965 йилларда халқ хўжалигига 211 миллиард сўм, яъни бундан аввалги ўн йил ичида сарфланганига деярли тенг келадиган миқдорда капитал маблағ сарфланди.

Бизнинг мамлакатимизда капитал қурилиш ҳали ҳеч қачон шундай кўламда авж олдириб юборилмаган эди. Мана шу ерда Москвага Совет Иттифоқининг ҳамма томонларидан келган ўртоқлар ўтиришибди. Қўшиқда куйлангандек, «Москвадан тортиб энг чекка ўлкаларгача» — ҳамма ёқда жўшқин иш бораётганлигини, янги корхоналар, электр станциялар қад кўтараётганлигини, темир йўллар, трубопроводлар ёткизилаётганлигини, янги уй-жой кварталлари ва бутун-бутун шаҳарлар барпо этилаётганлигини улар тасдиқлашади. Хуллас, бепоён мамлакатимизнинг қайси бир томонига борманг, ҳамма жойда қурилиш майдончаларининг устидан чиқасиз. Бу — Ватанимизнинг типик манзарасидир.

СССР халқ хўжалигининг умумий системасида барча иттифоқдош республикаларнинг экономикаси муваффақиятли ривожланди. Беш йил мобайнида саноат маҳсулотини 45 процент кўпайтирган Россия Федерацияси, 53 процент кўпайтирган Украина ССР ва 64 процент кўпайтирган Белоруссия ССР ишлаб чиқариш планларини бажардилар. Грузия, Озарбайжон, Арманистон ва Молдавия республикаларида ишлаб чиқаришнинг ўсиши давом этди. Беш йилда саноат маҳсулоти ишлаб чиқариш Туркманистонда 34 процент, Ўзбекистонда 50 процент ва Тожикистонда 54 процент, Қозоғистонда 63 процент, Қирғизистонда 67 процент кўпайди. Литва, Латвия ва Эстонияда саноат ишлаб чиқариши мамлакатдаги ўртача суръатларга нисбатан юксакроқ суръатлар билан ўсди. Бу республикаларда Совет ҳокимияти қайта тиклангانлигининг йигирма беш йиллигини яқинда бутун мамлакат нишонлади.

Кўриб турибсизларки, ўртоқлар, бизнинг саноатимиз ўтган беш йил ичида умуман мамлакатда ва иттифоқдош республикаларнинг ҳар қайсисида ўсди ва такомиллашди. Иттифоқдош республикалар ўртасидаги иқтисодий алоқалар тағин ҳам кўпроқ мустаҳкамланиб, уларнинг бир-бирига кўрсатаётган ёрдами кучайди.

Иттифоқдош республикаларнинг сиёсий тенглиги ва СССР халқларининг дўстлиги социализм қурилиши жараёнида қўлга киритилган ва чиниқтирилган эди. Уларнинг иқтисодий ривожланиш даражаларини тенглаштириш билан ана шу сиёсий тенгликни ва дўстликни мустаҳкамлаш учун сўнгги йилларда айникса кўп ишлар қилинди, деб алоҳида мамнуният билан таъкидлаш мумкин. Бу жуда муҳим фактордир, ўртоқлар. Бу эса, фақат социализм халқларга иқтисодий ва бошқа хил қолоқликни тез тугатиш ҳамда илғор юксак даражада индустриал социалистик миллатларга айланишнинг мустаҳкам йўлларини очиб беражагини бутун дунёга кўрсатаётган ленинча миллий сиёсат буюк ҳаётий кучининг ёрқин ифодасидир. Бу — кўп миллатли буюк Ватанимиздаги барча халқларни янада жипслаштиришнинг мустаҳкам негизидир.

Биз экономиканинг ривожланишини назардан ўтказар эканмиз, ишимиз якунларининг ижобий томонларини ҳам, шунингдек камчиликларни ҳам кўрмоғимиз керак. Ишлаб чиқаришни ва меҳнат унумдорлигини ўстириш суръатлари сусайиб қолганлиги, ишлаб чиқариш фондларидан ва капитал маблағлардан фойдаланиш самарадорлиги пасайганлиги сингари салбий ҳодисалар сўнгги йилларда кўрина бошлади. Масалага танқидий муносабатда бўлмасдан туриб тўғри баҳо бериб бўлмайди, шундай қилмасак, олға қараб боришимиз унчалик муваффақиятли бўлмайди.

Октябрь (1964 йил) Пленумидан кейин КПСС Марказий Комитети экономикадаги ишларнинг аҳволини анализ қилиб кўрди, ана шу салбий ҳодисаларнинг сабабларини очиб ташлади, шу сабабларни тугатиш йўлларини белгилаб олди.

Бошқариш ва планлаштиришдаги камчиликлар, хўжаликни юргизишнинг хўжалик ҳисобига асосланган методларига етарли баҳо берилмаганлиги, моддий ва маънавий стимуллардан тўлиқ фойдаланилмаганлиги иқтисодий ўсиш суръатларига таъсир кўрсатди. Ишлаб чиқаришни бошқариш, планлаштириш ва иқтисодий рағбатлантиришнинг яқин вақтларгача амалда бўлиб келган форма ва методлари мамлакат ишлаб чиқарувчи кучларининг янги, тағин ҳам юқори даражасига мос бўлмай қолди ва ишлаб чиқарувчи кучларнинг ривожланишига тўғаноқ солиб қўйди.

Ҳосил унмаган 1963 ва 1965 йиллар халқ хўжалигига ва айниқса меҳнаткашларнинг моддий фаровонлигини оширишга салбий таъсир кўрсатди. Халқаро вазиятдаги мураккабликларни ҳам ҳисобга олмасдан бўлмайди. АҚШ империалистларининг агрессив ҳаракатлари сўнгги йилларда бизни мамлакат мудофаа қудратини мустаҳкамлашга қўшимча равишда анча маблағ сарфлашга мажбур қилди.

Етти йиллик планни тузиш вақтида масалага субъективлик билан қараш орқасида баъзи нуқсонларга йўл қўйилганлигини, олдинга чопиб ўтиб кетилганлигини ҳам эътироф этиш керак. Айрим тармоқларда ишлаб чиқаришни кенгайтириш юзасидан мўлжалланган режалар ҳамма вақт ҳам реал имкониятларга монанд эди, деб бўлмайди.

Саноатни бошқаришнинг территориал системаси шунга олиб келдики, саноат тармоқларига раҳбарлик кўп сонли иқтисодий районларга майдалаб юборилган бўлиб қолди; техника сиёсатининг бирлиги бузилди, илмий-тадқиқот ташкилотлари ишлаб чиқаришдан ажралиб қолди, бу эса, янги техникани яратиш ва жорий этишга халақит берди.

Коммунистик қурилиш манфаатлари, юз берган қийинчиликларни бартараф этиш зарурияти айрим жузъий тузатишлар киритишни эмас, балки мамлакатда вужудга келтирилган жуда катта ишлаб чиқарувчи кучлардан рационалроқ фойдаланишни, халқ фаровонлигини тезроқ оширишни, тузумимизнинг афзалликларини тўла-тўкис рўёбга чиқаришни таъминловчи тадбирлар системасини ишлаб чиқишни талаб қилди.

Октябрь Пленумидан кейин Марказий Комитет бутун диққат-эътиборни жамиятимиздаги иқтисодий муносабатларни такомиллаштиришнинг, халқ хўжалигини бошқариш, ишлаб чиқаришни планлаштириш ва рағбатлантириш системасини яхшилашнинг туб масалаларига қаратди. КПСС Марказий Комитетининг март ва сентябрь Пленумларида экономикага раҳбарлик қилишга янгича ёндошиш чоралари ишлаб чиқилди, ривожланишимизнинг ҳозирги босқичида партия иқтисодий сиёсатининг принциплари белгилаб олинди. Бу принциплар халқ хўжалигини бошқаришда иқтисодий методлар ва стимулларнинг ролини кучайтириш, давлатнинг планлаштириш ишларини тубдан яхшилаш, корхоналар, колхозлар, совхозларнинг хўжалик ишларидаги мустақиллигини ва ташаббускорлигини кенг авж олдириш, ишлаб чиқариш коллективларининг ўз фаолияти натижаларидан масъулиятини ва моддий манфаатдорлигини оширишдан иборат.

Бундай иқтисодий сиёсатнинг ўтказилиши техника тараққиёти суръатларини жадаллаштириш, жамоат ишлаб чиқаришининг самарадорлигини ошириш ва ишлаб чиқарувчи кучларни ривожлантириш учун зарур шарт-шароитларни яратишга ёрдам беради.

Ўзларингизга маълумки, саноат тармоқларига раҳбарликни яхшилаш ва фан-техника тараққиётини жадаллаштириш мақсадида умумиттифоқ ва иттифоқ-республика министрликлари ташкил қилинди. Тегишли тармоқлардаги ишларнинг аҳволи учун, ишлаб чиқаришда техника даражасининг юксак бўлиши ва мамлакатнинг саноат маҳсулотига эҳтиёжларини қондириш учун, иқтисодий реформани амалга ошириш учун жавобгарлик ана шу министрликлар зиммасига юклатилди.

Тармоқларга марказлаштирилган тартибда раҳбарлик қилиш учун янгидан тузилган идоралар иттифоқдош республикаларнинг, корхона ва бирлашмаларнинг ҳуқуқларини жиддий равишда кенгайтириш, раҳбарликнинг иқтисодий методларини кучайтириш билан яхши боғлаб олиб бориладики, саноатни бошқаришдаги янги системанинг афзаллиги ҳам мана шундадир. Илгари министрликлар кўпинча ишга фақат ўз тармоқларининг тор манфаатлари нуқтаи назаридан ёндошиб, чакки қилар эдилар. Янги министрликларнинг ходимларини ўша одатларни такрорлашдан сақланингиз, деб огоҳлантириб қўйишни истар эдик.

Планлаштиришнинг ва иқтисодий рағбатлантиришнинг янги системасини тўла-тўкис амалга оширмоқ учун ҳали кўп ишлар қилиш лозим. Бу — яқин йилларга мўлжалланган энг муҳим вазифалардан биридир.

Ишнинг муваффақияти, ўртоқлар, эндиликда раҳбар ва инженер-техник кадрларнинг ташаббускорлигига, ишчанлигига ва оперативчилигига, иқтисодий ривожланишнинг мураккаб вазифаларини ҳал этишга дадил ёндошишга, корхоналарнинг коллективларини планларни бажаришга, ишлаб чиқариш самарадорлигини максимал оширишга сафарбар эта билишга кўп жиҳатдан боғлиқдир.

Биз аминмизки, социалистик қурилишда катта тажриба орттирган ва сиёсий жиҳатдан етук бўлиб қолган партия ташкилотлари, раҳбар хўжалик кадрлари, завод ва фабрикаларнинг директорлари, цех ва участкаларнинг бошлиқлари олимлар, инженер-техник ходимлар билан жуда яқин ҳамкорликда ишлаб, партия томонидан қўйилган вазифаларни муваффақият билан уддалайдилар.

Марказий Комитет март ва сентябрь Пленумларининг қарорлари ҳақида чет элларда жуда кўп фикрлар баён қилинди. Дўстларимиз бу қарорларга тўғри баҳо берган бўлсалар, ғанимларимиз ҳар қачонгидек шу қарорларнинг мазмунини бузиб кўрсатишга ҳаракат қилмоқдалар. Реакцион буржуа матбуоти совет экономикасининг аллақандай «кризиси» ҳақида сўнгги вақтларда бир талай гапларни ёзди. Ҳатто баъзи бировларнинг кўзига бизнинг сўнгги иқтисодий тадбирларимиз социализмдан қайтиш бўлиб ҳам кўринди.

Шу хусусда нима дейиш мумкин?

Бу даъволар бошидан охиригача кулгили даъволардир. Ишлаб чиқариш воситаларининг ижтимоий мулклиги бизда мустаҳкам негиз бўлиб келганлиги ва шундай бўлиб қолажаги ҳаммага равшан. Биз экономикани ривожлантиришда планли асосларни сақлаб қолаётганимиздан ташқари бу асосларни такомиллаштирмоқдамиз ҳам.

Халқ хўжалигига марказлаштирилган тартибда планли раҳбарлик қилишни кучайтириб, эндиликда шу ишни корхоналарнинг ташаббускорлиги ва мустақиллигини янада ривожлантириш билан уйғунлаштириб юбораётган эканмиз, бу ҳол хўжаликни юргизишнинг социалистик принциплари тобора тўғрироқ ва самаралироқ қўлланилаётганлигини айнан кўрсатиб турибди. Социализм — меҳнатнинг сони ва сифатига қараб ҳақ тўлашни ўзига принцип қилиб олган, бинобарин, иқтисодий стимулларнинг амалда бўлишини, миллион-миллион меҳнаткашлар оммасининг моддий манфаатдорлигини ва уларни мамлакат иқтисодий ҳаётига раҳбарлик қилишга жалб этишни назарда тутадиган ижтимоий-иқтисодий формациядир.

Социалистик корхонанинг маҳсулоти бутун коллективнинг бир жон-бир тан бўлиб сарфлайдиган куч-ғайратлари натижасида вужудга келади. Шу сабабдан, ҳар бир ишловчи кишини унинг шахсий меҳнатига монанд равишда рағбатлантириб, айни бир маҳалда корхона фаолиятининг оқибат натижаларидан бутун коллективнинг моддий манфаатдорлигини таъмин этиш тамомила қонуний бир ҳолдир. Бу нарса шахсий манфаатларни жамоат манфаатлари билан тўлароқ уйғунлаштириб юбориш имкониятини беради.

Бутун совет халқи Марказий Комитет март ва сентябрь Пленумларининг қарорларини қўллаб-қувватлади. Мамлакатнинг ҳаётига раҳбарликни такомиллаштириш юзасидан Пленумлар кўрган чораларни XXIII съезд делегатлари ҳам маъқуллайдилар, деб умид билдирамиз.

Ўртоқлар!

Бизнинг съездимиз янги беш йиллик план юзасидан Директиваларни муҳокама этади ва қабул қилади. Шу масала юзасидан съездда ўртоқ А. Н. Косигиннинг доклади тингланажаги сабабли, ана шу планнинг фақат асосий хусусиятларига, яъни КПСС Марказий Комитети янги беш йилликка асос қилиб олишни зарур деб ҳисоблаган принципиал идеялар ва сиёсий установкаларни акс эттирувчи хусусиятларига тўхталиб ўтишимга рухсат этгайсиз.

Аввало, шуни айтиш керакки, 1966—1970 йилларга мўлжалланган беш йиллик план совет халқининг коммунизм моддий-техника базасини яратиш учун олиб бораётган курашида янги муҳим босқич бўлади. КПСС Марказий Комитети янги беш йиллик планнинг **бош вазифасини** белгилаб берди. **Бу вазифа — фан ва техника ютуқларидан ҳар томонлама фойдаланиш, бутун жамоат ишлаб чиқаришини индустриал асосларда ривожлантириш, унинг самарадорлигини ва меҳнат унумдорлигини ошириш асосида саноатнинг бундан буён ҳам анча ўсишини, қишлоқ хўжалигининг муттасил юқори суръатлар билан ривожланишини таъминлашдан ва шу туфайли халқнинг турмуш даражасини жиддий равишда кўтаришга, барча совет кишиларининг моддий ва маданий эҳтиёжларини тўлароқ қондиришга эришишдан иборатдир.**

Мана шу беш йилликда шаҳар билан қишлоқ ўртасидаги, ақлий меҳнат билан жисмоний меҳнат ўртасидаги жиддий тафовутларни тугатиш сингари проблемаларни ҳал қилишда янги чоралар кўрилади. Катта-катта иқтисодий ва социал вазифаларни ҳал қилиш натижасида ишчилар синфи билан деҳқонлар иттифоқининг сиёсий негизи ва моддий базаси тағин ҳам кўпроқ мустаҳкамланади. Мамлакатимизда яшовчи халқларнинг қардошлик иттифоқи янада равнақ топади.

Бинобарин, беш йиллик план топшириқлари моддий-техника базасини ривожлантириш билан меҳнаткашлар турмуш даражасини ўстиришни, халқ хўжалиги ресурсларини миқдор жиҳатидан кўпайтириш билан экономикада янада чуқур сифат ўзгаришлари ясашни, ишлаб чиқарувчи кучларни ўстириш билан социал-иқтисодий муносабатларни такомиллаштиришни узвий равишда бирлаштирган ҳолда, акс эттиради.

Янги беш йилликда мўлжалланган асосий топшириқлар қардош социалистик мамлакатлар ва ривожланаётган давлатлар билан иқтисодий алоқаларимизни янада мустаҳкамлаш заруриятини ҳам ҳисобга олади.

Умуман Директивалар лойиҳаси мамлакат экономикасини тағин ҳам жўшқин равишда ўстириш, бутун халқнинг моддий ва маданий эҳтиёжларини тўлароқ қондириш манфаатларини кўзлаб, барча имкониятларимиздан яхшироқ фойдаланишга интилаётганлигимизни ифода этади.

Мана шу беш йилликда жамоат ишлаб чиқариши ва миллий даромадни **юксак суръатлар билан ўстириш** назарда тутилади. Моддий ишлаб чиқаришнинг барча тармоқларидаги жами маҳсулот, яъни ижтимоий маҳсулотнинг йиғиндиси ўтган беш йилда йилига 6 процентдан сал кўпроқ ўсган бўлса, янги беш йилликда ҳар йили ўрта ҳисобда 7 процентдан зиёд кўпайтириб борилади. Айни маҳалда шуни айтиб ўтиш керакки, бу беш йилликда саноат маҳсулотининг ўртача йиллик абсолют ўсиши ўтган беш йилдаги 15,8 миллиард сўм ўрнига 22—23 миллиард сўмни ташкил этади. Саноат маҳсулоти ҳажмини беш йил ичида тахминан 1,5 баравар, қишлоқ хўжалик маҳсулотини эса 1,25 баравар кўпайтириш мўлжаллаб қўйилган.

Халқ хўжалигига сарфланадиган капитал маблағлар тахминан 310 миллиард сўмни ташкил этади, яъни бундан аввалги беш йилдагига нисбатан бир ярим баравар кўп бўлади. Бу эса, халқ хўжалигининг ҳамма тармоқларини ва барча иттифоқдош республикаларни ривожлантиришни, ҳаётий муҳим тармоқларни жадал ўстиришни ҳамда сўнгги йилларда халқ хўжалигининг уйғун равишда ривожланишига ғов солиб келган тармоқлараро диспропорцияларни, шунингдек тармоқлар ичидаги диспропорцияларни тугатиш имконини беради.

Қишлоқ хўжалигини ривожлантиришга биринчи даражали аҳамият берилади. Мамлакатнинг қишлоқ хўжалик маҳсулотларига эҳтиёжларини тўлароқ қондирмоқ учун моддий ишлаб чиқаришнинг мана шу энг муҳим соҳасини кўтариш вазифаси қўйилади. Қишлоқ хўжалигини механизациялаштириш, химиялаштириш ва электрлаштириш асосида меҳнат унумдорлигини ошириш, техника билан қуролланиш ва ишлаб чиқаришни ташкил этиш жиҳатидан қишлоқ хўжалигини изчиллик билан, қадам-бақадам саноат даражасига кўтариш назарда тутилади.

Ишлаб чиқариш воситалари ишлаб чиқаришни («А» группасини) ўстириш суръатларининг истеъмол буюмлари ишлаб чиқаришни («Б» группасини) ўстириш суръатлари билан жиддий равишда яқинлаштирилиши мана шу беш йилликнинг муҳим хусусиятидир.

Бу — жуда муҳим хўжалик-сиёсий вазифалардан бири бўлиб, шу вазифанинг ҳал қилиниши миллион-миллион кишиларнинг манфаатларига мос бўлиб тушади. Бинобарин, халқ бахт-саодатини ҳамма нарсадан устун қўйган партия янги беш йилликда бу масалага катта эътибор беради.

Оғир индустрияни юксак суръатлар билан ривожлантиришга эришмоқ учун ўз эҳтиёжларимизни онгли равишда чеклаб қўйишимизга тўғри келган вақтлар бўлди. Энди бизнинг қудратли ишлаб чиқарувчи кучларимиз бор. Бу кучлар меҳнаткашларнинг моддий, маданий ва бошқа эҳтиёжларини бевосита қондирадиган жамоат ишлаб чиқариши тармоқларини тезроқ олға бостиришимизга имкон беради. Партиянинг мана шу йўли ишлаб чиқариш воситалари ишлаб чиқаришни ривожлантириш билан истеъмол буюмлари ишлаб чиқаришни ривожлантириш суръатларини, қишлоқ хўжалигини ривожлантириш билан саноатни ривожлантириш суръатларини бир-бирига яқинлаштириш юзасидан беш йиллик планда назарда тутилган чораларда мустаҳтамлаб қўйилди.

Мана шу сабабдан, ўтган беш йилда «А» группаси 58 процент, «Б» группаси эса 36 процент кўпайтирилган бўлса, янги беш йилликда ишлаб чиқариш воситалари ишлаб чиқаришни 49-52 процент, истеъмол буюмлари ишлаб чиқаришни эса 43—46 процент ўстиришни таъминлаш планлаштирилмоқда.

Ана шу рақамлардан кўриниб турибдики, партия оғир индустрияни устун даражада ривожлантириш, ишлаб чиқариш воситалари ишлаб чиқаришни тезроқ ўстириш йўлини бундан буён ҳам ўтказа беради. Шу билан бирга, оғир саноатни ривожлантиришда қўлга киритилган ютуқларга таяниб, биз янги беш йилликда истеъмол буюмлари ишлаб чиқарувчи тармоқларни ривожлантиришга анча кўпроқ ресурслар ажратиш имкониятига эгамиз. Бу ҳол мамлакатнинг индустриал қудратини тағин ҳам баланд кўтариш ва айни бир маҳалда халқнинг моддий фаровонлигини янада яхшилаш юзасидан йирик социал-иқтисодий тадбирларни амалга ошириш имконини беради.

Янги беш йилликда **фан-техника тараққиётини жадаллаштириш ҳамда жамоат ишлаб чиқаришининг самарадорлигини оширишга** энг муҳим хўжалик ва сиёсий вазифа сифатида алоҳида эътибор берилади.

(Давоми бешинчи бетда).

Ўртоқ Л. И. БРЕЖНЕВ докладининг давоми

(Боши 1, 2, 3, 4-бетларда).

Илмий-тадқиқот ва лойиҳалаш-конструкторлик ташкилотларининг кучлари, моддий ресурслар ва пул ресурслари фан ва техника тараққиётининг асосий, биринчи даражали йўналишларида марказлаштирилмоғи керак. Илмий-тадқиқотлар ишлаб чиқаришни янада ривожлантириш манфаатлари билан чамбарчас боғланган бўлиши зарур; илмий ва конструкторлик ташкилотларини пухта ихтисослаштириш, уларнинг ишидаги эгасизликни ва параллелчиликни йўқотиш лозим.

Вазифа — меҳнат унумдорлигини ва ишлаб чиқариш рентабеллигини юксак суръатлар билан ўстиришга эришишдан иборат. Партия ва хўжалик органлари, олимлар ва мутахассислар, саноатнинг барча ходимлари ўз ғайратларини мана шу вазифани ҳал қилишга бағишламоқлари керак.

Янги техникани ва прогрессив технология процессларини ривожлантириш ҳамда жорий қилиш, комплекс механизациялаштириш ва автоматлаштириш усулини кенг қўлланиш асосида ишлаб чиқаришнинг техника даражасини ошириш, шунингдек ихтисослаштиришни чуқурлаштириш ва корхоналарнинг ишлаб чиқаришдаги кооперациясини яхшилаш — меҳнат унумдорлигини оширишнинг асосий манбаи бўлмоғи лозим.

Маълумки, комплекс механизациялаштириш ва автоматлаштириш меҳнат унумдорлигини ошириш ва меҳнатни енгиллаштиришнинг энг муҳим йўлидир. Бу йўлда бизда кўп ишлар қилинмоқда. Лекин асосий ишлар билан ёрдамчи ишларни механизациялаштириш даражасидаги тафовут ҳали ҳам жуда катта. Корхоналар энг янги техника билан таъминлаб қўйилганига қарамай, қўл меҳнатининг салмоғи секин камаймоқда. Бундай аҳвол меҳнат унумдорлигини ва ишлаб чиқариш рентабеллигини янада ўстиришни таъминлашда жиддий тўсқин бўлиб қолмоқда. Барча хўжалик органлари ва корхоналарнинг партия ташкилотлари ишлаб чиқариш процессларини комплекс механизациялаштириш, қўл меҳнати салмоғини бирин-кетин камайтириш, кадрлардан, ишчи кучидан тўғрироқ фойдаланиш йўлини қунт билан ўтказа беришлари керак.

Ишлаб чиқаришни ва меҳнатни илмий асосларда ташкил этиш ҳозирги замон шароитида алоҳида аҳамият касб этмоқда. Халқ хўжалигининг барча тармоқларини, ишлаб чиқаришнинг барча соҳаларини янги техника билан таъминлаш жуда муҳим, албатта. Лекин ана шу техникадан тўла-тўкис фойдалана биладиган малакали кадрларга эга бўлишда ҳам гап кўп. Партия социалистик қурилиш жараёнида бу проблемаларни муваффақият билан ҳал қилди. Совет саноати ишлаб чиқаришнинг техника даражаси жиҳатидан ҳам, ишчи ва мутахассис кадрларнинг малакаси жиҳатидан ҳам жаҳонда илғор позицияларга чиқиб олди.

Лекин афсуски, ишлаб чиқаришни ташкил этишга, яъни бир бутун ишлаб чиқариш жараёнида техника билан одамларни бир-бирига боғлаб юборишга келганда, кўпгина корхоналаримиз ҳали ҳам жиддий равишда орқада қолмоқда. Мана шу сабабдан, ҳамма корхоналаримизда ишлаб чиқариш билан меҳнатни ҳозирги замон фан-техника тараққиёти талабларига мос келадиган қилиб илмий асосларда ташкил этиш масаласи халқ хўжалигининг биринчи галдаги вазифаларидан бири сифатида илгари сурилмоқда.

Партия **ишлаб чиқариладиган маҳсулот сифатини тубдан яхшилашни** энг актуал вазифалардан бири қилиб қўймоқда. Техника тараққиётини жадаллаштириш учун курашда маҳсулот сифатини ошириш, машиналарнинг хизмат муддатини узайтириш, уларнинг мустаҳкамроқ ишлашини таъминлаш масалалари алоҳида аҳамият касб этмоқда. Маҳсулот сифати қанча юқори бўлса, бутун ижтимоий меҳнат шунча самарали ва унумдор бўлади. Бу вазифа бошқа мулоҳазалар нуқтаи назаридан ҳам муҳимдир. Эндиликда биз жаҳон бозорига кенг равишда чиқиб, энг ривожланган капиталистик мамлакатлар билан рақобат курашини бошлаган эканмиз, совет машиналари, станоклари, ускуналари, хуллас барча совет маҳсулотларининг чет эл нусхаларидан ортда қолмаслиги, аксинча, чет эл намуналаридан ўткирроқ бўлиши жуда ҳам муҳимдир.

Бизнинг индустриямиз техникавий жиҳатдан шундай камолатга эришдики, эндиликда у ўзининг техникавий-иқтисодий кўрсаткичлари жиҳатидан халқ хўжалиги ва жаҳон бозорининг ўсиб бораётган талабларига батамом мос бўлиб тушувчи машиналар, приборлар, аппаратлар ва бошқа буюмлар ишлаб чиқаришни таъминлай олади.

Беш йилликда **саноат ишлаб чиқаришининг структурасини такомиллаштиришга ва нуқсонли жойларини тугатишга** катта эътибор берилади. Электр энергетикани, машинасозликни, химия саноатини, электроникани устун даражада ривожлантириш сақлаб қолинади.

Актуал вазифалардан бири — айниқса мамлакатнинг Европа қисмида ёқилғи танқислигини тугатишдир. Нефть ва газ саноатини янада жадалроқ ривожлантириш назарда тутилади. Шу билан бирга, сўнгги йилларда бўлганидек кўмир саноатига эътиборни сусайтириб қўйиш ярамайди. Кўмир саноати мамлакатни ёқилғи билан таъминлашда ҳали ҳам катта роль ўйнайди.

Металлургияни ривожлантириш соҳасидаги аҳволни жиддий равишда тузатиб олиш мўлжалланади. Бизнинг замонамизда полимер материаллар пайдо бўла бошлагач, металлга бўлган эҳтиёж кескин қисқара боради, деган нотўғри фикрни турмуш чиппакка чиқарди. Бундай фикр металлургияни ривожлантиришга салбий таъсир кўрсатди.

Автомашиналар, тракторлар ва қишлоқ хўжалиги техникасини ишлаб чиқариш тўғрисида махсус гапириб ўтмоқчиман. Автомобиль транспорти ва тракторларнинг етишмовчилиги халқ хўжалигидаги тобора танг жой бўлиб қолмоқда; енгил автомашиналар кам чиқарилмоқда. Халқ хўжалигининг эҳтиёжларини тағин ҳам тўлиқроқ қондириш учун ушбу беш йилликда автомобиллар ишлаб чиқаришни мавжуд заводларни реконструкция қилиш ҳисобига ҳам, шунингдек янги заводлар қуриш ҳисобига ҳам анча кўпайтириш, кўп юк ортиладиган ва ихтисослаштирилган автомобиллар, шунингдек тракторлар, айниқса ҳайдов тракторлари чиқаришни кенгайтириш, бутун қишлоқ хўжалик техникасининг сифатини яхшилаш мўлжалланмоқда.

Табиий шароитлари энг хилма-хил бўлган ва аҳолисининг тиғизлиги бир текисда бўлмаган бизнинг жуда катта давлатимиз учун **ишлаб чиқарувчи кучларни тўғри жойлаштириш** масаласи катта иқтисодий ва сиёсий аҳамият касб қилмоқда. Мамлакатнинг шарқий районларидаги табиий бойликларни ўзлаштиришни янада давом эттириш мўлжалланмоқда. Сибирь ва Узоқ Шарқ экономикасини тезроқ ривожлантириш учун янги беш йилликда бир қанча социал-иқтисодий чораларни амалга ошириш зарур, бу чоралар, жумладан, ўша районларда ишлаб турган кадрларнинг мустаҳкам ўрнашиб қолишига ва мазкур районларга янги кучларни жалб қилишга ёрдам беради. Бу— муҳим партия ва давлат ишидир.

Беш йиллик планнинг саноат ва қишлоқ хўжалик ишлаб чиқаришини ўстиришга доир топшириқларининг бажарилиши, шунингдек муҳим социал проблемаларнинг ҳал этилиши **капитал қурилиш планларининг муваффақиятли амалга оширилишига** кўп даражада боғлиқдир. Маҳсулот ишлаб чиқаришдаги ўсишнинг анчагина қисми навбатдаги беш йил ичида ишга туширилиши лозим бўлган ишлаб чиқариш қувватлари зиммасига тўғри келади.

Биз юзлаб завод ва фабрикалар, шахта ва электр станциялар, янги шаҳар ва посёлкалар, совхоз ва колхоз фермалари, суғориш системалари ва электр линиялар, миллионлаб янги квартиралар ва уй-жой бинолари, минглаб мактаблар, болалар боғчалари, яслилар, касалхоналар қуришимиз лозим.

Ишлаб чиқариш бинолари, уй-жой ва маданий-маиший бинолар қуриш соҳасида жуда катта ҳажмдаги ишларни бажариш қурилиш индустриясининг қувватларини янада кўпайтиришни, қурилиш ташкилотларининг ишлаб чиқариш базасини мустаҳкамлашни талаб қилади.

Қурилиш ишларини индустрлаштириш бу ишларни ривожлантиришнинг асосий йўли бўлиб келди ва шундай бўлиб қолади. Янада индустрлаштириш йўли билангина қурилиш муддатларини кескин равишда қисқартиришга ва қурилиш қимматини камайтиришга эришиш мумкин. Бу ишда йиғма темир-бетон ва бошқа самарадор материаллар ҳамда конструкциялар аввалгидек катта роль ўйнай беради. Бироқ, «индустриал материаллар эмас», деб аталган ғишт, черепица, табиий тош, ёғоч сингари материалларни ишлатмаслик ва ҳатто иқтисодий жиҳатдан ўринли бўлган жойларда ҳам шу материаллар ўрнида темир-бетонни ишлатиш каби яқин ўтмишда қўлланилиб келган практика нотўғри эди. Бу материалларга, айниқса қишлоқ қурилишида етарли аҳамият бермаслик ярамайди.

Қурилишни тезлаштириш ва унинг сифатини яхшилаш, капитал маблағларнинг самарадорлигини ошириш масалалари алоҳида аҳамият касб қилмоқда. Капитал маблағларни ва моддий-техника ресурсларини жуда кўп объектларга сочиб юборишдан иборат бўлган, қурилиш муддатларини чўзиб юборишга, маблағларнинг бекор ётиб қолишига олиб келадиган зарарли практикани қатъиян тугатиш лозим. Қувватлар секинлик билан ишга туширилаётганлиги натижасида давлат катта зарар кўрмоқда.

КПСС Марказий Комитети ва ҳукумат қурилиш ишларини планлаштиришни ва иқтисодий рағбатлантиришни такомиллаштириш чораларини амалга оширишни зарур, деб ҳисоблайдилар, бундай чоралар қурилиш муддатларини қисқартиришга, унинг сифатини яхшилашга ва қурилиш қимматини камайтиришга ёрдам берган бўлур эди. Қурилиш ишларини юқори сифатли қилиб бажариш билан бирга, ишлаб чиқариш қувватларининг тезроқ ишга туширилиши қурилиш ташкилотларининг фаолиятини планлаштиришда ва уларнинг ишига баҳо беришда асосий кўрсаткич бўлиб қолиши лозим. Қурилиш ташкилотларидаги айрим ходимларни ва коллективларни объектларни ўз вақтида битказиб топширганликлари учун моддий рағбатлантиришни кучайтириш лозим.

Иттифоқдош республикалар компартияларининг Марказий Комитетлари, ўлка, область, шаҳар ва район партия комитетлари қурилиш масалаларига ҳамиша эътибор бериб туришлари, давлат капитал маблағларидан энг рационал равишда фойдаланишга, қувватларнинг ўз вақтида ишга туширилишига, қурилиш сифатининг оширилишига эришишлари, мамлакатимиз ишчилар синфининг катта отряди бўлган бинокорларнинг меҳнат ва турмуш шароити тўғрисида ғамхўрлик қилишлари лозим.

Янги беш йиллик планга доир Директиваларда **транспортнинг** ҳамма турларини ривожлантириш вазифаларига катта ўрин берилган. Экономиканинг бу тармоғи халқ хўжалигидаги моддий бойликларнинг узлуксиз оборот қилиб туришини таъминлаши, мамлакатнинг янги табиий ресурсларига ва ўзлаштирилмаган районларига йўл очиб бериши лозим. Беш йилликда мўлжалланганидек транспортни техника билан қуроллантиришни ошириш, унинг хилма-хил турлари ўртасидаги нисбатни яхшилаш, ижтимоий ишлаб чиқариш самарадорлигини оширишнинг муҳим факторларидан бири бўлади.

Ўртоқлар!

Янги беш йиллик планда саноат, транспорт ва қурилишни ривожлантиришнинг туб масалалари қўйилган, совет халқининг ҳаётий манфаатлари, унинг юксак моддий ва маданий талаблари акс эттирилган. Совет кишилари беш йилликни маъқулламоқдалар, уни халқ плани, деб атамоқдалар. Партия ҳам янги беш йиллик планни умумхалқ қўллаб-қувватлаётганлиги ўз сиёсатининг тўғрилигини билдирувчи далил эканлигини кўриб қувонмоқда.

Биз аминмизки, социалистик давлатимизнинг индустриал қувватини юксалтиришнинг съездда қабул қилинадиган янги программаси муваффақиятли равишда амалга оширилажак.

ҚИШЛОҚ ХУЖАЛИГИ

Ўртоқлар!

Ҳисобот даврида партия Марказий Комитети, барча маҳаллий партия ва совет органлари **экономикамизнинг муҳим тармоғи бўлган қишлоқ хўжалигига** катта эътибор бериб келдилар. Мавжуд қийинчиликларга қарамай, колхоз ва совхозларимиз тўхтовсиз ўсиб бормоқда ва ривожланмоқда, уларнинг экономикаси, моддий-техника базаси мустаҳкамланиб бормоқда, қишлоқ хўжалик меҳнаткашларининг фаровонлиги ва маданий-техникавий савияси ошиб бормоқда.

Қишлоқ хўжалик маҳсулотларининг энг муҳим турларини (хўжаликларнинг ҳамма категорияларида) ишлаб чиқариш қандайлигини қуйидаги маълумотлар кўрсатиб турибди:

	1956 — 1960 йилларда		1961 — 1965 йилларда	
	Ўрта ҳисобда ҳар йилги ишлаб чиқариш	Бундан олдинги беш йилдагига нисбатан ўсиш проценти (бир йилга ҳисоблаганда)	Ўрта ҳисобда ҳар йилги ишлаб чиқариш	Бундан олдинги беш йилдагига нисбатан ўсиш проценти (бир йилга ҳисоблаганда)
Дон — миллион тонна	121,5	6,5	130,2	1,4
Саноатбоп қанд-лавлаги — миллион тонна	45,6	13,7	59,0	5,2
Пахта — миллион тонна	4,4	2,3	5,0	2,7
Кунгабоқар—миллион тонна	3,7	8,4	5,1	6,7
Сабзавот—миллион тонна	15,1	6,1	16,7	2,2
Картошка—миллион тонна	88,3	4,9	81,5	1,6 процент камайган
Сўйилган вазндаги гўшт миллион тонна	7,9	6,8	9,3	3,4
Сут — миллион тонна	57,2	8,6	64,7	2,5
Тухум — миллиард дона	23,6	8,3	28,7	4,1
Жун — минг тонна	317	7,0	361	2,7

Бизда қишлоқ хўжалигининг энг муҳим маҳсулотларини ишлаб чиқариш ўсиб бораётганлиги шу жадвалдан кўриниб турибди. Бироқ, шу маҳсулотларни ишлаб чиқаришнинг ўсиш суръатлари ўтган беш йил ичида ундан олдинги беш йил ичидагига қараганда анча камроқ бўлди. Бу нарса шунга олиб келдики, юқорида айтиб ўтилганидек, етти йиллик планнинг қишлоқ хўжалик соҳасидаги топшириқлари бажарилмай қолди. Марказий Комитет қишлоқ хўжалигидаги бундай аҳволга эътибор бермаслиги мумкин эмас эди.

Бу масала 1965 йилги март Пленумида кўриб чиқилганлиги съезд делегатларига маълум. Марказий Комитет ишлаб чиқаришни ривожлантириш иқтисодий қонунларининг талаблари, ходимларнинг моддий манфаатдорлиги, ижтимоий манфаатларни шахсий манфаатлар билан тўғри қўшиб олиб бориш принциплари бузилганлигини қишлоқ хўжалиги секинлик билан юксалиб борганлигига асосий сабаб бўлди, деб топди. Ўз-ўзидан маълумки, бошқа сабаблар ҳам бор эди.

Қишлоқ хўжалиги маҳсулотларини тайёрлаш системасидаги жиддий камчиликлар хўжаликни планли равишда юритишга халақит бериб келди. Кўпгина қишлоқ хўжалик маҳсулотларининг тайёрлаш нархлари қилинган харажатларнинг ўрнини қопламас эди ҳамда колхозлар ва совхозларнинг ишлаб чиқаришни кенгайтиришдан манфаатдорлигини пасайтириб юборди. Қишлоқ хўжалигига капитал маблағлар ва моддий-техника ресурслари етарли миқдорда берилмади.

Қишлоқ хўжалик органлари асоссиз равишда қайта қурилганлиги, шаблон тавсиялар юқоридан туриб қабул қилдирила берганлиги, фанга ва кўп йиллик практиканинг тажрибасига кам эътибор берилганлиги ҳам ишлаб чиқаришнинг кўтарилишига ёрдам бермади.

Март Пленумидан кейин Марказий Комитет ва ҳукумат планлаштиришни ва иқтисодий рағбатлантиришни яхшилаш соҳасида қишлоқ хўжалик ишлаб чиқаришини юксалтиришга қаратилган бир қанча муҳим тадбирларни амалга оширдилар. Қишлоқ хўжалик маҳсулотларини харид қилишнинг принципиал янги тартиби белгиланди. Колхоз ва совхозларга харид қилишнинг беш йилга мўлжалланган қатъий реал планлари бериб қўйилди. Деҳқончилик ва чорвачиликнинг кўпгина маҳсулотларига бўлган харид нархлари оширилди, асосий дон экинлари ҳосилини давлатга планадан ташқари сотганлик учун хийли юқори нархлар жорий қилинди. Шу билан бир вақтда ишлаб чиқаришга керакли кўпгина молларнинг нархлари, шунингдек колхоз ва совхозларга берилаётган электр энергиянинг нархи камайтирилди. Халқ истеъмол қиладиган саноат ва озиқ-овқат молларининг қишлоқ жойларидаги нархлари камайтирилди ва шаҳар нархларига тенглаштирилди.

Бу чоралар ижобий натижалар берди. Ўтган йил мамлакатнинг кўпгина районларида, айниқса товар ғалла етиштириладиган зоналарда қаттиқ қурғоқчилик бўлганлигига қарамай, қишлоқ хўжалигининг ялпи маҳсулоти таққосланувчи нархларда ҳисобланганда, 55,3 миллиард сўмни ташкил қилди, бу эса, бундан олдинги йилларнинг ҳар бирида етиштирилган маҳсулот қимматидан ошиқдир. Мамлакат колхоз ва совхозлари 1965 йилда дон экинларидан ташқари деҳқончилик экинларининг кўпчилигидан олган ялпи ҳосиллари чакки бўлмади.

Шу нарсани алоҳида айтиб ўтиш керакки, ўртоқлар, ўтган йил мамлакат пахтакорлари, лавлагикорлари ва чорвадорлари жуда яхши меҳнат қилдилар. Улар меҳнатининг натижалари билан ҳақли равишда фахрланиш мумкин!

Чорвачиликни ривожлантиришда ҳам сезиларли яхши натижаларга эришилди. Буни статистика маълумотлари кўрсатиб турибди:

Колхозлар, совхозлар ва бошқа давлат хўжаликларида чорва молларнинг сони ва уларнинг маҳсулдорлиги

	1961 йил	1962 йил	1963 йил	1964 йил	1965 йил
Қорамол — йил охирида миллион бош	58,2	62,5	61,3	62,1	65,5
Шу жумладан: сигирлар миллион бош	20,1	21,8	22,3	22,6	23,5
Чўчқалар — миллион бош	49,4	53,9	27,7	38,3	41,3
Қўй ва эчкилар миллион бош	109,1	110,9	108,4	100,2	103,1
Парранда — миллион бош	152,0	154,5	97,7	127,8	140,2
Ҳар бир сигирдан соғиб олинган ўртача сут миқдори—килограмм	1851	1765	1599	1700	2006

Шу жадвалдан кўриниб турибдики, колхоз ва совхозлар 1963 йилда рўй берган жиддий қийинчиликларни енгиб, қорамоллар, шу жумладан сигирлар туёғини кўпайтиришга, шунингдек чўчқалар ва паррандалар сони гарчи 1962 йилдаги даражага етмаган бўлса ҳам, лекин уларнинг ҳам сонини кўпайтиришга эришдилар. Ҳар бир сигирдан соғиб олинган сутнинг ўртача миқдори ўтган йил 306 килограмм кўпайди. 1965 йилда колхоз ва совхозлар чорвачилик маҳсулотларининг ҳамма турларини етиштиришни анча кўпайтирдилар ва шу маҳсулотларни давлатга сотиш планини бажардилар.

Биз қишлоқ хўжалигининг бу муҳим, лекин ҳали ҳам орқада қолиб келаётган тармоғига эътиборни кучайтиришимиз лозим. Янги беш йилликда вазифа жамоат чорвачилигини чорва туёғини кўпайтириш жиҳатидан ҳам, асосан унинг маҳсулдорлигини ошириш йўли билан ҳам ривожлантиришдан иборат. Масалага бундай ёндошиш яқин вақт ичида чорвачилик маҳсулотлари етиштиришни анча кўпайтириш ва унинг рентабеллигини ошириш имконини беради. Доннинг ялпи ҳосилини янада ошириш, пичанзор ва яйловлардан яхши фойдаланиш, фермаларда ишларнинг механизация даражасини кўтариш ва чорванинг наслини яхшилаш бизга бу вазифани ҳал қилишга имкон беради.

Партия Марказий Комитети ва СССР Министрлар Совети ем-хашак базасини янада мустаҳкамлаш мақсадида омухта озуқа саноатини, шунингдек озуқа оқсиллари, микроэлементлар ва антибиотиклар ишлаб чиқариш саноатини кенгайтириш тадбирларини кўрди. Янги тармоқ — микробиология саноати барпо этиш ва уни тегишли суратда ривожлантириш мақсадга мувофиқ, деб топилди.

Ўртоқлар!

Март Пленумининг қарорлари қишлоқ хўжалигини ривожлантиришга ижобий таъсир кўрсатмоқда, деб айтиш учун биз ҳамма асосларга эгамиз. Кишилар партия томонидан ишлаб чиқилган қишлоқдаги иқтисодий сиёсатнинг тўғрилигига ишонч ҳосил қилдилар, бу сиёсатни иш билан қўллаб-қувватламоқдалар, бу эса — жуда муҳимдир!

Колхоз ва совхоз ишлаб чиқаришини юксалтириш бутун партиямиз ва халқимизнинг энг муҳим вазифасидир. Марказий Комитет қишлоқдаги ишлаб чиқарувчи кучларни янада ўстириш учун, саноат билан қишлоқ хўжалиги тараққиёти ўртасидаги диспропорцияни тугатиш учун шароит яратиб бериш мақсадида қишлоқ хўжалигида бир қатор тадбирларни кўришни зарур деб ҳисоблайди. Бу вазифани ҳал қилишнинг асослари беш йиллик планга доир Директивалар лойиҳасида кўрсатиб берилган. Қишлоқ хўжалигига сарфланадиган капитал маблағларни қарийб икки ҳисса ошириш мўлжалланмоқда. Беш йиллик ичида қишлоққа бундан илгариги беш йилдагига нисбатан: тракторларни 700 минг ва юк автомобилларини 680 минг дона; қишлоқ хўжалик машиналарини 4 миллиард сўмлик кўпроқ етказиб бериш кўзда тутилади. Қишлоқ хўжалигида истеъмол қилинадиган электр энергиянинг умумий миқдори тахминан уч ҳисса ошади. Колхоз ва совхозлар тобора кўп миқдорда минерал ўғитлар олиб туради; уларни етказиб бериш 1970 йилда ўтган йилдагига нисбатан икки баравар ошади.

Дон етиштиришни кўпайтириш ҳали ҳам қишлоқ хўжалигида энг муҳим вазифа бўлиб қолмоқда. Илгари бу проблема асосан экин майдонларни кенгайтириш ҳисобига ҳал қилинар эди. Колхоз ва совхозлар бундан буён ҳам қишлоқ хўжалик ерларидан ва энг аввало экинзорлардан янада рационал фойдаланиш йўли билан дон экинлари майдонини муайян даражада кенгайтириб борадилар. **Лекин асосий масала ҳар бир гектар ердан олинадиган ҳосилни бутун чоралар билан кўпайтиришдан иборат.** Ҳозирги кунда бу —умуман қишлоқ хўжалигини ва айниқса дон етиштиришни ривожлантириш суръатларини жадаллаштиришнинг ҳал қилувчи шартидир. Шоли ва крупабоп экинлар экишни мамлакатнинг шу экинлар маҳсулотига бўлган эҳтиёжини тезроқ ва тўла-тўкис қондирадиган қилиб анча кенгайтириш мўлжалланмоқда. Картошка ва сабзавот, пахта, зиғир, қанд лавлаги, кунгабоқар, чой, мева, узум каби муҳим экинларни етиштиришни янада кўпайтириш ҳам кўзда тутилмоқда.

Келгуси йилларда умумдавлат миқёсида **мамлакатнинг барча зоналарида ерларнинг ҳосилдорлигини ҳамда деҳқончилик маданиятини юксалтириш** соҳасидаги ишларни амалга ошириш мўлжалланган.

Бизнинг қишлоқ хўжалигимиз тупроқ-иқлим шароитлари турли-турли бўлган районларда жойлашган. Баъзи бир жойларда экинлар вақти-вақти билан жуда кучли қурғоқчиликка дуч келса, бошқа жойларда эса намгарчиликнинг ҳаддан ортиқ кўплигидан оғир шароитда бўлади. Марказий Комитет ва ҳукумат табиий шароитлари ноқулай бўлган зоналарда муттасил юқори ҳосил олишни таъминлаш учун мелиорация ишларининг кенг программасини биринчи галда СССР Европа қисмининг марказий зонасида, Белоруссияда, Болтиқ бўйида, РСФСР ва Украинанинг жанубида, Қозоғистонда, Ўрта Осиё республикаларида ва мамлакатнинг бошқа баъзи бир районларида амалга оширишни зарур деб ҳисоблайдилар. Эҳтимол, партия Марказий Комитетининг навбатдаги Пленумларидан бирини ана шу масалага бағишлаш лозим бўлиб қолар.

Ер — жамиятимиз бойлигининг жуда катта манбаи, қишлоқ хўжалик ишлаб чиқаришининг асосидир. Бу бойликни сақлаб қолиш ва ундан унумли фойдаланиш, тупроқ унумдорлигини ошириш, зарур бўлган жойларда шамол ва сув эрозиясига қарши кураш, дарахтлар ўтқазиш ишларига муҳим давлат иши деб қарамоқ лозим.

Марказий Комитет эътиборни яна бир масалага қаратишни зарур деб ҳисоблайди. Гап колхоз ва совхозларда машина техникасидан фойдаланиш устида боради. Қишлоқ йил сайин тобора кўп трактор, автомобиль, комбайн ва бошқа машиналар олиб турибди. Қишлоқдаги меҳнат тобора кўпроқ индустриал меҳнатга айланмоқда. Шундай бўлишига қарамай, кейинги йилларда машина-трактор паркидан фойдаланишнинг кўпгина муҳим кўрсаткичлари пасайиб кетди. Механизатор кадрларнинг қўнимсизлигига йўл қўйилмоқда. Буларнинг ҳаммаси қийинчиликлар туғдирмоқда. Қишлоқ хўжалик техникасини ремонт қилиш базасини бутун чоралар билан мустаҳкамлаш, «Сельхозтехника» корхоналарини, колхоз ва совхозларни замонавий асбоб-ускуналар билан жиҳозлаш, механизатор кадрлар тайёрлаш ишини яхшилаш, уларнинг моддий манфаатдорлигини ошириш лозим. Қишлоқ хўжалигини доимо техника билан жуда яхши таъминламасдан, уни ремонт қилиш ва унга хизмат кўрсатиш масалаларини кескин суратда ҳал қилмасдан, хилма-хил малакадаги механизатор кадрлар тайёрлаш ишини яхшиламасдан туриб, ҳозирги шароитда қишлоқ хўжалик ишлаб чиқаришини юксалтириш вазифасини муваффақият билан ҳал қилиб бўлмайди.

Қишлоқ хўжалигидаги ишлаб чиқарувчи кучларни ривожлантириш **қишлоқдаги ижтимоий муносабатларни янада такомиллаштиришни** талаб этади. Кўп йиллик тажриба ижтимоий хўжаликни ташкил этишнинг ҳам колхоз, ҳам совхоз формалари ҳаётий эканлигини яққол қилиб тасдиқлаб берди. Шундай бўлишига қарамай кейинги йилларда ўринсиз равишда кўпгина колхозларни совхозларга айлантиришга уринишлар бўлди. Март Пленуми бундай аҳволни тузатди.

Маълумки, колхозчиларнинг учинчи Бутуниттифоқ съездини чақириш тўғрисида қарор қабул қилинди. Бу съезд қишлоқ хўжалик артелининг янги Уставини муҳокама қилади. Бу съездни ўтказиш колхоз қурилишидаги катта сиёсий тадбир бўлади, колхоз системасини тағин ҳам мустаҳкамлашга хизмат қилади.

Ҳозирги вақтда колхозлар иқтисодий жиҳатдан бақувват, юксак даражада механизациялашган йирик хўжаликлар бўлиб қолди, уларнинг ўзаро алоқалари ва давлат ташкилотлари билан алоқалари анча кенгайди,колхоз ишлаб чиқариши кадрларининг, барча меҳнаткашларининг сиёсий ва маданий савияси беқиёс даражада ўсди. Районлар, областлар, ўлкалар, республикалар ва марказда сайлаб қўйиладиган колхоз-кооператив органларини ташкил этсак бўлмасмикан, деган масалани маслаҳатлашиб олишни истар эдик. Бошқаришнинг бундай демократик формаси қишлоқ хўжалик ишлаб чиқаришини янада ривожлантиришда кооператив хўжаликларнинг афзалликларидан тўлароқ фойдаланиш, колхозлараро ишлаб чиқариш ва иқтисодий алоқаларни анча кенгайтириш, табиий, моддий-техника ва меҳнат ресурсларидан жуда ҳам рационал фойдаланиш, маҳсулотларни қайта ишлашни ва сотишни яхшироқ ташкил этиш имконини беради.

Биз бундай таклифни киритар эканмиз, ўтмишдаги тажрибани ҳам ҳисобга оламиз. Маълумки, колхоз қурилишининг дастлабки йилларида мамлакатда коллектив хўжаликларни бошқаришнинг бундай системаси деҳқонлар орасида обрў-эътиборли бўлган жойлардаги колхоз союзлар ва колхоз марказ шаклида мавжуд эди.

Бу, ленинча кооператив план ғояларининг тағин ҳам тўлароқ амалга оширилиши ва ривожлантирилиши бўлур эди, колхоз тузумини янада демократлаштиришга, хўжалик, маданий ва ижтимоий ҳаётда иштирок этишга колхозчи деҳқонларнинг кенг оммасини актив жалб қилишга имкон берган бўлур эди.

Айни бир вақтда совхозларнинг қишлоқдаги давлат корхоналари сифатидаги ролини кучайтириш зарур. Ҳар бир совхоз ҳамма жиҳатдан йирик социалистик қишлоқ хўжалигини юритишнинг намунаси бўлиб қолиши керак.

Шундай қилиб, ҳозирги босқичда вазифа совхозларни ҳам, колхозларни ҳам ривожлантириш ва гуллатиб-яшнатишга бутун чоралар билан ёрдам беришдан иборат.

Ўртоқлар!

Партия қишлоқ хўжалик ишлаб чиқаришини юксалтириш оддий иш эмаслигини жуда яхши тушунади. Эндиликда, қишлоқ хўжалигини ривожлантиришга жуда кўп миқдорда моддий ва техника ресурслари ажратилган бир пайтда ҳамма ишлар ўз-ўзидан юришиб кетади, деб ўйлаш нотўғри бўлур эди.

Партия, совет ва қишлоқ хўжалик органларининг, барча қишлоқ хўжалик ходимларининг бурчи ҳар бир гектар ердан, капитал маблағларнинг ҳар бир сўмидан, ҳар бир машинадан, ҳар бир тонна ўғитдан омилкорлик билан, тежабтергаб, энг кўп самара олган ҳолда фойдаланишдан иборат.

Қишлоқ хўжалиги соҳасида белгиланган планларни бажариш қишлоқ меҳнаткашларининг ижодий ташаббуси ва ғайратига, меҳнатни тўғри ташкил этишга, колхоз ва совхозлар раҳбарларининг, агрономлар, зоотехниклар, инженер-механизаторлар, экономистларнинг иш савиясига боғлиқ.

Қишлоқ хўжалигини янада тараққий эттиришда фан ва унинг ютуқларидан ишлаб чиқаришда фойдаланиш жуда катта роль ўйнайди. Олимлар ва практик мутахассисларнинг қишлоқ хўжалик, биология ва иқтисодий фанларнинг ҳозирги замон проблемаларини ҳал қилиш устида бутун кучларини ишга солиб ижодий меҳнат қилишларига, қишлоқ хўжалигини юксалтириш ишига муносиб ҳисса қўшишларига биз шубҳа қилмаймиз.

Область, ўлка ва район партия комитетлари ишлаб чиқаришнинг барча соҳаларини малакали кадрлар билан мустаҳкамлаш тўғрисида доимо ғамхўрлик қилишлари, уларга кўпроқ амалий ёрдам кўрсатишлари лозим. Кишилар билан олиб бориладиган ташкилотчилик ва тарбиявий ишни яхшилаш, колхоз ва совхозлар партия ташкилотларининг фаолиятини активлаштириш, уларнинг жанговарлигини кучайтириш талаб этилади.

Съезд номидан чуқур ишонч билдиришга ижозат бергайсизки, республикалар, ўлкалар, областлар ва районларнинг партия, совет, қишлоқ хўжалик, касаба союз ва комсомол органлари, қишлоқнинг барча меҳнаткашлари — колхозчилар ва совхоз ишчилари, колхоз ва совхозларнинг заказларини бажараётган саноат ходимлари, олимлар ва мутахассислар қишлоқ хўжалигини юксалтириш соҳасида партия қўйган катта-катта вазифаларни ҳал қилишга, совет кишиларига хос ғайрат, қатъият ва шиддат билан киришадилар ва бу вазифаларни шараф билан бажарадилар!

Делегат ўртоқлар!

Биз янги беш йиллик планни қардош социалистик мамлакатларнинг халқлари ва партиялари ҳам маъқуллаётганликлари ва қўллаб-қувватлаётганликларини мамнуният билан қайд қилиб ўтишимиз мумкин. Бу ҳол кучимизга куч қўшади, бизга яхши кайфият ва дадиллик бахш этади. Янги беш йилликни капиталистик мамлакатлардаги коммунистлар ва барча дўстларимиз, коммунизм йўлидан қўйилган яна бир ғолибона қадам деб билиб, табрикламоқдалар ва маъқулламоқдалар. Ҳатто, Совет ҳокимиятининг рақиблари ва ошкора душманлари ҳам планларимизнинг реаллигини эътироф этишга мажбур бўлмоқдалар.

Съезд белгилаган сиёсий йўлни ҳамда хўжалик ва маданий қурилишнинг амалий программасини амалга ошириш Совет Иттифоқининг иқтисодий ва мудофаа қудратини, обрў ва нуфузини янада оширади. Бу империализмга берилган яна бир зарба, коммунистик партиянинг, социалистик давлат ва совет халқининг улкан халқаро сиёсий ва иқтисодий ғалабаси бўлади.

Ҳозирги кунда асосий вазифа бутун куч-ғайратимизни беш йиллик планни бажаришга сафарбар этишдан иборат. Янги шароитда ишлаб чиқариш коллективларининг иши учун, районлар, шаҳарлар, областлар, ўлкалар, республикаларни иқтисодий жиҳатдан ривожлантириш учун партия ташкилотларининг масъулияти тағин ҳам кўпроқ ошади. Улар партия белгилаб берган планларини амалга оширишнинг чинакам ташкилотчилари бўлиб майдонга чиқишлари, меҳнаткашлар оммасининг ижодий ташаббусини, мусобақасини кучайтиришлари, коммунистик меҳнат учун ҳаракатни қўллаб-қувватлашлари лозим.

Партия ва хўжалик кадрлари олдига партия муҳим вазифа — техника, экономика ва ишлаб чиқаришни ташкил этиш соҳасидаги ҳозирги замон илмий билимларини эгаллаш вазифасини қўймоқда. Саноат, қишлоқ хўжалиги, қурилиш, транспортнинг барча раҳбар ходимлари янги шароитда ишлаб чиқаришга раҳбарлик маҳоратини қатъият билан ўрганишлари, меҳнатни ташкил этиш масалаларини усталик билан ҳал қилишлари лозим. Ишлаб чиқаришни бошқариш соҳасида кадрларни тайёрлаш ва қайта тайёрлаш ишини тубдан яхшилаш лозим бўлади.

Партия ташкилотлари халқ хўжалигини бошқаришнинг янги системаси замирида ётган имкониятлардан максимал фойдаланиш мақсадида бу системани изчиллик билан амалга ошириш учун барча зарур тадбирларни кўришлари керак.

Юқорида айтиб ўтилганлардан қандай муҳим хулосалар чиқариш мумкин?

Биринчидан, Совет экономикаси бутун ана шу йиллар давомида юксак суръатлар билан ривожланди, унинг структурасида муҳим сифат ўзгаришлари содир бўлди. Ана шулар туфайли янги беш йиллик план юзасидан Директивалар лойиҳасида қўйилган навбатдаги, анча мураккаб вазифаларни ҳал қилиш учун зарур шарт-шароитлар яратилди.

Иккинчидан, ҳисобот даври шуни кўрсатдики, Совет Иттифоқи Коммунистик партияси халқ хўжалигини бошқаришнинг энг мураккаб проблемаларини дадиллик билан ижодий тарзда ҳал қилмоқда, турмуш синовига бардош беролмаган ва олға томон ҳаракатимизга тўсиқ бўлган барча нарсаларни улоқтириб ташламоқда. Марказий Комитет, сўнгги Пленумларда халқ хўжалигининг туб проблемаларини ҳал қилишнинг тўғри йўли ишлаб чиқилди, бу йўл тараққиётимиз суръатларини жадаллаштиришга олиб келади, деб ҳисоблайди.

Учинчидан, Совет Иттифоқи асосий капиталистик мамлакатлар билан иқтисодий мусобақада ўз позицияларини мустаҳкамлашни давом эттирди. Ўтган йиллар ишлаб чиқаришни юксак ва энг муҳими барқарор суръатлар билан бетўхтов кенгайтириш — мамлакатимизда социалистик экономикани ривожлантиришнинг қонунияти эканлигини яна бир бор тасдиқлади. Бундай ривожлантириш капиталистик мамлакатларнинг қўлидан келмайди. Бу — социализмнинг капитализмга нисбатан шубҳасиз устунлигидир.

Ўртоқлар! Бутун мамлакатда партия XXIII съездини муносиб кутиб олиш учун социалистик мусобқа авж олиб кетди. Ватанимизнинг ҳамма еридан съезд номига жуда кўплаб меҳнат рапортлари келиб турибди. Саноат ходимлари янги беш йиллик биринчи йилининг биринчи квартал планини муддатидан илгари, съезд очилиши кунига бажардилар. Мамлакат пландан ташқари кўп миқдорда металл, электр энергияси, кўмир, минерал ўғитлар, цемент, каучук, автопокришкалар, машина ва асбоб ускуналар, кийим, устки трикотаж, чарм пойафзал ва бир қанча хил озиқ-овқат маҳсулотлари олади.

Қишлоқ хўжалик меҳнаткашлари 20 мартгача давлатга гўшт, сут, тухум ва бошқа чорвачилик маҳсулотлари сотиш квартал планини ошириб бажардилар. Тракторларни ва қишлоқ хўжалик машиналарини ремонт қилиш асосан тугалланди. Мамлакатнинг жанубий районларида баҳорги экиш кампанияси бормоқда. Колхозчилар, механизаторлар, совхоз ходимлари юксак даражада уюшқоқлик кўрсатмоқдалар.

Совет ҳокимиятининг дастлабки кунларидаёқ қаҳрамон ишчилар синфи кўтарган социалистик мусобақа байроғи партия ва халқнинг Ватанимиз экономикасини ривожлантиришнинг янги беш йиллик планини бажариш учун бутун кураши йўлида мағрур ҳилпирай берсин!

Партиянинг ишончи комилки, сўнмас ғайрат ва ташаббуси жўш уриб турган совет халқи буюк мақсад — коммунизм йўлида янги-янги ажойиб меҳнат зафарларига эришажак!

III. ХАЛҚ ТУРМУШИ МОДДИЙ ДАРАЖАСИНИНГ ЎСИШИ, ФАН ВА МАДАНИЯТНИНГ РИВОЖЛАНИШИ

Ўртоқлар!

Социалистик тузум экономикани, ишлаб чиқарувчи кучларни жадал ривожлантиришни таъминлаб, ишчилар, деҳқонлар, интиллигенциянинг, барча меҳнаткашларнинг турмуш даражасини тўхтовсиз ошириш учун энг қулай шарт-шароит яратиб берди. Фақат социализм шароитидагина моддий неъматларни меҳнатнинг сони ва сифатига қараб тақсимлашнинг адолатли принципи бўлиши мумкин, чунки социализм шароитида ижтимоий мулк ҳукмронлик қилади, одамнинг одамни эксплуатация қилиши бўлмайди, жамиятнинг ҳамма аъзолари ишлаб чиқариш воситаларига нисбатан тенг ҳуқуқли бўлиши амалга оширилади.

(Давоми 6- бетда).

Ўртоқ Л. И. БРЕЖНЕВ докладининг давоми

(Боши 1, 2, 3, 4 ва 5-бетларда).

Ижтимоий бойлик ўсиб борган сари ҳар бир меҳнаткашнинг моддий фаровонлиги оша беради. Совет Иттифоқи миллий даромади жаҳондаги энг катта миллий даромадларнинг биридир. У, узлуксиз ўсиб бормоқда, шу билан бирга меҳнаткашларнинг даромадлари ҳам ўсиб бормоқда. Миллий даромад кейинги беш йил ичида 33 процент кўпайиб, ўтган йили 190 миллиард сўмдан ошиб кетди. Шу маблағнинг деярли тўртдан уч қисми — 141 миллиард сўми совет кишиларининг эҳтиёжларини қондиришга сарфланди.

Партия, Совет давлати экономикани ривожлантиришдаги ютуқларга таяниб, халқ турмушини яхшиламоқ учун зарур бўлган ҳамма чораларни кўрмоқдалар. Ишчилар ва хизматчиларнинг ўртача иш ҳақи ҳисобот даврида 19 процент ошди. Аҳолига бевосита хизмат кўрсатаётган тармоқлардаги ходимларнинг, шу жумладан, маориф, соғлиқни сақлаш, маданият, савдо ва уй-жой — коммунал хўжалик ходимларининг меҳнатига тўланаётган ҳақ оширилди.

Шу билан бир вақтда, жун, ипак, зиғирпоя толасидан тўқилган газламаларнинг нархлари, кийим-кечаклардан айрим турларининг нархлари, болалар учун тикилган буюмларнинг нархлари, соатлар, велосипедлар, фотоаппаратлар, дори-дармонларнинг нархлари ва бошқа баъзи бир кенг истеъмол молларининг нархлари камайтирилди.

Бизнинг шароитимизда ижтимоий фондлар халқнинг турмуш даражасини кўтаришда катта роль ўйнайди. Аҳолига ижтимоий истеъмол фондларидан берилаётган тўловлар ва имтиёзлар 1960 йилдаги 27,3 миллиард сўм ўрнига 1965 йилда 41,5 миллиард сўмни ташкил қилди. Шу фондлар ҳисобидан пенсиялар оширилди, Улуғ Ватан уруши инвалидлари ва ҳалок бўлган жангчиларнинг оилалари учун қўшимча имтиёзлар белгиланди. Колхозчиларга пенсиялар тўлаш жорий қилинганлиги муҳим социал чора бўлди. 70 миллиондан кўпроқ киши умумий таълим, профессионал-техника, ўрта ва олий ўқув юртларида, мактаблар ва курсларда бепул ўқитилмоқда. Касалхоналар, поликлиникалар, санаторийлар ва дам олиш уйлари йилдан-йилга кўпайтирилмоқда ва кенгайтирилмоқда. 4 миллиондан кўпроқ врач ва соғлиқни сақлашнинг бошқа ходимлари одамлар соғлиғини сақлаш билан машғул. Мактабгача тарбия муассасаларидаги болалар сони қарийб икки баравар кўпайиб, 8 миллион чамаси кишига етди.

Биз мана шу жуда катта социал чоралар тўғрисида фахрланиб гапирмоқдамиз, чунки шундай ишлар ҳамма нарса халқ манфаатларига бўйсундирилган социализм мамлакатидагина қилиниши мумкин.

Партия Марказий Комитети ва ҳукумат уй-жой қурилишининг миқёсларини кўпайтириш тўғрисида доимо ғамхўрлик қилиб келдилар. Кейинги беш йил ичида шаҳарлар, ишчи посёлкалари ва совхозларда умумий саҳни 393 миллион квадрат метрли турар жой бинолари қурилди. Колхоз қишлоқларида икки миллиондан кўпроқ янги уйлар қад кўтарди. Шаҳарлар ва ишчи посёлкаларининг ободончилиги яхшиланиб бормоқда.

Биз иморатларни кўп қурмоқдамиз. Шундай бўлса ҳам уй-жой масаласи энг кескин масала бўлиб қолмоқда. Партия бу проблемани ҳал қилишга алоҳида катта аҳамият бериб уй-жой қурилишига ажратилаётган маблағларни кўпайтиришни, қурилиш базасини кенгайтиришни, уй-жойларнинг сифатини яхшилашни зарур деб ҳисоблайди. Давлат томонидан берилаётган маблағлар билан бир қаторда, уй-жой кооперациясини ҳар томонлама кенгайтириш керак. Янги беш йилликда шаҳарлар, ишчи посёлкалари, совхозларда умумий саҳни 480 миллион квадрат метрга тенг келадиган уй-жой бинолари қуриш мўлжаллаб қўйилди. Шуни айтиб ўтиш керакки, давлат ва уй-жой — қурилиш кооперацияси ҳисобидан ўтган беш йилдагига қараганда юз миллион квадрат метрдан кўпроқ уй-жой бинолари қурилади. Қишлоқ аҳолисининг ва колхозларнинг кучи билан 2-2,5 миллион уй қурилади. Уй-жой қурилиши ва коммунал қурилишга ўтган беш йилда сарфланган 35 миллиард сўм ўрнига бу беш йилликда 45 миллиард сўмдан кўпроқ маблағ ажратиш кўзда тутилмоқда.

Партия, совет, хўжалик ва касаба союз органлари уй-жой қурилиши планларининг бажарилишига эришишлари, уй-жой биноларидан фойдаланиш ва уларни ремонт қилиб туриш масалаларига диққат ва эътиборни кучайтиришлари, уй-жой майдонларини тақсимлашда аниқ ва қатъий тартиб ўрнатишлари, бу соҳада қилинаётган ишларнинг кенг кўпчиликка билдирилиб турилишини таъминлашлари мутлақо зарур.

КПСС Марказий Комитети қишлоқда қурилиш ишларининг орқада қолиб келаётганлигига бундан буён индамай қараб туриш мумкин эмас, деб ҳисоблайди. Қишлоқларда уй-жой қурилишига, шунингдек иморатлар қуришни тўғри планлаштиришга ва қишлоқларни обод қилишга кўп йиллардан бери, афсуски, лозим бўлган даражада эътибор бермасдан келдик. Қишлоқларда уй-жой ва маданий-маиший қурилишни кенг авж олдириш лозим. Бу ишда колхозлар ва совхозларнинг ўзларини анча активлаштириш зарур.

Ўртоқлар!

Кейинги йилларда партия Марказий Комитети ва ҳукумат аҳолини озиқ-овқат маҳсулотлари ва саноат моллари билан таъминлашни яхшилашга, совет савдосини ривожлантиришга қаратилган бир қанча янги тадбирларни кўрдилар. Чакана товар оборотининг ҳажми 1965 йилда 104,6 миллиард сўмга етди ва 1960 йилдагига нисбатан 34 процент кўпайди.

Съезд делегатлари бу ишни яхшилашда сезиларли силжишларга эришганлигимизни билишади. Нон-булка ва макарон, сут ва сут маҳсулотларини, тухум, сари ёғ ва ўсимлик мойи, қанд-шакар, кондитер ва бошқа маҳсулотларни аҳолига сотишда узилиш бўлгани йўқ. Бу маҳсулотлар бундан олдинги йилларнинг ҳар биридагига қараганда ўтган йил кўпроқ сотилди.

Бироқ, баъзи молларни ишлаб чиқариш аҳолининг талабидан орқада қолмоқда. Ҳамма жойдаги савдо шохобчаларида ҳам гўшт маҳсулотларининг ҳамма хиллари бор деб бўлмайди. Сут ресурслари етарли бўлгани ҳолда, сут-қатиқ маҳсулотлари, пишлоқ ҳали ҳам кам ишлаб чиқарилмоқда: парҳизбоп озиқ-овқатларнинг хили кам, аҳолининг гречиха крупасига ва гуручга бўлган талаби тўлиқ қондирилмаётир. Марказий Комитет янги беш йилликда қишлоқ хўжалиги олдига катта вазифалар қўйди, бу вазифаларни ҳал қилиш аҳолининг озиқ-овқат маҳсулотларига ўсиб бораётган талабини тўлиқроқ қондиришга имкон беради.

Аҳолининг пул даромадлари ўсиб борганлиги натижасида кейинги йилларда саноат молларига бўлган талаб анча ошиб кетди. 1965 йилда саноат тўққиз миллиард метрдан кўпроқ энг хилма-хил газламалар, 486 миллион жуфт чарм пойафзал ишлаб чиқарди. Маданий-маиший ва хўжалик молларини сотиш кўпайтирилди. Фақат ўтган йилнинг ўзидагина аҳолига 3,3 миллион телевизор, 4,8 миллион радиоприёмник, 1,5 миллионга яқин холодильник, 3 миллиондан кўпроқ кир ювиш машинаси ва бошқа кўпгина буюмлар сотилди. Шунинг ўзи ҳам чакки эмас, ўртоқлар.

Шу билан бирга меҳнаткашлар енгил саноатнинг ишига нисбатан ва халқ истеъмол қиладиган буюмлар ишлаб чиқарувчи бошқа тармоқларнинг ишига нисбатан ҳақли равишда жиддий талаблар қўймоқдалар. Зарур моллар ҳали ҳам бозорга етарли миқдорда чиқарилаётгани йўқ. Болалар учун хуш-бичим кийимларни, керакли кўйлак, костюм ёки пальтоларни, дидга тўғри келадиган пойафзални магазинларда ҳамма вақт ҳам топиб бўлмайди. Халқ истеъмол қиладиган молларни чиқараётган корхоналарнинг ҳаммаси ҳам харидорларнинг ўсиб бораётган талаблари ва дидларини ҳисобга олмаётирлар. Тикувчилик, тўқимачилик ва пойафзал саноати буюмларининг кўплари паст сифатли.

Аҳволни тўғрилаб олмоқ учун, ўртоқлар, бу соҳада ҳали жиддий иш олиб боришимиз керак. Янги беш йиллик мобайнида аҳолининг кенг истеъмол молларига ўсиб бораётган талабини тағин ҳам тўлиқроқ қондириш назарда тутилмоқда. Бу борада моллар ва буюмларнинг сифатини яхшилашга, уларнинг ташқи безагини яхшилашга алоҳида эътибор берилиши лозим.

Аҳолига керакли моллар ишлаб чиқарувчи енгил саноат, озиқ-овқат саноати, химия ва бошқа саноат тармоқларининг корхоналарини қуришни кескин равишда кенгайтириш мўлжалланмоқда. Бундай корхоналарни қуришга 1966—1970 йилларда ўн беш миллиард сўмга яқин ёки ўтган беш йил ичида сарфланганига қараганда қарийб икки баравар кўп маблағ ажратилади. Енгил саноат, озиқ-овқат саноати, савдо ва маиший хизмат корхоналари техника билан қайта қуроллантирилаётганлиги истеъмол буюмлари ишлаб чиқаришни кенгайтириш ва уларнинг сифатини яхшилаш учун катта аҳамиятга эга бўлади.

Партия ва совет органлари, министрликлар, бирлашмалар, корхоналар кенг истеъмол моллари ишлаб чиқаришни давлат аҳамиятига эга бўлган муҳим вазифа деб ҳисоблашлари лозим. Халқ истеъмол қиладиган молларни фақат енгил саноат ва озиқ-овқат саноати корхоналаридагина эмас, шу билан бирга бошқа ҳамма тармоқларнинг корхоналарида ишлаб чиқаришни кўпайтирмоқ учун имкониятлардан анча тўлиқроқ фойдаланиш керак. Алоҳида капитал маблағ сарфламасдан ҳам қишлоқнинг меҳнат ва хом ашё ресурсларидан тағин ҳам рационалроқ фойдаланиш ҳисобига кўпгина қўшимча маҳсулот олиш мумкин. Колхозлар ва совхозларда ҳар хил ҳунар-касбларни ҳамда қишлоқ хўжалик хом ашёсининг ортиб қолган қисмини, ёввойи меваларни ва маҳаллий табиий материалларни қайта ишловчи ёрдамчи корхоналарни ривожлантиришга кенг йўл очиб бериш керак.

Магазинлар, музхоналар, складлар, омборлар, бошқа савдо корхоналари ва ёрдамчи корхоналар қурилишини кенг авж олдириш кўзда тутилмоқда. Шаҳар ва қишлоқларнинг, матлубот кооперациясининг савдо ходимлари аҳолига хизмат кўрсатиш маданиятини оширишда ҳал қилувчи роль ўйнайдилар, улар савдонинг янги, аҳоли учун энг ўнғай формаларини ривожлантиришлари ва такомиллаштиришлари лозим.

Биз ҳамма жойда, шу жумладан қишлоқда аҳолига маиший хизмат кўрсатишни тубдан яхшилашимиз, умумий овқатланиш корхоналарини кўпайтиришимиз, кир ювиб берадиган корхоналарни, сартарошхоналарни, кийим-кечакларни химиявий тозалаш фабрикалари ва устахоналарини, тикиш ва ремонт қилиш устахоналарини кўпайтиришимиз, хизмат кўрсатишнинг мана шу соҳасини ташаббускор кадрлар билан мустаҳкамлашимиз зарур.

Мана шу ҳамма тадбирларнинг муваффақиятли амалга оширилиши аҳолини озиқ-овқат ва саноат моллари билан таъминлашни яхшилашга, товар оборотини кенгайтиришга имкон беради.

Ўртоқлар!

Совет кишиларининг моддий фаровонлигини ўстиришга партиямиз жуда катта аҳамият бермоқда. Партиямиз халқ хўжалигини ривожлантиришга ёрдам берадиган барча иқтисодий воситаларни ишга солишга интилмоқда. Ишлаб чиқариш ҳажмини кўпайтириш, меҳнат унумдорлигини ва миллий даромадни ўстириш асосида биз ушбу беш йилликда совет халқининг турмуш даражасини янада оширишга эриша оламиз. **Аҳоли жон бошига ҳисоблаганда реал даромадлар беш йиллик мобайнида 1,3 баравар чамаси кўпаяди.**

КПСС Марказий Комитети ишчи ва хизматчиларнинг пул тариқасида оладиган иш ҳақини ошириш, колхозларнинг ижтимоий хўжалигида меҳнатга тўланаётган ҳақни кўпайтириш меҳнаткашларнинг даромадларини оширишдаги асосий йўл бўлиши лозим, деб ҳисоблайди. Иш ҳақи масаласи — катта сиёсий ва хўжалик масаладир. Бу масаланинг ҳал қилиниши миллион-миллион кишиларнинг ҳаётий манфаатларига тааллуқлидир.

Ушбу беш йилликда халқ хўжалигидаги иш ҳақининг минимал миқдорини ойига 60 сўмга етказиш назарда тутилмоқда. Янги минимумни жорий қилишга ҳамда ишчи ва хизматчиларнинг ўртача ҳақ оладиган категориялари ставкаларини ва окладларини оширишга, бир йилга ҳисоблаганда, тахминан 12,5 миллиард сўм талаб этилади. Бу — жуда катта маблағ.

Чекка Шимол, Узоқ Шарқ ва Сибирь районларидаги ходимлар учун меҳнатга ҳақ тўлашдаги афзалликлар кучайтирилади ва уларга берилаётган имтиёзлар кенгайтирилади. Шу районларда уй-жой бинолари, мактаблар, касалхоналар, мактабгача тарбия муассасалари ва бошқа маданий-маиший муассасалар қурилишига кўпроқ капитал маблағлар ажратиш ҳам кўзда тутилади, бу эса мамлакатнинг мана шу энг муҳим иқтисодий районларини ривожлантириш ишига яхши хизмат қилади.

Колхозларда меҳнатга ҳақ тўлаш тўғрисида алоҳида гапириб ўтиш керак. Колхозларнинг даромадларини тақсимлашнинг ҳозирги практикаси кўпинча шунга олиб келмоқдаки, колхозчилар меҳнатига ҳақ тўлаш бир маромда бўлмаётир ва бажарилган иш учун тўланиши лозим бўлган доимий иш ҳақи кўпгина колхозларда гарантиялаб қўйилмаётир. Янги беш йилликда катта вазифани аста-секин амалга ошириш — совхозларнинг ишчиларига ишларнинг тегишли турлари ва иш нормалари бўйича тўланаётган иш ҳақи миқдорига татбиқан колхозчиларнинг меҳнатига ҳар ойда гарантияланган миқдорда ҳақ тўлаб туришни жорий қилиш таклиф этилмоқда. Бу тадбирнинг амалга оширилиши колхоз ишлаб чиқаришини ривожлантиришда ва колхозчиларнинг турмуш даражасини кўтаришда янги муҳим босқич бўлади.

Иш ҳақини ошириш ва тартибга солиш билан бир қаторда, янги беш йилликда молларни ишлаб чиқариш кўпайтирила боргани ва меҳнат унумдорлиги оша боргани сари шу молларнинг чакана нархларини камайтира бориш кўзда тутилади. Бу ҳам халқнинг турмуш даражасини оширишга ёрдам беради.

Ўртоқлар!

Кейинги вақтларда биз тажриба тариқасида Иваново, Пермь, Днепропетровск ва бошқа баъзи областлардаги бир қанча корхоналарнинг ҳафтада икки кун дам олган ҳолда, беш кунлик иш ҳафтасига ўтишларига рухсат бердик. Тегишли ташкилий-техникавий тадбирларни амалга ошириб, мазкур корхоналар ишлаб чиқариш кўрсаткичларини сезиларли равишда яхшилаб олганликларини тажриба кўрсатиб турибди.

Шу тажрибага таяниб ва меҳнаткашларнинг жуда кўп истакларини ҳисобга олиб, Марказий Комитет ишчи ва хизматчиларни ҳафтада икки кун дам олган ҳолда ва 41 соатлик иш ҳафтасини сақлаб қолиш билан беш кунлик иш ҳафтасига ўтказиш мумкин деб ҳисоблайди. Аммо, ишчи ва хизматчиларни янги меҳнат шароитига ўтказиш корхоналар янги режим бўйича ишлашга қай даражада тайёр бўлганликларига қараб, аста-секин амалга оширилиши лозим, токи бу тадбирнинг амалга оширилишидан меҳнаткашлар ва давлатимиз манфаат кўрадиган бўлсин.

Беш кунлик иш ҳафтасини жорий қилиш жамиятимиз учун катта социал аҳамиятга эга бўлади, чунки бу нарса меҳнат шароитини яхшилаш ҳамда ишчи ва хизматчиларнинг ўзларининг бўш вақтларидан рационал фойдаланишлари учун қўшимча имкониятлар яратиб беради. Дам олиш, болаларни тарбиялаш, ишлаб чиқаришдан ажралмай туриб ўқиш учун, меҳнаткашларнинг маданий-техникавий савиясини ошириш учун тағин ҳам кенгроқ имкониятлар вужудга келади.

Ўртоқлар!

Ўз умрининг катта қисмини меҳнатга бағишлаган, эндиликда эса шу меҳнатларига яраша дам олишга ўтган одамларни моддий таъминлаш тўғрисида ғамхўрлик қилиш социалистик давлатнинг бурчидир. Капиталистик мамлакатлардан фарқли равишда бизнинг мамлакатимизда пенсия таъминоти тамомила давлат ва ижтимоий фондлар ҳисобидан амалга оширилади. Ҳозирги вақтда пенсиялар тўлашга ҳар йил 11 миллиард сўм чамаси пул сарфланмоқда, бу эса миллий даромаднинг каттагина қисмини ташкил қилади.

Ушбу беш йилликда пенсия таъминотини янада яхшилаш кўзда тутилмоқда. Жумладан қуйидагилар белгиланмоқда:

— Ишчи ва хизматчиларга тўланаётган қарилик пенсияларининг минимал миқдорини ошириш;

— Ишчи ва хизматчилар учун пенсиялар тўғрисидаги Қонунда белгилаб қўйилган ёшига қараб пенсияга чиқариш шартлари колхозчиларга ҳам жорий қилиниб, колхозчи аёлларни 55 ёшдан ва эркакларни 60 ёшдан бошлаб пенсияга чиқадиган қилиш;

— Колхозчилар учун қарилик пенсияларининг минимал миқдорини ошириш, шунингдек ишчилар ва хизматчилар учун белгиланган пенсиялар тўлаш тартибини колхозчиларга ҳам жорий қилиш;

— Ишчиларни, барча меҳнаткашларни меҳнат қобилиятини йўқотган вақтларида нафақалар билан таъминлашни яхшилаш мўлжалланмоқда.

Шунингдек, ишчи ва хизматчиларнинг иш ҳақларидан олинадиган солиқларни бекор қилиш ва камайтириш давом эттирилади.

Беш йилликнинг муҳим хусусияти шундаки, унда кўзда тутилаётган янги муҳим тадбирлар Совет Иттифоқида турмуш даражасини ёппасига ошириш билан айни бир вақтда, қишлоқ аҳолисининг турмуш даражасини шаҳар аҳолисининг турмуш даражаси билан тағин ҳам кўпроқ яқинлаштиришга имкон беради. Бу чораларни амалга ошириш билан биз шаҳар билан қишлоқ ўртасидаги, ақлий меҳнат билан жисмоний меҳнат ўртасидаги муҳим тафовутлар йўқ бўлиб кетадиган вақтни яқинлаштириш йўлида яхши иш қилган бўламиз. Мана шу ҳамма тадбирларнинг сиёсий аҳамияти, аввало, шундаки, бу тадбирлар ишчилар синфи билан деҳқонларнинг бузилмас иттифоқини, бутун совет халқининг монолит бирлигини тағин ҳам кўпроқ мустаҳкамлайди, партиямиз ва Совет давлатимизнинг янги ажойиб ғалабаси бўлади.

Ўртоқлар!

Ҳозирги даврнинг ёрқин белгиси шуки, фан мисли кўрилмаган даражада тез ривожланиб бормоқда, моддий ва маънавий турмушнинг ҳамма жиҳатларига фаннинг таъсири кучайиб бормоқда. Ҳозирги вақтда илмий тадқиқотлар кенг миқёсда олиб борилмаса, шу тадқиқотларнинг натижалари ишлаб чиқаришда тез жорий қилинмаса, ишлаб чиқарувчи кучларни, техника тараққиётини тез суръатлар билан ўстиришни таъминлаб бўлмайди. Фанни бевосита ишлаб чиқарувчи кучга айлантириш одамнинг меҳнат фаолияти характерини тубдан ўзгартириб юборади. Социализм шароитида фан инсон меҳнатининг характеринигина ўзгартириб қолмасдан, шу билан бирга инсон турмушининг бутун моддий, маънавий укладини ҳам ўзгартириб юборади.

Коммунистик партия ва Совет халқи коммунизм ишига содиқ бўлган, ҳозирги замоннинг энг мураккаб илмий проблемаларини ҳал қила оладиган ажойиб олимларнинг бутун бир армиясини тарбиялаб етиштирдилар. Ҳозир СССРдаги 4650 та илмий тадқиқот муассасаларида ва олий ўқув юртларининг кафедраларида 660 мингдан кўпроқ илмий ходим ишлаб турибди. Бу — жаҳондаги жамики илмий ходимларнинг тўртдан бир қисмидир.

Биз Фанлар академиямиз билан фахрланамиз. Партия ва халқимиз ҳамиша эътибор бериб ғамхўрлик қилаётган Фанлар академиямиз бизнинг мамлакатимизга, жаҳон цивилизациясига фидокорона ва садоқат билан хизмат қилмоқда. Ватанимиз фанининг мамлакатимизни улуғлашга ёрдам берган жуда катта ғалабалари СССР Фанлар академиясининг фаолияти билан бевосита боғланган.

Ўтган йиллар давомида иттифоқдош республикаларнинг Фанлар академиялари ва илмий муассасалари ўсиб ва мустаҳкамланиб борди. Шу республикаларда кўпгина талантли олимлар, илмий ходимлар ўсиб етишди, улар халқ хўжалик вазифаларини ҳал қилишда, маданиятни ривожлантиришда ва миллий илмий кадрлар тайёрлашда актив қатнашмоқдалар. СССР Фанлар академиясининг Сибирь бўлими тузилганлиги фанни янада ривожлантириш йўлида қўйилган муҳим қадам бўлди.

Совет олимлари юксак унумли янги жараёнларни ишлаб чиқаришга жорий қилишга, қудратли атом саноатини ва энергетикасини вужудга келтиришга, жуда катта ер ости бойликларини ўзлаштиришга, қишлоқ хўжалик экинларининг ажойиб навларини вужудга келтиришга ёрдам бердилар. Математика, физика, химия биология, медицина, геология ва бошқа илмлар соҳасида ҳам катта муваффақиятларимиз бор.

Коинотни ўрганишда ва космик фазони ўзлаштиришда совет фани эришган жуда катта ютуқларни бутун дунё эътироф қилмоқда. Коинотни билишнинг Ернинг биринчи сунъий йўлдошини учириш, одамни космосга биринчи бўлиб чиқариш, одамларнинг космик фазода биринчи марта группа бўлиб учишлари, аёл кишининг жаҳонда биринчи бўлиб космосда учиши ва, ниҳоят, юлдузлараро очиқ фазога одамнинг биринчи бўлиб чиқиши сингари босқичларида энг биринчи ўринни Совет Иттифоқи олиб турибди.

«Луна-9» автоматик станцияси Ойнинг юзасига юмшоқ қўндирилганлиги космосни тадқиқ қилишда ва планеталараро қилинадиган сафарларни ривожлантиришда муҳим босқич бўлди. Бизнинг совет космик станцияси жаҳонда биринчи бўлиб Ой юзаси суратини олиб берганлиги жуда катта илмий аҳамиятга эга бўлди.

«Венера-2» ва «Венера-3» автомат станцияларининг учишлари совет фанининг янги ғалабаси бўлди. Шу учишлар натижасида жуда катта илмий маълумотлар олинди, шунингдек Совет Иттифоқи герби тасвирланган вимпел Венерага элтиб қўйилди.

Совет фанининг мана шу зафари билан совет олимларини, конструкторлари, инженерлари, техниклари ва ишчиларини, шонли космонавтларимизни съезд минбаридан туриб қайта ва қайта, чин юракдан қизғин қутлашга ижозат бергайсиз!

Бизнинг фанимиз катта обрў қозонди ва ҳеч шубҳасиз зўр муваффақиятларга эга. Бироқ, совет фанининг ривожланишига тўсқинлик қилаётган камчиликлар тўғрисида ҳам айтиб ўтиш керак. Шу камчиликларнинг энг каттаси шуки, тамомланган илмий тадқиқотларнинг натижалари ишлаб чиқаришга секин жорий қилинмоқда. Назарий тадқиқотлар билан шу тадқиқотларни технологик, конструкторлик жиҳатдан ишлаб чиқиш ва амалга ошириш ўртасида ўринсиз узилиш давом этиб келмоқда. Кашфиётларни жорий қилиш муддатлари баъзан бир неча йилга чўзилиб кетмоқда. Бу эса, халқ хўжалигига ва фаннинг ўзига зарар етказмоқда. Электрон-ҳисоблаш техникасини қўлланиш суст бораётганлиги бунга мисол бўла олади. Ваҳолонки, замонавий ҳисоблаш машиналари ва бошқарувчи машиналардан фойдаланиш фақат ишлаб чиқариш технологиясидагина эмас, шу билан бирга экономикада, планлаштириш, ҳисоб-китоб ишларида, лойиҳа-конструкторлик ишларида ва илмий тадқиқотлар олиб бориш ишининг ўзида чинакам революция қилинишига олиб келади.

Саноатни бошқариш қайта қурилганлиги ва тармоқ министрликлари ташкил этилганлиги илмий ишларнинг ишлаб чиқаришга тез жорий қилиниши учун қулай шароит яратиб берди. Лекин шарт-шароит яратилиб берилганлигининг ўзи ишнинг муваффақият қозонишини таъминлаб бера олмайди. Шу сабабли министрликларнинг, партия ва давлат органларининг фанга, фан муваффақиятларини халқ хўжалигига жорий қилишга диққат ва эътиборини ошириш керак. Академия институтларининг, тармоқ институтларининг, лойиҳа-конструкторлик ташкилотлари ва заводларнинг фаолиятини яхшироқ координация қилиб туриш, илмий муваффақиятларни амалда жорий қилиш йўлларини ишлаб чиқиш муддатларини имкон борича қисқартириш учун уларнинг комплекс бўлиб ишлашини таъминлаш керак. Шу билан бирга, олимларнинг ўзлари, Фанлар академияси, Фан ва техника комитети илмий тадқиқотларнинг натижаларидан ишлаб чиқаришда тезроқ фойдаланишга эришишга актив ҳаракат қилишлари лозим.

Фан практикани янги идеялар, янги техника ва технология билан нақадар самарали таъминлаб турса, халқ хўжалигида техникани тараққий эттириш суръатлари шу қадар юқори бўлаверади. Бу йўлда дадил ижодий изланиш, техника сиёсатида кенг истиқбол бўлиши лозим.

Совет фани ҳал қилиб бериши лозим бўлган вазифалар ҳақиқатан ҳам жуда катта. Янги жамият қурилиши ишлаб чиқарувчи кучларнинг ривожланиши учун ҳам, бутун ижтимоий ҳаётни ўзгартириш учун ҳам тарихда мисли кўрилмаган ҳажмдаги илмий билимларни талаб қилади. Фаннинг мақсади шуки, у, халқнинг моддий ва маънавий бойликларини кўпайтираверишй, совет кишиларининг турмушини тағин ҳам гўзал қилиши, коммунистик жамиятни муваффақиятли қуришда партия ва халққа ёрдам бериб туриши лозим.

Совет фанининг янада равнақ топиши учун партия ва халқ ўзларининг куч ва маблағларини аямайдилар. Олимлар Ватаннинг бахт-саодати йўлида ўзлари қилаётган катта, самарали меҳнатда Коммунистик партиянинг, ҳукуматнинг ва бутун совет халқининг тўла равишда қўллаб-қувватлашига амин бўлишлари мумкин.

Ўртоқлар!

Давлат қурилиши, хўжалик ва маданий қурилишда, янги кишини вояга етказишда **мактабнинг, ўрта ва олий ўқув юртларининг** роли жуда катта. Партиямиз совет кишиларини билимларга, маърифатга интиладиган қилиб тарбиялашга муваффақ бўлганлиги билан фахрланади. Мамлакатда 214 мингта умумий таълим мактаблари ишлаб турибди, бу мактабларда 48 миллиондан кўпроқ ўқувчи таълим олмоқда. 1966—1970 йилларда 22 мингтадан кўпроқ янги мактаб қуриш мўлжалланмоқда.

Коммунистик қурилиш манфаатлари бундан буён ҳам мактаблар ишини яхшилашни, уларнинг моддий базасини мустаҳкамлашни, ўқув процессини такомиллаштиришни талаб қилади. Совет мактаби умумий таълим, меҳнат, политехника мактаби сифатида ривожланиши лозим. У, ўқувчиларни фанларнинг асосларини мустаҳкам билиб олиш билан қуроллантириши, ўқувчиларда материалистик дунёқарашни ва коммунистик ахлоқни шакллантириши, ёшларни ҳаётга, касбни онгли равишда танлаб олишга тайёрлаши лозим.

Бу вазифани бажаришда ўқитувчи ҳал қилувчи роль ўйнайди. Ҳозир мактабларда 2 миллион 400 мингдан кўпроқ ўқитувчи ишлаб турибди. Улар совет интеллигенциясининг энг катта отрядларидан биридир. Болаларни ўқитиш ва тарбиялашга ўз кучи ва билимларини, ўз қалбининг бутун ҳароратини бераётган совет ўқитувчисини партия ва халқ ниҳоят даражада ҳурматлаб, унга ғамхўрлик қилмоқда.

Саноатни ривожлантиришнинг ва қишлоқ хўжалигини юксалтиришнинг улкан программаси ишчилар синфининг сафини, қишлоқ меҳнаткашларининг сафларини малакали кадрлар билан муттасил тўлдириб туриш вазифасини партия олдига қўймоқда. Бу масъулиятли иш профессионал-техника таълими билим юртларининг зиммасига юклатилган.

Ҳозир мамлакатда ишлаб турган тўрт мингтадан кўпроқ мана шундай билим юртларида 1 миллион 500 мингдан зиёд йигит ва қиз ўқитилмоқда. Профессионал-техника билим юртлари янги беш йилликда олти миллиондан кўпроқ малакали ёш ишчилар тайёрлаб бериши лозим. Бу вазифани ҳал қилишда уларга партия, касаба союз, комсомол ташкилотлари, барча министрликлар ва идоралар доимий ёрдам бериб туришлари мутлақо зарур. Профессионал-техника таълими системасидаги мастерлар, ўқитувчилар, барча ходимлар ўз бурчларини муносиб равишда шараф билан бажаришларига аминмиз.

Ўртоқлар!

Мамлакат халқ хўжалигининг ва маданиятининг турли тармоқларида 12 миллиондан кўпроқ мутахассис, шу жумладан олий маълумотли беш миллионга яқин мутахассис ишлаб турибди. Олий мактаб катта муваффақиятларга эришди. Партия бундан буён ҳам олий ва ўрта махсус таълимни ривожлантириш тўғрисида ҳамиша ғамхўрлик қилаверади, чунки ҳозирги замон шароитида малакали мутахассис кадрларга бўлган эҳтиёж бениҳоя ўсиб бормоқда. Ушбу беш йилликда мамлакатимизда студентлар сони қарийб 1 миллион кишига кўпайтирилади.

Хўжалик, партия, давлат, дипломатия ишлари, ҳарбий иш учун, бутун ижтимоий фаолият учун керакли кадрларни мамлакат асосан олий мактаб тайёрлаб берган мутахассислар орасидан олмоқда. Бизнинг мутахассисларимиз фақат ўз ихтисосларини мукаммал эгаллаб олиш билан кифояланмай, шу билан бирга, ижтимоий ривожланиш қонунларини, ички ва ташқи сиёсатни ҳам билишлари, кенг билим доирасига эга бўлишлари лозим. Марксизм-ленинизм назариясини чуқур ўрганмай туриб, партия ва давлат сиёсатини равшан тушунмай туриб, яхши совет мутахассиси бўлиш мумкин эмас. Бу вазифани ҳал этмоқ учун олий мактабда ижтимоий фанларни ўқитиш сифатини анча яхшилаш талаб қилинади.

Ўртоқлар!

Коммунистик партия ижодий интеллигенциянинг — **адабиёт ва санъат** арбобларининг ролига ҳамиша юксак баҳо бериб келди. Олижаноб партиявийлик руҳи билан, халққа хизмат қилиш руҳи билан суғорилган совет санъати ва адабиёти коммунистик тарбиянинг қудратли кучига айланди.

Бизнинг мамлакатимизда фан ва санъат асарлари жуда кенг халқ оммасининг мулки бўлиб қолди. Совет халқининг ҳар томонлама билимдон бўлиб қолганлиги, унинг юксак маданияти ва ўз мамлакатининг хўжайини бўлиб қолганлиги — мана шуларнинг ҳаммаси совет адабиёти ва санъатининг равнақи учун жуда яхши шарт-шароит яратиб берди. Адабиёт ва санъатнинг энг яхши асарлари фақат совет классикасининг хазинасинигина бойитиб қолмасдан, шу билан бирга жаҳон санъатининг, бутун инсоният прогрессив маданиятининг хазинасини ҳам бойитмоқда.

Шу йиллар мобайнида мамлакатимизда вужудга келган яхши романлар ва шеърлар, манзур қўшиқлар ва картиналар, оқилона фильмлар ва спектакллар оз эмас, улар китобхонларнинг, томошабинларнинг ва тингловчиларнинг қалбини мафтун қилди. Шу асарларнинг кўплари Ленин мукофотлари билан тақдирланди, лекин шу йиллар мобайнида ўз ижоди билан халқнинг маънавий ҳаётини бойитган ёзувчилар, ҳайкалтарошлар, театр ва кино арбоблари, музикачилар, рассомлар доираси лауреатлар рўйхатидагига қараганда анча кенг, албатта.

Шу нарса жуда муҳимки, замонавийлик, мамлакатимиздаги коммунистик қурилиш проблемалари совет адабиёти ва кинематографияси, совет театри ва тасвирий санъати, музикаси ва ҳайкалтарошлиги асарларининг асосий мазмуни бўлиб қолди. Турли бўғинга мансуб бўлган санъаткорлар замондошимизнинг образини яхшироқ тушуниб, тағин ҳам ёрқин кўрсатиб беришга интилмоқдалар. Бу соҳадаги изланишлар тинимсиз давом этмоқда, аммо бу ишда ижодий ғалабалар билан бир қаторда муваффақиятсизликлар ҳам рўй бермоқда. Ўз-ўзидан маълумки, биз муваффақиятсизликлар мумкин қадар камроқ бўлсин, деймиз. Бутун совет халқи, унинг Коммунистик партияси ўз олдига қўйган мақсадларни, вазифаларни бизнинг ижодий интеллигенциямиз ҳам ўз мақсадлари, ўз вазифалари деб билганлигини, совет маданиятининг муваффақиятли ривожланиши учун гаровдир, деб ҳисоблаймиз.

Кейинги йилларда иттифоқдош республикалар санъати арбобларининг талантли кўпгина янги асарлари Бутуниттифоқ миқёсидаги кенг майдонга чиқди. Бутуниттифоқ миқёсидаги майдон у ёқда турсин, ҳаттоки халқаро майдонга ҳам чиқди. Бизда ҳеч бир республика йўқки, у, санъат ва адабиётнинг у ёки бу соҳасидаги ажойиб муваффақиятлар, жуда катта талантлар билан фахрланмаётган бўлсин. Совет Социалистик Республикалари Иттифоқининг қардош оиласида бирлашган халқларнинг шаклан миллий ва шу сабабли ғоят хилма-хил маданияти айни вақтда ўзининг социалистик мазмуни жиҳатидан яхлит, коммунистик қурилиш пафоси билан, улуғ кўп миллатли Ватанимизнинг бахт-саодати ва равнақ топиши тўғрисида биргаликда қилинаётган ғамхўрлик билан суғорилган маданиятни ташкил қилади.

Совет Иттифоқи Коммунистик партияси адабиёт ва санъатни ривожлантириш тўғрисида ҳамиша ғамхўрлик қилиб келди ва бундан буён ҳам ғамхўрлик қила беради. Партия ижодий ташкилотлар ва муассасаларга бутун чоралар билан мадад ва ёрдам бериб, уларнинг фаолиятини йўллаб келди ва бундан буён ҳам йўллайверади. Партия санъат ва адабиёт масалаларида маъмуриятчилик қилишга ва ўзбошимчалик билан иш кўришга қарши чиқмоқда. Шу билан бирга, биз санъатнинг партиявийлиги принципига, маданият соҳасида қилинаётган ишларнинг ҳаммасига баҳо беришда синфий йўл тутиш принципига муттасил амал қилиб келмоқдамиз. Владимир Ильич Лениннинг «...адабиёт иши умумпролетар ишининг **бир қисми** бўлиб **қолиши лозим»**, деган сўзларини сира унутмаймиз.

Идеалларимизга бўлган ишончни барқарор қилаётган, бизга ёт идеологиянинг ҳамма кўринишларига қарши муросасиз кураш олиб бораётган санъат ва адабиётни партия ҳамиша қўллаб-қувватлайберади.

Социалистик санъат ниҳоят даражада оптимистик ва ҳаётбахш санъатдир. У, турмушимиздаги янги, прогрессив нарсаларни сезгирлик билан кўриб топа олади, биз яшаб турган дунёнинг гўзаллигини, янги жамият кишиси мақсадлари ва идеалларининг улуғворлигини ёрқин ва талантли қилиб кўрсатиб бера олади. Бу — фақат яхши нарсалар тўғрисидагина ёзиш керак, деган сўз эмас, албатта. Маълумки бизда қийинчиликлар ва камчиликлар оз эмас, шуларни санъат асарларида ҳаққоний танқид қилиш фойдали ва зарур иш бўлиб, бундай танқид совет кишиларининг ўша камчиликларини бартараф қилишларига ёрдам беради.

Афсуски, санъатни шунчаки ҳунар қилиб олган кишилар ҳам борки, улар халққа ёрдам бериш ўрнига, тузумимизни қоралашни, қаҳрамон халқимизга туҳмат қилишни ўзларига касб қилиб олмоқдалар. Бизда бундай кишилар бармоқ билан санарли, албатта. Улар халқ билан, партия билан чамбарчас боғланган ижодкор интеллигенциямизнинг ҳис-туйғуларини ва фикрларини заррача бўлса ҳам ифодаламайдилар. Бу муртадлар ҳар бир совет кишиси учун энг муқаддас бўлган нарсанинг — социалистик Ватан манфаатларининг қадрига етмайдилар. Мутлақо равшандирки, бундай шахсларнинг шармандали хатти-ҳаракатига совет халқи беларво қараши мумкин эмас. Совет халқи уларнинг қилмишига яраша чора кўради.

Партия интеллигенциянинг талабларига диққат ва эътибор билан қулоқ солади, унинг ижодий союзларини ва бирлашмаларини ҳамиша қувватлаб келди ва қувватлайберади. Ижодий ташкилотлар ва муассасаларда, нашриётлар, театрлар, киностудияларда юксак талабчанлик, принципиаллик ва санъаткорнинг халқ олдида ўзининг гражданлик масъулиятини англаш вазияти вужудга келтирилиши лозим. Адабиёт ва санъатни ривожлантиришда марксча-ленинча танқидчиликнинг аҳамияти катта.

Совет санъаткори — жаҳонни революцион қайта қуриш учун актив курашчидир. Адабиётимиз ва санъатимиз бадиий ижодкорлик формалари ва методларини такомиллаштириб, бундан буён ҳам турмушимизнинг ранг-баранглигини тўлиқ ва сермазмун қилиб ҳаққоний кўрсатиб бераверсин, юксак, олижаноб мақсадларга эришиш йўлида жуда зўр меҳнат қилаётган ва курашаётган совет халқини руҳлантираберсин.

Ўртоқлар!

Совет кишиларининг турмуш даражасини ва маданиятини юксалтирмоқ учун, фан ва маорифнинг, адабиёт ва санъатнинг равнақи учун бизнинг мамлакатимизда шу дамгача қилинган ишларнинг ҳаммаси инсоннинг бахт-саодати, уни ҳар томонлама камолга етказиш социализмнинг асосий мақсадидир, деган оддий ҳақиқатни тасдиқламоқда. Эндиликда биз шу мақсад йўлида қилаётган ҳаракатимизни жадаллаштиришимиз, тағин ҳам каттароқ вазифаларни қўйиб ҳал қилишимиз мумкин бўлган маррага чиқиб олдик.

Келажакка мўлжалланган планларимизда нореал режалар бўлмаслиги керак. Бу планлар совет экономикасининг имкониятларини, мамлакатнинг ишлаб чиқарувчи кучларини ривожлантиришда эришилган даражани ҳисобга олишга асосланиши лозим. Энди гап шундаки, шу имкониятлардан самарали фойдаланишимиз, инсонга зарур моддий ва маънавий бойликлар ишлаб чиқаришни тўхтовсиз кўпайтиравершимиз лозим. Бу йўлда партия ўзининг кучини аямайди. Халққа бош бўлиб ва халқ билан бирга коммунистлар совет кишиларининг турмуши йилдан-йилга яхшироқ, бадавлат, маданий бўлиб қолиши учун ҳамма чораларни кўради. Буни биз ўзимизнинг олий бурчимиз деб биламиз, коммунизмни мана шунинг учун қурмоқдамиз.

IV. КОММУНИСТИК ҚУРИЛИШДА КПСС РАҲБАРЛИК РОЛИНИНГ ОШИБ БОРИШИ

1. ПАРТИЯНИНГ МУСТАҲКАМЛАНИШИ ВА УНИНГ ТАШКИЛИЙ-СИЁСИЙ ИШЛАРИ САВИЯСИНИНГ ОШИРИЛИШИ

Ўртоқлар!

Ҳисобот даврининг характерли жиҳати шу бўлдики, бу даврда совет жамияти ҳаётида партиянинг роли янада ошиб борди, партия сафлари мустаҳкамланди, иш формалари ва методлари такомиллашди, партиянинг омма билан алоқалари мустаҳкамланди ва ривожланди. Бизнинг ленинчи Коммунистик партиямиз совет жамиятининг раҳбар ва етакчи кучидир. У ўз сафларида ишчилар синфи ва барча меҳнаткашларнинг энг илғор намояндаларини бирлаштиради, бутун дунё ишчилар синфининг жанговар революцион идеологиясига — марксизм-ленинизмга амал қилади, совет халқини коммунизм қуриш йўлидан комил ишонч билан олға олиб бормоқда, социалистик жамият турмушини йўлламоқда ва ташкил қилмоқда, ўзининг бутун совет халқига устоз, ташкилотчи ва сиёсий йўлбошчилик ролини муваффақиятли бажармоқда. Партиянинг омма орасидаги сиёсий ва ташкилотчилик ишлари, совет халқининг фидокорона меҳнати мамлакат экономикасини янада ўстиришни ва совет кишиларининг фаровонлигини оширишни таъминлади, социалистик давлатимизни тағин ҳам кўпроқ мустаҳкамлашга ва Совет Иттифоқининг халқаро обрўйини кўтаришга имкон берди.

(Давоми еттинчи бетда).

Ўртоқ Л. И. БРЕЖНЕВ докладининг давоми

(Боши 1, 2, 3, 4, 5, ва 6-бетларда)

КПСС Марказий Комитетининг 1964 йилги октябрь Пленуми партия ва мамлакат ҳаётида муҳим босқич бўлди. У, партия турмушининг ленинча нормаларини ва раҳбарлик принципларини ривожлантиришга ҳамда уларга қаттиқ риоя қилишга партиянинг маҳкам бел боғлаганлигини ифодалаб берди. Хўжалик ва партия қурилиши соҳасидаги камчиликлар, партия, совет ва хўжалик органларини ўринсиз қайта қуришлар билан боғлиқ бўлган хатолар октябрь Пленумининг қарорлари асосида тузатилмоқда.

Октябрь Пленуми партия, социалистик давлат, бутун совет жамияти турмуши ва фаолиятининг ҳамма жиҳатларига ижобий таъсир ўтказди. Бу Пленум партиянинг монолитлигини ва бирлигини, унинг сиёсий етуклигини, олға томон қилаётган ҳаракатимизга халақит бериб турган нарсаларнинг ҳаммасини дадиллик ва қатъият билан тугата олишини кўрсатувчи ёрқин далил бўлди. Марксизм-ленинизм улуғ таълимоти билан қуролланган Совет Иттифоқи Коммунистик партияси омманинг ижодий кучига чуқур ишониб, совет халқини коммунизм йўлидан комил ишонч билан олға бошлаб бормоқда.

XXIII съезд олдидан бўлиб ўтган партия йиғилишлари, конференциялари ва съездлари Марказий Комитет октябрь Пленумининг ва ундан кейинги пленумларининг қарорларини тўла равишда маъқуллаганликларини Марказий Комитет зўр мамнуният билан қайд қилади.

Партия йиғилишлари, конференциялар ва съездлар коммунистлар зўр активлик кўрсатганлари ҳолда юксак сиёсий савияда ўтди. Бошланғич партия ташкилотларининг ўзидагина музокараларда партия аъзолари ва кандидатларидан икки миллион уч юз мингга яқин киши сўзга чиқди. Сўзга чиққанларнинг ҳаммаси эришилган натижаларни ва ишдаги камчиликларни ишчанлик билан чуқур анализ қилиб бердилар, партиянинг раҳбар органларига ва кадрларга талабчанлик ошганлигини кўрсатдилар.

Партиядаги ҳисобот-сайлов кампанияси коммунистлар КПСС Марказий Комитети теварагида маҳкам жипслашганликларини, ўзларининг юксак вазифалари ва бурчларини равшан тушунаётганликларини кўрсатувчи ёрқин намойиш бўлди.

Коммунистларнинг активлиги ўсганлиги ва партиянинг бутун фаолиятидан партиясизларнинг ғоят манфаатдорлиги шу нарсада ҳам ўз ифодасини топмоқдаки, мамлакатимиз меҳнаткашлари КПСС Марказий Комитети ва XXIII съездга ўн минглаб хатлар юбориб, съезд делегатларига ўзларининг қизғин табрикларини айтмоқдалар ва ишимизга муваффақиятлар тилаб, эзгу-истаклар билдирмоқдалар, халқ бахт-саодати тўғрисидаги ғамхўрлик учун ташаккур сўзлари билан партияга мурожаат қилмоқдалар, умум партия ва давлат ҳаётининг жуда кўп масалалари устида ўзларининг таклифларини, маслаҳатларини ва мулоҳазаларини ёзиб юбормоқдалар. Ўзларининг дилларидаги фикрларини ва истак-орзуларини ёзиб юбораётган совет кишиларининг мана шу дилкаш мактубларини ўқиган вақтингизда, ўртоқлар, бениҳоя тўлқинланмаслик мумкин эмас.

Меҳнаткашларнинг кўпгина таклифлари ва истакларидан съезд материалларини тайёрлашда фойдаланилди ва уларнинг шу таклифлари ҳамда истаклари ҳисобга олинди. Партия раҳбар органларининг, совет, хўжалик, касаба союз ва комсомол ташкилотларининг бундан буёнги фаолиятида коммунистлар ва партиясизларнинг фойдали таклифларини, маслаҳатлари ва мулоҳазаларини амалга ошириш зарур.

Съездга ўз хатларини юборган партия ташкилотларига, меҳнаткашларнинг коллективларига, Совет Армияси ва Флотининг жангчиларига, коммунистларга, барча совет кишиларига съезд номидан самимий ташаккур билдиришга ва уларни партия шу мулоҳазалар, таклифлар ва маслаҳатларга жуда чуқур диққат ва эътибор билан қарайди, деб ишонтиришга ижозат бергайсиз, ўртоқ делегатлар.

Ўртоқлар!

Ҳозир Совет Иттифоқи Коммунистик партиясида 12 миллион 471 минг партия аъзолари ва кандидатлари бор. Ҳисобот даврида партия сафларига 2 миллион 755 минг киши қабул қилинди. КПСС сафларининг ўсганлиги партиянинг юксак обрўйини ва совет халқининг партияга чексиз ишончини акс эттиради.

Коммунистик қурилишнинг ҳамма участкаларида партия идеяларини омма орасига сингдираётган, Совет мамлакати меҳнаткашларининг биринчи сафларида бораётган миллион-миллион коммунист ўртоқларимиз билан фахрланамиз. Коммунистларнинг кўп миллионли армияси Ватанимиз қудратини мустаҳкамлашга, буюк революцион ишимизга ўзларининг бутун кучларини, билимларини ва ташкилотчилик қобилиятларини сарфлайдилар.

Партиянинг сифат составини айтиб ўтишга ижозат бергайсиз.

КПСС СОСТАВИ

(1966 йил 1 январдаги маълумотларга асосан, процент ҳисобида)

а) Социал аҳволи жиҳатидан:
ишчилар — 37,8 процент
деҳқонлар (колхозчилар) — 16,2 процент
хизматчилар ва бошқалар — 46,0 процент

б) Партия стажи жиҳатидан:
10 йилгача стажга эга бўлганлар — 47,1 процент
10-30 йиллик стажга эга бўлганлар — 47,3 процент
30 йилдан ошиқ стажга эга бўлганлар — 5,6 процент

в) ёш жиҳатидан:
25 ёшгача — 6,2 процент
26-40 ёшдагилар — 46,8 процент
41-50 ёшдагилар — 24,9 процент
ёши 50 дан юқори бўлганлар — 22,1 процент

г) маълумот жиҳатидан:
олий ва тўлиқсиз олий маълумотлилар — 18,2 процент
ўрта маълумотлилар — 30,9 процент
тўлиқсиз ўрта маълумотлилар — 27,5 процент
бошланғич маълумотлилар — 23,4 процент

Шу келтирилган маълумотлардан кўриниб турибдики, ишчилар ва колхозчилар партиямизда кўпчиликни ташкил қилади. Кейинги йилларда партия кандидатлигига қабул қилинганлар орасида ишчилар проценти ошди. Партия кандидатлигига қабул қилинганлар орасида ишчилар XX съезд билан XXII съезд ўртасидаги даврда 40,6 процентни ташкил этган бўлса, ҳисобот даври ичида 47,6 процент бўлди. Партиянинг социал составида ишчилар бундан буён ҳам етакчи ўрин олиб туриши лозим.

Партия сафига кирган хизматчиларнинг учдан икки қисмидан кўпроғини инженер-техник интеллигенция, халқ хўжалигининг турли тармоқларидаги мутахассислар ташкил қилади. Ҳар икки коммунистдан бири ўрта, тўлиқсиз олий ёки олий маълумотга эга.

Партия сафларида бўлиш стажи жиҳатидан КПСС состави диққатга сазовордир. Бунда биз уч революцияни ўтган партия ветеранларини, мамлакатни индустрлаштириш, қишлоқ хўжалигини коллективлаштириш учун, Ватанни буюк социалистик қайта қуриш соҳасида олиб борилган курашда тобланган коммунистларни кўрамиз; бу ерда биз Улуғ Ватан урушининг оғир йилларида ўз ҳаётини партия билан боғлаган ва урушдан сўнг Совет Ватанини вайроналар ва култепалардан кўтариб тиклаган кишиларни ҳам кўрамиз. Уларнинг ҳаммаси эндиликда сиёсий курашчиларнинг бирлашган армиясида коммунистик жамиятни активлик билан қурмоқдалар.

Партиянинг сифат состави кекса коммунистлар билан ёш коммунистларнинг иноқлигини яхши акс эттиради. Ҳозирги вақтда КПСС аъзолари ва кандидатларининг ярмидан кўпроғини 40 ёшгача бўлган кишилар ташкил қилади. Владимир Ильич Ленин партиямизга ёшлар аъзо бўлиб кираётганлигини кўриб ҳамиша фахрланар эди, буни у бўғинларнинг бир-бирига чамбарчас боғланганлигини, партия революцион руҳининг, жанговар традицияларининг давомийлигини акс эттиради, деб ҳисоблар эди.

Социализмнинг улуғ ғалабаларида КПССнинг тарихий роли, унинг юксак обрўйи, табиийдирки, жуда кўп совет кишиларида ўз ҳаётини ғоявий ва ташкилий жиҳатдан партия билан боғлашга ва ўзини жамиятни қайта қуриш учун, коммунизм ғалабаси учун революцион курашга бағишлашга интилиш туғдирмоқда. Совет халқи олдида партия жуда катта масъулиятни ўз зиммасига олганлиги сабабли партия сафига кирувчи ҳар бир кишига нисбатан юксак талаблар қўйилмоқда.

Кейинги вақтларда Марказий Комитет бир қанча партия ташкилотларининг ишини текшириб чиқди ва шу ташкилотларнинг баъзиларида КПССга кирувчиларга нисбатан талаблар пасайтирилганлигини аниқлади. Айрим партия комитетлари партия ташкилотларини партия сафларига қабул қилишни тезлаштиришга йўллаганлар, бунинг натижасида тайёргарлиги бўлмаган, хом кишилар партияга кириб қолиши каби фактлар содир бўлган. Ҳозир бу аҳвол тузатилмоқда.

Партия сафларининг софлиги тўғрисида, ҳар бир коммунист ленинчи партиянинг аъзоси деган юксак номга сира доғ текизмай, шу номни муносиб равишда оқлаши тўғрисида ғамхўрлик қилиш партия турмушининг, барча партия ташкилотларининг қонуни бўлиб қолиши лозим. В. И. Ленин битта маҳмадана партия аъзосиман деб гапириш ҳуқуқи ва имкониятига эга бўлганидан кўра, ишлаб турган 10 киши ўзини партия аъзосиман деб айтмаганлиги яхшироқ, деган эди.

Партияни янада мустаҳкамлаш вазифаси унинг негизини ташкил қилувчи бошланғич партия ташкилотларининг жанговарлик қобилиятини оширишни қатъий талаб қилади. Цех ташкилотлари ва партия группаларининг кенг шохобчасига эга бўлган бошланғич партия ташкилотлари партия сиёсатини амалга оширишда, коммунистларни тарбиялашда ҳал қилувчи роль ўйнамоқдалар, партияни омма билан боғламоқдалар, бевосита қурилиш ва яратувчилик ишлари олиб борилаётган жойда ҳаракат қилмоқдалар. Ҳозир партияда 320 мингтадан кўпроқ бошланғич партия ташкилоти бор; деярли ҳамма корхоналарда ва муассасаларда бошланғич партия ташкилотлари мавжуд.

Партиянинг бутун ҳаёти, унинг муваффақиятлари ва камчиликлари, бизни қувонтираётган нарсаларнинг ҳам, хафа қилаётган нарсаларнинг ҳам — мана шуларнинг ҳаммаси бошланғич партия ташкилотларининг фаолиятида акс этмоқда ва ўз ифодасини топмоқда. Одатда бошланғич партия ташкилотларида кўпгина янгиликлар вужудга келади, кўпинча бу янгиликлар бутун партиянинг мулки бўлиб қолади. Шу билан бир вақтда, улар салбий ҳодисаларга ҳам дуч келадилар, шундай салбий ҳодисалар билан кураш олиб боришга тўғри келади. Бошланғич партия ташкилотлари одамлар характерининг ўзига хос хусусиятларини, уларнинг эҳтиёжларини, талабларини, қобилиятларини ва ишга муносабатларини тўғри ҳисобга олишлари керак. Бошланғич партия ташкилотлари ишининг ва партиямиз активлари — бошланғич партия ташкилотлари секретарлари ва партия группаси ташкилотчилари катта отряди ишининг кўп қирралиги ва мураккаблиги ҳам мана шундадир.

Барча партия органларининг бурчи шуки, улар бошланғич партия ташкилотлари тўғрисида тинмай ғамхўрлик қилиб туришлари лозим. Партия комитетлари бошланғич партия ташкилотлари билан ҳамиша алоқа қилиб туришлари, район, шаҳар, область комитетларининг ва иттифоқдош республикалар компартиялари Марказий Комитетларининг раҳбар ходимлари партия ташкилотларига мунтазам равишда бориб, суҳбатлар ўтказиб туришлари, коммунистлар билан маслаҳатлашиб туришлари ва уларнинг йиғилишларида докладлар қилишлари зарур.

Бошланғич партия ташкилотларининг фаолияти коммунистларни ва партиясизларни юксак ғоявийлик руҳида, ўз вазифаларини виждонан бажариш ва КПСС сиёсатини чуқур тушуниш руҳида тарбиялашга қаратилиши лозим. Партия ташкилотлари омма орасида олиб борилаётган сиёсий ва ташкилотчилик ишини тағин ҳам юқори даражага кўтаришлари, янги беш йиллик планни муваффақиятли бажариш учун курашда меҳнаткашларнинг ижодий активлигини авж олдиришлари, ишчилар, колхозчилар, хизматчиларнинг меҳнат ва турмуш шароитини яхшилаш тўғрисида доимо ғамхўрлик қилишлари мутлақо зарур.

Партия сиёсатини ва тадбирларини жойларда амалга оширишда ўлка, область, шаҳар, район партия комитетларининг роли нақадар катталигини ҳамма яхши билади. Биз съездда шуни мамнуният билан қайд қилиб ўтишимиз мумкинки, КПСС Марказий Комитетининг 1964 йилги ноябрь Пленуми область саноат ва қишлоқ партия ташкилотларини бирлаштириб, бу билан партия қурилишининг ленинча принципини яна тиклади ва бу ишда йўл қўйилган жиддий хатоларни тугатди. Қишлоқ район партия комитетлари ҳам қайта тикланди, улар партия сиёсатини қишлоқда ўтказувчи жанговар ва обрўли ташкилот бўлишдан иборат ўз мавқеларини қисқа вақт ичида яна мустаҳкамлаб олдилар.

Ўртоқлар!

Партия, унинг барча раҳбар органлари партия ички демократиясига қаттиқ риоя қилинишига ва бу ички демократиянинг муттасил ривожлантирилишига ҳамиша диққат ва эътибор бериб туришлари лозим. Кейинги вақтларда КПСС Марказий Комитети бу йўлда бир қанча муҳим тадбирларни амалга оширди. Демократик централизм принципи ривожлантирилаётганлиги марказда ва жойларда коллектив раҳбарлик принципи янада мустаҳкамланганлигида, КПСС Марказий Комитети Пленумларининг, шунингдек маҳаллий партия органлари пленумларининг ҳам роли оширилганлигида, кадрларга тўла ишонч билан қаралаётганлигида ва партия ички информацияси яхшиланганлигида ўз ифодасини топди.

Марказий Комитет Президиумининг аъзолари ва Президиум аъзолигига кандидатлар, Марказий Комитет секретарлари, КПСС Марказий Комитетининг аъзолари, ҳукумат аъзолари, министрлар ва бошқа раҳбар ходимлар хўжалик ва маданий қурилишнинг актуал проблемалари, ички ва халқаро аҳвол тўғрисида партия активларининг, коммунистлар ва меҳнаткашларнинг йиғилишларида мунтазам равишда доклад қилиб туришлари керак.

Коммунистларнинг фикри ва таклифларига кўпроқ эътибор бериш ва ҳурмат қилиш зарур; партия ташкилоти партия Уставининг талабларидан чекинишга йўл қўйган ҳар бир коммунистнинг хатосини ўз вақтида тўғрилаш, ишдаги камчиликларнинг кўпайиб кетишига йўл қўймаслик имкониятига эга бўлмоғи учун танқид ва ўз-ўзини танқидни кенгайтирадиган шароит яратиб бериш зарур. Танқидни бўғувчиларни энг қаттиқ жавобгарликка тортиш керак.

Партия ички демократиясини ривожлантириш айни вақтда партия ичида интизомни бутун чоралар билан мустаҳкамлашни тақозо қилади. Бу икки нарса бир-бирига чамбарчас боғланган. Ҳар қандай масалани муҳокама қилишда тўлиқ демократия, фикрлар эркинлиги ва кўпчиликнинг хоҳиши билан қарор қабул қилингандан кейин темир интизом бўлиши керак — партиянинг ўзгармас қонуни мана шу. Коммунистлар қаерда ишламасинлар ва қандай лавозимда турмасинлар, уларнинг ҳаммасидан шу қонунга мутлақо риоя қилишни талаб этишимиз лозим.

Вазифа шуки, ҳар бир коммунистнинг ўз ташкилотидаги ишлар аҳволи учун ва умуман партия ичидаги ишларнинг аҳволи учун жавобгарлик ҳиссини оширишимиз, партия ва давлат интизомини бузаётганларга, ўзининг партиявий бурчини унутиб қўйиб, партияга мансуб бўлиш менга қандайдир имтиёзлар бериши лозим, деб ҳисоблаётганларга нисбатан либераллик қилинишига йўл қўймаслиқ керак.

Партия ички демократиясини бутун чоралар билан ривожлантириш партияни янада мустаҳкамлашга, унинг омма билан алоқасини кенгайтиришга, партиямизнинг обрўйини тағин ҳам кўпроқ оширишга ёрдам беради.

Ўртоқлар!

Ҳозир хўжалик ва маданий қурилишнинг миқёслари ҳар қачонгидан ҳам ошиб кетди, ташқи сиёсий вазифалар кўпроқ мураккаблашди. Бундай шароитда партия ва давлатнинг раҳбар кадрларини тўғри кўтариш ва тарбиялаш ҳал қилувчи аҳамиятга эга бўлиб қолмоқда.

Ғоявий чиниққан, яхши тайёргарликка эга бўлган, серғайрат ходимларнинг кўп миллионли армиясини партия тарбиялаб вояга етказди ва раҳбарлик ишига кўтарди, бу ходимлар партиянинг йўлини тузумимизга хос бўлган ғайрат ва ишчанлик билан кенг миқёсда амалга оширмоқдалар. Кейинги йилларда раҳбар ходимларнинг сифат состави анча яхшиланди. Партия кадрларининг катта кўпчилиги сиёсий ва ташкилотчилик фаолиятининг яхши мактабини ўтган тажрибали ходимлардир. Шундай ходимларимиз борлиги Коммунистик партиянинг ғалабасидир, шунинг учун ҳам партия ўз кадрлари билан ҳақли равишда фахрланади.

Бироқ, партия, совет ва хўжалик органлари кейинги йилларда тез-тез қайта қурила берганлиги ва қайта ташкил қилина берганлиги кадрларни танлаш, кўтариш ва тарбиялаш ишига ўзининг салбий таъсирини ўтказди. Бундай қайта қуриш ва қайта ташкил қилишлар вақтида кадрларни асоссиз равишда бир ишдан иккинчи ишга олиб қўявериш ва алмаштиравериш ҳоллари юз берди, бу эса, ходимларда ишончсизлик туғдирди, уларнинг ўз қобилиятларини тўла равишда ишга солишларига халақит берди, масъулиятсизлик учун замин вужудга келтирди.

Ишни чуқур биладиган, коммунистлар ва партиясизлар ўртасида обрў қозонган моҳир ташкилотчиларнинг партия ва давлат органларига, хўжалик ва жамоат ташкилотларига бош бўлиб туришлари учун ҳозирги вақтда биз ҳақиқатан ҳам битмас-туганмас имкониятларга эгамиз. Иш манфаатлари ёш, серғайрат ходимларни дадиллик билан раҳбарлик ишларига кўтараберишни талаб қилади. Бу ишда кекса ва ёш кадрлардан тўғри фойдаланиш зарурлигини ҳамиша эсда тутиш керак.Жойларда амалий фаолиятнинг катта мактабини ўтган ўртоқларни раҳбарлик ишларига активроқ равишда кўтариб қўябериш керак.

Кадрларни танлаш ва тарбиялаш иши умумпартия, умумдавлат иши даражасига кўтарилиши лозим. Кадрларни танлаш, кўтариш ва тарбиялаш, партия Директиваларининг ижросини текшириб туриш, партия ташкилотларининг ва давлат аппаратининг ишини такомиллаштириш — асосий вазифадир. Биз юқоридан тортиб то пастгача партия органларининг диққат-эътиборини мана шу асосий вазифага қаратишимиз керак.

Партия, совет ва хўжалик кадрларини тайёрлаш ва қайта тайёрлашни эндиликда жиддий равишда яхшилашимиз керак. Марказда ҳам, жойларда ҳам раҳбар кадрларнинг малакасини ва ғоявий, назарий билимларини оширадиган ва доимий ишлайдиган курсларни кўпайтиришимиз, партия ўқув юртлари системасини такомиллаштиришимиз керак.

Турмуш халқ хўжалиги мутахассисларини жой-жойига қўйиб, улардан фойдаланиш ишини яхшилашни ҳам партия ва давлат органларидан талаб қилмоқда. Кадрларни танлаш ва раҳбарлик ишларига кўтариш ишини ходимлар партия ва ҳукумат директиваларини қандай бажараётганликларини, улар ўзларига топширилган участкага қандай раҳбарлик қилаётганликларини доимий контроль қилиб туриш ишидан ажратиб қўйиб бўлмайди. Ижрони текширишни яхши ташкил этиш — кадрларни тўғри тарбиялашнинг энг муҳим воситасидир. Ижрони текшириш ишлари систематик равишда ўтказилиб туриши, хатоларни йўқотишга ёрдам бериши, қўйилган вазифаларни ҳал қилишнинг энг яхши, энг тўғри йўлларини топиб бериши лозим. Область, ўлка комитетларининг ва иттифоқдош республикалар Компартиялари Марказий Комитетларининг ҳисоботларини КПСС Марказий Комитетида, район, шаҳар партия комитетларининг ҳисоботларини эса область, ўлка партия комитетларида, иттифоқдош республикалар Компартияларининг Марказий Комитетларида мунтазам равишда эшитиб туриш зарур. Партия ва давлат интизомининг талабларига коммунистларнинг риоя қилишини контроль қилишда КПСС Марказий Комитети ҳузуридаги партия контроли комитетининг ва маҳаллий партия органларидаги партия комиссияларининг ролини ошириш керак.

Ўртоқлар!

Коммунистик партиянинг кучи халқ билан бирга бўлишидадир. Омма билан алоқани ҳамиша мустаҳкамлашни, социалистик демократияни ривожлантириб боришни, давлат ва жамоат ташкилотларининг фаолиятини ҳамиша яхшилашни партия ўзининг бурчи деб билади.

Совет давлат системасининг социалистик демократизми меҳнаткашлар депутатлари **Советларида** жуда яхши акс эттирилган. Советлар давлат ҳокимияти органлари бўлиши билан бирга халқимизнинг энг оммавий ижтимоий ташкилотларидир. Маҳаллий Советлар халқ маорифи, соғлиқни сақлаш, социал таъминот, савдо ва умумий овқатланиш, совет кишиларига маданий-маиший хизмат қилиш ишларини яхшилашлари, шаҳарлар, қишлоқлар ва посёлкаларни обод қилиш, уй-жойлар ва йўллар қуриш билан тағин ҳам кўпроқ шуғулланишлари лозим.

Советларни янада демократлаштириш асосида уларнинг фаолияти яхшиланиши лозим. Меҳнаткашлар депутатлари Советлари сессиясининг аҳамиятини тағин ҳам юқори кўтариш, хўжалик, молия, ер масалаларини ҳал қилишда маҳаллий саноат корхоналарига раҳбарлик қилишда, аҳолига маиший ва социал-маданий хизмат кўрсатишда маҳаллий Советларга кўпроқ мустақиллик бериш, шунингдек доимий комиссияларнинг ишларини активлаштириш, депутатларнинг сайловчилар олдида мунтазам равишда ҳисобот бериб туришларини таъминлаш керак. СССР Олий Совети сессияларида СССР Министрлар Советининг, иттифоқдош республикалар Олий Советлари, меҳнаткашлар депутатлари Советларининг ўлка, область, шаҳар ва район сессияларида эса тегишли республикалар Министрлар Советларининг, ўлка, область, шаҳар ва район ижроия комитетларининг докладлар қилиб туришларини жорий этиш керак. Энг муҳим қонун лойиҳалари ва бошқа ҳужжатлар умумхалқ муҳокамасига қўйилиши лозим.

СССР Олий Совети ва иттифоқдош республикаларнинг Олий Советлари Совет қонун чиқариш ишларини ривожлантириш, қонунлар ижросини текшириш ишларини кучайтиришлари, иқтисодий, социал-маданий ва давлат қурилишининг тағин ҳам кўпроқ масалаларини сессиялар муҳокамасига тақдим этишлари лозим. СССР Олий Совети ва Иттифоқдош республикалар Олий Советлари депутатлари тағин ҳам активроқ ишлайдиган бўлишлари керак. СССР Олий Совети палаталарининг янги доимий комиссияларини тузиш бу ишга ёрдам берган бўлур эди.

Совет органларининг майда-чуйда ишларигача аралашабериш ва улар бажариши лозим бўлган ишларни қилишга партия органлари бутунлай барҳам беришлари керак. Чунки бу нарса ходимларда масъулиятсизлик ва пассивлик туғдиради. Партия ташкилотларининг бурчи шуки, улар Советларнинг активлигини бутун чоралар билан ривожлантиришлари, Советларнинг ташаббусини қўллаб-қувватлашлари, Советларда ишлаш учун кадрлар танлаш ва кадрларни кўтариш тўғрисида, социалистик демократия принципларига риоя қилиш ва бу принципларни янада ривожлантириш тўғрисида ҳамиша ғамхўрлик қилишлари лозим.

Советлар фаолиятидаги муваффақият уларнинг ишига кенг халқ оммасини тортишга кўп жиҳатдан боғлиқдир. Шу жиҳатдан қараганда, халқ контроли органларининг аҳамияти катта. Партия ташкилотлари уларнинг ишига ҳамиша йўл кўрсатиб туришлари, уларга ҳар томонлама ёрдам ва мадад бериб туришлари лозим.

Давлат қурилишининг демократик принципларини ривожлантириб, партия шу нарсага асосланмоқдаки, Совет органларининг бутун фаолияти ва мамлакат ишларини бошқаришда гражданларнинг кенг ижодий қатнашуви социалистик қонунларга жуда қаттиқ риоя қилишга асосланиши лозим. Социалистик ҳуқуқ тартибининг турмуш синовидан ўтган нормаларини ўзида ифодалаган совет қонунлари барча меҳнаткашлар иродасини акс эттиради. Совет қонунлари халққа ғамхўрлик руҳи билан суғорилган бўлиб, ижтимоий тузумимизни, совет гражданларининг манфаатлари ва ҳуқуқларини маҳкам ҳимоя қилади. Социалистик қонунчиликни янада мустаҳкамлаш учун курашда милиция, прокуратура ва суд органлари кўпгина ишлар қилмоқдалар. Давлат хавфсизлиги органлари, шонли чегарачиларимиз империалистик разведка ва уларнинг агентларининг кирдикорларини фош қилиш ва пайини қирқиш соҳасида ўз бурчларини хушёрлик билан бажармоқдалар.

Ўртоқлар!

Мамлакат мудофаасини ва шонли Қуролли Кучларимизнинг қувватини мустаҳкамлаш тўғрисида доимий ғамхўрлик қилиш Совет давлатининг энг муҳим вазифасидир. Совет Армияси мамлакатимиз ишчилар синфи, деҳқонлари, интеллигенциясининг муносиб фарзанди эканлигини граждан уруши йилларида ҳам, Улуғ Ватан урушининг оғир синовлар йилларида ҳам кўрсатди. Совет жангчилари Ватаннинг озодлигини ва мустақиллигини қаҳрамонларча сақлаб қолдилар.

Экономика, фан ва техникани ривожлантиришдаги ютуқлар армия ва флотни энг мукаммал ракета-ядро қуроли билан ва жанговар техниканинг бошқа энг янги намуналари билан қуроллантиришга имкон берди. Совет қўшинлари ҳозирги замон талабларига жавоб берадиган даражада қуроллантирилган, совет қўшинларининг юксак даражага кўтарилган зарб кучи ва яроғ-аслаҳаларнинг қуввати ҳар қандай агрессорни емириб ташлашга бемалол кифоя қилади.

Келажакда совет халқи зиммасига яна янги синовлар тушиши мумкинлигини асло унутмаслигимиз керак. Ҳозирги мураккаб ва кескин халқаро вазиятда ҳамиша хушёр бўлиб туриш бизнинг бурчимиздир. Партия мудофаа саноатини янада ривожлантиришни, ракета-ядро қуролини ва техниканинг бошқа ҳамма турларини янада такомиллаштиришни зарур вазифа деб ҳисоблайди, ватанимизнинг хавфсизлиги шуни талаб қилади.

Граждан мудофаасини такомиллаштираберишн, меҳнаткашлар орасида, айниқса ёшлар орасида ҳарбий ватанпарварлик ишини яхшилаш, ҳарбий қисмларни ва бўлинмаларни ўз оталигига олган корхоналар, ўқув юртлари, колхоз ва совхозлар коллективларининг шу ҳарбий қисмлар ва бўлинмалар билан алоқаларини кучайтириш, Совет Армиясининг солдатлари, офицерларига ва уларнинг оилаларига кўпроқ ғамхўрлик қилиш керак. Бу иш билан бутун партия, барча совет жамоатчилиги доимо шуғулланиб туриши керак.

Коммунистик партия, Совет ҳукумати ва бутун халқимиз солдатлар, матрослар, сержантлар, старшиналар, офицерлар, генераллар ва адмиралларнинг фахрли ва қийин меҳнатини юксак даражада қадрлайдилар ўз Қуролли Кучларини жон-диллари билан севадилар, уларнинг жанговар шуҳрати билан фахрланадилар. Партия бундан буён ҳам Совет Иттифоқининг мудофаа қобилиятини бутун чоралар билан мустаҳкамлайберади, СССР Қуроли Кучларининг қувватини кўпайтираберади, қўшинларнинг жанговар тайёргарлигини совет халқининг тинч меҳнатини мустаҳкам таъминлайдиган даражада сақлаб тураверади.

Ўртоқлар!

Ўз сафларида 80 миллионга яқин аъзоси бўлган **касаба союзлари** коммунистик қурилиш вазифаларини ҳал қилишда катта роль ўйнамоқдалар. Коммунизм мактаби бўлган касаба союзлар фаолияти ҳозирги замон шароитида янги мазмун касб қилмоқда.

Корхоналарнинг ҳуқуқлари ва хўжалик ишидаги мустақиллиги кенгайтирилганлиги, иқтисодий рағбатлантириш изчиллик билан қўлланилаётганлиги касаба союзларининг давлат планини бажариш учун ишлаб чиқариш техникасини такомиллаштириш, оммавий ихтирочилик ва рационализаторлик учун бўлган масъулиятини анча оширмоқда. Меҳнаткашларнинг ижодий активлигини ривожлантиришда, уларни ишлаб чиқаришни бошқаришга тортишда, социалистик мусобақани ва коммунистик меҳнат ҳаракатини ривожлантиришда касаба союзларининг роли ошиб бормоқда.

Меҳнаткашларни сиёсий тарбиялаш, меҳнатни ташкил этишни ва унга ҳақ тўлашни яхшилаш, ишчилар малакасини ошириш, санитария-гигиена шароитини яхшилаш тўғрисида ва ишлаб чиқаришда меҳнатни муҳофаза қилиш тўғрисида ғамхўрлик қилиш масалалари ҳамиша касаба союзларининг диққат марказида туриши лозим. Касаба союзлари меҳнаткашларга маиший хизмат кўрсатиш, уй-жой бинолари ва болалар муассасаларини қуриш планларининг бажарилиши ишидан ҳар доим хабардор бўлиб туришлари лозим.

Касаба союзларига партия томонидан қилинаётган раҳбарликни яхшилаш, касаба союз кадрларини танлашга ва тарбиялашга, касаба союз ташкилотлари кўтариб чиқаётган таклифларни қўллаб-қувватлашга партия ташкилотларининг эътиборини кучайтириш касаба союзлар фаолиятини юқори даражага кўтаришнинг мутлақо зарур шартидир.

23 миллионга яқин йигит ва қизларни ўз сафида бирлаштирган **Ленин комсомоли** ва у бошчилик қилаётган шонли совет ёшлари совет жамиятининг **актив яратувчи кучидир.** Партия бир қанча бўғинларга мансуб бўлган одамларнинг коммунизмнинг буюк идеалларига чексиз садоқат руҳида тарбияланганлиги билан ҳақли равишда фахрланади. Партия комсомолни совет ёшларининг жанговар авангарди, ўзининг ишончли резерви деб билади. Жамиятимиз ҳаёти ва ривожининг ҳамма вақт ва ҳамма босқичларида комсомол ҳамма ишда Коммунистик партия кетидан бориш, унинг содиқ ва ишончли ёрдамчиси бўлиш традициясини муқаддас билиб сақлаб келди ва давом эттирди.

Комсомоллар, совет йигитлари ва қизлари халқ ва давлат тақдирига юксак масъулият ва онглилик билан қарамоқдалар. Авлодларнинг давомийлиги, революцион традицияларнинг қудратли кучи ёшларнинг амалий ишларида, уларнинг юксак ғоявий интилишларида ёрқин намоён бўлмоқда. Гигант электростанциялар ва темир йўл магистралларини, янги шаҳарларни қурган, қўриқ ерларни забт этган, космосни биринчи бўлиб ўзлаштираётган ёшларнинг меҳнат шижоатлари Совет Ватани тарихига ажойиб саҳифалар ёзди.

Йиллар ўтар, ўшанда ҳам бизнинг авлодларимиз ҳозирги бўғинларнинг қаҳрамонлигини, социалистик идеалларни ер юзида барқарор қилиш учун олиб борилган курашда уларнинг буюк мақсадга интилганликларини шуҳратлайберадилар.

Ёшлар — бизнинг келажагимиз. Бизнинг истагимиз шуки, улар революцияларимиз бўлган замонларнинг бир-бирига боғлиқ эканлигини муттасил ҳис қилиб турадиган, турмушни бутун сермазмунлиги ва мураккаблиги билан идрок қилишни ўрганадиган, коммунизм қуриш учун ўз ролларини ва масъулиятларини англайдиган бўлсинлар, деймиз. Революцион романтика — меҳнат шижоатлари романтикаси, инсоний олижаноблик, юксак маънавий идеаллар романтикаси, душманнинг ҳар қандай ҳамлаларидан Ватанни ҳимоя қилишга шай бўлиб туриш совет ёшларига хос ҳислатлардир.

Партия, бутун халқ ёшларнинг ижодий кучларига ишонадилар. Биз ёшларнинг ҳар кунги ҳаёти Ватанимиз учун қилинаётган конкрет ва фойдали ишлар билан тўлиқ бўлишини истаймиз. Совет йигитлари ва қизлари партия ва ҳукуматнинг ҳамма чақириқларига зўр иштиёқ билан лаббай деб жавоб бермоқдалар.

Шу билан бирга, турмуш комсомол фаолиятининг мазмунига, ёшлар орасида олиб борилаётган ишларнинг ҳаммасига юксак талаблар қўймоқда. Ёш авлодни тарбиялаш билан шуғулланиши лозим бўлган ташкилотлар ва муассасалар мамлакатимизда оз эмас. Лекин уларнинг фаолияти кўпинча бир-бирига боғланмаган. Аммо, бизнинг мамлакатимиз, образли қилиб айтганда, ёшлар мамлакати эканлигини ҳисобга олмаслик мумкин эмас, чунки мамлакатимиз аҳолисининг ярмиси ёши 26 га етмаган кишилардир. Шу сабабли, партия, комсомол ва бошқа ҳамма ташкилотларнинг ёшлар тарбиясига диққат ва эътиборини кучайтириш жуда ҳам муҳим ишдир. Ёшлар орасида олиб борилаётган ғоявий-тарбиявий ишларнинг савиясини ошириш, мазмунини ва формаларини бойитиш партия ва комсомол ташкилотларининг энг муҳим вазифасидир. Комсомоллар ва ёшлар қурилишларда шу қадар зўр ғайрат билан ишлаётганликлари, бошқа хўжалик вазифаларини ҳал этишда актив қатнашаётганликлари жуда яхши. Лекин шу билан бирга ёшларни тарбиялаш комсомол ишидаги асосий вазифа эканлигини унутмаслик керак.

Шуни эътироф қилиш керакки, ёшлар орасида олиб борилаётган ғоявий-тарбиявий ишларда камчиликлар бор. Йигитлар ва қизларнинг ҳозирги бўғини кекса бўғин зиммасига тушган революцион кураш ва чиниқишнинг машаққатли мактабини ўтмаганлигини баъзи партия ва комсомол ташкилотлари айрим ҳолларда ҳисобга олмаётирлар. Айрим ёшлар жўшқин ҳаётни четлаб ўтмоқчи бўладилар, қарамлик кайфиятига берилганлар, давлатдан кўп нарсани талаб қиладилар-у, лекин жамият олдидаги, халқ олдидаги ўз бурчларини унутиб қўймоқдалар. Буржуа идеологлари, душманларимиз мана шундай чиниқмаган ва ҳар қандай идеологик инфекцияни ўзига юқтираберадиган одамларни топиб, улардан фойдаланишга уринадилар. Лекин бизнинг бахтимизга бундай кишилар бармоқ билан санарли.

Партия ва комсомол олиб бораётган бутун ғоявий-сиёсий иш ёш авлоднинг марксча-ленинча онгини вужудга келтириши ва мустаҳкамлаши, уларни турмушнинг ҳамма ҳодисаларига синфий нуқтаи назардан қарашга ўргатиши, Коммунистик партия ишига садоқатли қилиб тарбиялаши лозим. Ёшларнинг ўз жонажон давлати тўғрисидаги, социализмнинг буюк ғалабаларини муҳофаза ва ҳимоя қилиш тўғрисидаги ғамхўрлигини тағин ҳам юқори поғонага кўтарадиган ҳамда буржуа идеологияси ва ахлоқининг таъсирига қарши ўткир қурол бўлиб хизмат қиладиган энг катта куч ҳам мана шунинг ўзидир.

Партия ташкилотлари комсомолга раҳбарликни яхшилашлари, комсомол кадрларини сабр-матонат ва диққат эътибор билан тарбиялашлари, сиёсий ва ташкилотчилик ишининг тажрибаларини уларга ўргатишлари лозим. Комсомол ташкилотларидаги партия ядросини мустаҳкамлаш керак. 30 ёшгача бўлган икки ярим миллион коммунистдан фақат 270 мингга яқин киши комсомолда ишламоқдаки, буни тўғри деб бўлмайди. Ёш коммунистларнинг комсомол ташкилотларида ишлашини улар учун энг муҳим партиявий топшириқ деб билиб, ёш коммунистларни бу ишга активроқ тортиш керак. Биз комсомол ташкилотларининг ўзлари олиб бораётган ишнинг мазмунига нисбатан ҳам янада юксакроқ талаблар қўйишимиз лозим. ВЛКСМда уюшқоқлик ва интизомни мустаҳкамлаш, тарбиявий ишнинг формалари ва методларини такомиллаштира бориш зарур. Комсомол болалар орасида олиб борилаётган ишни кучайтириши, пионер ташкилотининг фаолиятини яхшилаш чораларини кўриши лозим. Комсомол билан бирга касаба союз, спорт, маданий-оқартув ташкилотлари, корхоналар, қурилишлар, колхозлар ва совхозларнинг раҳбарлари ёшларни тарбиялашга анча кўпроқ эътибор беришлари лозим.

Партия Ленин комсомолининг, совет ёшларининг кучига ва имкониятларига ишонади, уларга катта ва масъулиятли ишларни топшириб келди ва бундан буён ҳам топшираберади.

Ёшларни революцион замонамизга муносиб қилиб тарбиялаш бутун партиянинг шарафли ишидир. Она ўз болаларини меҳр-муҳаббат билан тарбиялаб ўстираётгани каби, партия ҳам улуғ Ватанимизнинг умиди ва келажаги бўлган ёш авлодни довюракли қилиб, улуғ ишимиз учун курашувчи забардаст ва фидокор кишилар қилиб ўстириши лозим.

2. КПСС УСТАВИГА БАЪЗИ БИР ЎЗГАРТИШЛАР КИРИТИШ ТЎҒРИСИДА

Ўртоқлар!

XXII съездда қабул қилинган КПСС Устави партия турмушининг нормаларига, замон талабларига ва коммунистик қурилиш вазифаларига мувофиқдир. Айни вақтда ўтган йилларнинг тажрибаси Уставга баъзи ўзгартиш ва қўшимчалар киритиш зарурлигини кўрсатди. Бу хусусда партия ҳисобот-сайлов йиғилишларида, конференцияларида, иттифоқдош республикалар Компартияларининг съездларида, шунингдек КПСС Марказий Комитетига келган хатларда бир қанча таклифлар айтилди. Шу таклифлар асосан шундан иборатки, партия аъзоси деган номни тағин ҳам баланд кўтариш, партия ички демократиясини кенгайтириш, партия ташкилотларининг ташаббускорлигини ва активлигини янада ривожлантириш, коммунистларнинг ўз ташкилотининг ва бутун партиянинг фаолияти учун масъулиятини ошириш кераклиги уқтирилмоқда.

Марказий Комитет съездлар ўртасидаги даврда тўпланган амалий тажрибани, шунингдек маҳаллий партия органлари ва коммунистларнинг таклифларини умумлаштириб, КПСС Уставига киритилмоқчи бўлган қуйидаги ўзгартишлар ва қўшимчаларни съезд муҳокамасига тақдим этишни зарур деб ҳисоблайди. Шуларни съездга айтиб ўтишга ижозат бергайсиз, ўртоқлар.

КПСС сафига кирувчиларга қўйиладиган талабларни ошириш мақсадида, 23 ёшгача бўлган ёшлар партияга фақат ВЛКСМ орқали қабул қилинадиган бўлсин, деб таклиф қилинади. Бу нарса партиянинг резерви бўлган комсомолнинг ролини оширади, ВЛКСМ сафларида тарбия мактабини ўтган ёшларнинг энг актив қисмини партияга танлаб олишга ёрдам беради.

Партияга кириш учун тавсия қилиш ҳуқуқини ҳозир Уставда ёзиб қўйилганидек, уч йиллик партия стажига эга коммунистларга эмас, балки камида беш йиллик стажга эга бўлган коммунистларга бериш керак, деб ҳисоблаётган ташкилотлар ва ўртоқларнинг фикрини биз тўғри деб ҳисоблаймиз.

Уставнинг кириш қисмида Программани, КПСС Уставини бузаётган ва коммунист деган юксак номга ўз феъл-атвори билан доғ тушираётган шахслардан партия ўзини ҳоли қилади, деб ёзиб қўйиш таклиф қилинади.

Бошланғич партия ташкилотининг партия сафидан чиқариш тўғрисидаги қарори КПСС район, шаҳар комитети томонидан тасдиқлангандан кейин кучга киради, деган тартибни ўрнатиш таклиф қилинади. Бошланғич партия ташкилотининг партияга қабул қилиш тўғрисидаги қарори каби, мазкур қарор ҳам узил-кесил қарор деб ҳисобланажак. Бу эса, КПСС район, шаҳар комитетларининг коммунистларнинг шахсига тааллуқли ишларни кўриб чиқиш учун бўлган

(Давоми саккизинчи бетда).

Ўртоқ Л. И. БРЕЖНЕВ докладининг охири

(Боши 1, 2, 3, 4, 5, 6 ва 7-бетларда).

масъулиятини оширади. Шундай қилинганида коммунистларнинг ҳуқуқлари камситилмайди, чунки улар КПСС Марказий Комитетигача барча юқори партия органига аввалгидек шикоят аризаси беришлари мумкин. Ўз-ўзидан равшандирки, область, ўлка партия комитетлари ва иттифоқдош республикалар Компартияларининг Марказий Комитетлари коммунистлар шахсига тааллуқли ишларнинг район ва шаҳар партия ташкилотларида кўрилишини, ҳозирги вақтда бўлганидек, контроль қилиб туришлари мутлақо зарур.

Партия аъзосини кандидатликка тушириб қўйиш каби партиявий таъсир ўтказиш чорасини бундан буён қўлланиш мақсадга мувофиқ бўлмаса керак. Бундай қилиш амалда самарали бўлиб чиқмади. Партия ташкилотларининг ихтиёрида бошқа хил тарбиявий чоралар етарлик бор. Башарти, коммунист партия аъзоси деган юксак номга лойиқ бўлмаса, партия ташкилоти унинг КПСС сафларида туриш-турмаслиги масаласини ҳал қилиши лозим.

Уставнинг партия олий органлари тўғрисидаги қисмига тааллуқли баъзи ўзгартишлар ва қўшимчалар ҳам таклиф қилинади.

Коммунистик қурилишда партиянинг вазифалари тобора кўпайиб бораётган ва роли ошиб бораётган шароитда съездлар ўртасидаги даврда энг муҳим сиёсий проблемаларни КПСС Марказий Комитетининг Пленумларидан кўра кенгроқ ваколатлироқ партия анжуманларида муҳокама қилиш зарур бўлиб қолиши мумкин. В. И. Ленин ҳаёт чоғида ва ундан кейинроқ, то 1941 йилга қадар бундай ҳолларда умумпартия конференциялари ўтказилар эди. Зарурат бўлиб қолган тақдирда Марказий Комитет Бутуниттифоқ партия конференцияларини чақириши, иттифоқдош республикалар Компартияларининг Марказий Комитетлари эса республика партия конференцияларини чақириши мумкин, деб Уставга ёзиб қўйиш керак.

Иттифоқдош республикалар Компартияларининг съездларини ўтказиш муддатлари бир хил бўлсин, деб иттифоқдош республикалар Компартиялари Марказий Комитетлари қилган таклифларни қабул этиш ва бу съездлар камида 4 йилда бир марта чақирилади, деб белгилаб қўйиш таклиф қилинади.

Коммунистлар юборган хатларнинг кўпларида КПСС Марказий Комитети Президиумининг номини ўзгартириб, Сиёсий бюро деб аташ таклиф қилинмоқда. Коммунистлар бу таклифни асослаб, партияда узоқ вақтлар давомида В. И Ленин ҳаёт вақтида ва ундан кейин ҳам Марказий Комитет Сиёсий бюроси бўлган эди, демоқдалар. Сиёсий бюро деган ном КПСС Марказий Комитетининг Пленумлари ўртасидаги даврда партия ишига раҳбарлик қилаётган партиямиз олий сиёсий органи фаолиятининг характерини тўлиқроқ акс эттиради. Биз бу таклифни қўллаб-қувватлаймиз.

КПСС Марказий Комитетининг РСФСР Бюросини сақлаб туриш ҳозирги вақтда зарур бўлмай қолди, деган фикрлар айтилмоқда. Амалда шундай бўлмоқдаки, Марказий Комитетнинг РСФСР Бюроси мавжуд бўлиб турган вақтда ҳам Россия федерацияси ўлка, область партия ташкилотлари фаолиятининг барча энг муҳим масалалари КПСС Марказий Комитетининг Президиумида ва секретариатида кўриб чиқилмоқда. Шу сабабли, КПСС Марказий Комитетининг Россия Федерациясига доир яна битта параллел органи бўлиши мақсадга мувофиқ эмас, дейилмоқда. КПСС Марказий Комитети бу фикрга ҳам қўшилади.

Партия органлари составини ва шу органларнинг раҳбар кадрлари составини янгилаб туришни ва алмаштириб туришни қатъий белгилаб қўйишга тааллуқли кўпгина таклифлар КПСС Марказий Комитетига ва партиянинг XXIII съездига ёзиб юборилганлиги сабабли, шу қоидани Уставда сақлаб қолиш керакмикин, деган масала тўғрисида маслаҳатлашиб олишимиз лозим. Систематик равишда янгиланиб туриш ва давомийлик принципига партиямизда кўп вақтдан бери амал қилиниб келмоқда. Бу тўғри принцип. Партия ўсиб етишган янги кадрларни раҳбар партия ва давлат ишига кўтариш тўғрисида ҳамиша ғамхўрлик қилиб келди.

Бу процессни қатъий белгилаб қўйишнинг ҳозир амалдаги нормаларига келганда, бу нормалар ўринли бўлиб чиқмаганлигини турмушнинг ўзи кўрсатди. Коммунистларни раҳбар органларга сайлаш вақтида кадрларни ишчанлик ва сиёсий сифатларига қараб танлаш принципи баъзи жойларда расмиятчилик мулоҳазалари билан алмаштириладиган бўлиб қолди. Натижада партия комитетларида актив ишлашни давом эттириши мумкин бўлган яхши ходимлар кўпинча партиянинг сайлаб қўйиладиган органларидан кетиб қолишга мажбур бўлмоқдалар.

Коммунистнинг бошланғич партия ташкилоти секретари лавозимида ишлаш муддатини албатта икки йил билан чеклаб қўйилганлиги секретарларни кўп алмаштиреберишга олиб келди. Бошланғич партия ташкилотларининг секретарларидан илгари ҳар йил 30-35 проценти алмаштирилган бўлса, кейинги йилларда алмашинаётган секретарлар 60 процентга етди. Бундай шароитда секретарларнинг учдан икки қисми Уставда белгилаб қўйилган муддат ўтганлиги сабаблигина озод қилинаберди. Бу эса бошланғич партия ташкилотларининг фаолиятига салбий таъсир ўтказадиган бўлиб қолди.

Ҳар бир навбатдаги сайловда округ, шаҳар, район партия комитетлари составининг, бошланғич партия ташкилотларининг партия комитетлари ва бюролари составининг камида ярмиси янгиланиб бориши керак, деб Уставда қўйилган талаб ҳам партия комитетларига сайланиши мумкин бўлган етук ва тажрибали ходимлар доирасини асоссиз равишда торайтириб қўйишга олиб келди.

Шу сабабли, КПСС Уставининг мазкур қоидаларини съездда кўриб чиқиш керак. Бошланғич ташкилотлардан тортиб то Марказий Комитетга қадар партия органларини сайлаш чоғида уларнинг составини систематик равишда янгилаб туриш ва раҳбарликнинг давомийлиги принципига риоя қилинади, деган принципиал программ қоиданигина Уставда сақлаб қолиш, бу процессни чеклаб қўювчи нормаларни эса Уставдан чиқариб ташлаш мақсадга мувофиқ бўлса керак. Партиянинг бирон бир аъзоси ўзининг сиёсий ва ишчанлик сифатларига кўра, партиянинг раҳбар органи составига сайланишга лойиқми ёки йўқми эканлигини коммунистларнинг ўзлари ҳал қилишлари керак. Шундай қилиш тўғрироқ ва демократикроқ бўлади.

Йирик партия ташкилотларининг партия комитетларига район партия комитети ҳуқуқларини бериш практикаси вужудга келди. Уставда шу практикани ҳам қоида тариқасида ёзиб қўйиш ва бундай партия комитетлари 2 йил муддатга сайланади, деб белгилаб қўйиш таклиф қилинади.

Таклиф қилинаётган ўзгартишлар ва қўшимчаларни КПСС Уставига киритиш ташкилий-партиявий ишнинг савиясини янада оширишга, партия фаолиятини янада яхшилашга хизмат қиладики, бунга партия Марказий Комитетининг ишончи комил.

3. ПАРТИЯНИНГ ҒОЯВИЙ-ТАРБИЯВИЙ ИШИ

Ўртоқлар!

Назарий иш, коммунистларни ва барча меҳнаткашларни ғоявий-сиёсий жиҳатдан тарбиялаш — Коммунистик партия фаолиятининг энг муҳим таркибий қисмидир. Партиямиз марксизм-ленинизмнинг революцион назарияси ғолиб байроғини ҳамиша юқори кўтариб келди. Ана шу революцион таълимотга содиқ бўлиш, унинг душманларига қарши курашда муросасиз бўлиш — партиямиз бутун кўп қиррали фаолиятининг мустаҳкам принципидир.

В. И. Ленин партия аъзоларини ҳамиша марксизм революцион назариясини тинмай эгаллашга ва уни ижодий равишда ривожлантиришга даъват этиб турди. В. И. Ленин бизлар учун назарияга ижодий равишда қарашнинг буюк намунасидир, у бизга социалистик революцияни ривожлантириш ва янги жамият қуришнинг кўпгина туб масалаларини назарий ва амалий жиҳатдан ҳал қилишнинг мислсиз намуналарини кўрсатиб берди. Унинг ғоялари, чизиб берган режалари, йўл-йўриқлари ҳозирги вақтда ҳам бизнинг бутун кундалик ижтимоий, сиёсий ва иқтисодий ҳаётимизга ғоят катта ва бебаҳо таъсир кўрсатмоқда.

Мамлакатимизда социализмнинг ҳамма улуғ зафарлари марксча-ленинча таълимот асосида қўлга киритилди. Коммунистик партия ва совет халқи ғоявий жиҳатдан айниб кетади, деб душманларимиз чакки умид боғламоқдалар. Уларнинг бу умиди ҳеч қачон рўёбга чиқмайди! Бизнинг марксизм-ленинизмга астойдил содиқлигимизга путур етказа оладиган ёки уни бўшаштира оладиган ҳеч қандай куч дунёда йўқ.

Маркс — Энгельс — Ленининг назарий мероси партиямизнинг, бутун жаҳон коммунистик ҳаракатининг энг катта бойлигидир. Марксизм-ленинизмнинг илмий назариясини ижодий ривожлантириш ва уни ишчилар синфи ҳамда барча меҳнаткашлар оммасининг революцион практикаси билан узвий равишда боғлаб олиб бориш партиямиз бутун тарихий фаолиятининг энг кучли, энг ажойиб фазилати бўлиб келди, деб ҳақли равишда айтиш мумкин.

Ҳозирги шароитда назарий ишларнинг кўлами ва вазифалари яна кўпроқ ошиб бормоқда. Ҳеч бир жамият илмий назарияга социалистик жамият каби муҳтож бўлган эмас. Шу сабабли назария бундан буён ҳам практикага йўл очиб бериб бориши, совет халқининг иқтисодий ва маданий ҳаётига раҳбарлик қилишга жиддий илмий ёндошишни таъминлаб бориши лозим. Кенг кўламдаги назарий ишнинг вазифаси партиямиз йўлини машъал каби ёритишдан иборат. Партия марксча-ленинча назарияни янада ижодий ривожлантиришни энг муҳим вазифа деб, коммунизм қурилишидаги муваффақиятларнинг зарур шарти деб қарайди.

Бу ишда ижтимоий фанлар катта роль ўйнаши лозим. Партия ижтимоий фанларга ҳамиша катта умид боғлаб ва катта масъулият юклаб келди ва юкламоқда. Экономика ва сиёсатнинг, философия ва социологиянинг, тарих ва ҳуқуқнинг, бошқа ижтимоий фанларнинг муҳим проблемаларини коммунистик қурилиш практикаси билан маҳкам боғланган ҳолда ишлаб чиқиш—совет олимларининг энг муҳим вазифасидир. Совет олимлари коммунистик ижтимоий муносабатларнинг шаклланиш процесси қандай йўналишда бориши ва қандай характерда бўлиши, социалистик давлат тузумини такомиллаштириш ва социалистик демократияни ривожлантириш, хўжалик юргизишнинг форма ва методлари, меҳнатни илмий асосда ташкил қилиш, коммунистик тарбиянинг мазмуни ва методлари ҳамда бошқа актуал темалар устида ишлаш каби проблемаларни ҳар томонлама тадқиқ қилиб боришлари лозим.

Кадрларимизнинг бир қисмидаги, ижтимоий фанларнинг фақатгина пропагандистик аҳамияти бор, улар практикани тушунтириб ва изоҳлаб беришлари лозим, деган нотўғри тасаввурга хотима бермоқ керак. Ижтимоий фанларни ривожлантириш ва бу фанлар қилган тавсияларни практикага жорий қилиш ҳам табиий фанларнинг ютуқларидан моддий ишлаб чиқаришда ва халқнинг маънавий ҳаётини ривожлантиришда фойдаланиш каби муҳим роль ўйнайдилар.

Буржуа идеологиясига, ревизионизмга, догматизм ва реформизмга қарши кураш муҳим аҳамиятга эгадир. Бизнинг синфий душманимиз империализм эканлигини доим эсда тутмоғимиз лозим. Империализм соцалистик тузумга, унинг принципларига, идеологияси ва аҳлоқига қарши қўпорувчилик ишлари олиб бермоқда. Империализмнинг ғоят катта пропагандистик аппарати шахсни бузмоқда, оммани сиёсатдан йироқлаштиришга урунмоқда. Буржуа идеологиясига қарши кураш ҳар қандай шароитда ҳам муросасиз кураш бўлиши лозим, чунки бу кураш синфий курашдир, инсон учун, унинг қадр-қиммати ва эркинлиги учун, социализм ва коммунизм позицияларини мустаҳкамлаш учун курашдир, бу кураш халқаро ишчилар синфи манфаатлари йўлида олиб борилаётган курашдир.

Олимларнинг фахрий вазифаси — Улуғ Октябрь социалистик революцияси 50 йиллигига ва В. И. Ленин туғилган куннинг 100 йиллигига бағишланган асарлар яратишдан иборат.

Марксизм-ленинизм ҳар қандай бузилишларга қарши, эксплуататор синфларнинг идеологиясига қарши муросасиз курашда фан сифатида таркиб топди ва мустаҳкамланди. Марксизм-ленинизм объектив тарихий процессларни, синфий курашни ҳамиша чуқур анализ қилиб келди ҳамда шу асосда революциянинг назарияси ва тактикасини ишлаб чиқди, янги жамият қурилиши йўлини ёритиб келди. Буюк коммунистик таълимотнинг ҳаётбахш кучи абадийлиги ҳам худди ана шундадир.

Ўртоқлар!

Буюк марксча-ленинча ғояларни турмушга ошириш кенг халқ оммасининг жонли ижодкорлиги, уларнинг коммунистик қурилиш ишида актив иштироки билан чамбарчас боғлиқдир, бунга эса партиянинг бир мақсадга йўналтирилган катта ташкилотчилик ва ғоявий-тарбиявий иши туфайли эришилади.

Янги совет кишисини тарбиялаш партиянинг идеология иши соҳасида кўп йиллар давомида сарф қилиб келган куч-ғайратининг жуда катта натижасидир. Совет кишиси жаҳонда биринчи бўлиб ишчи-деҳқон давлатини вужудга келтирган курашчилар авлодининг революцион традицияларини давом эттириб, социализм барпо этди, фашизм билан бўлган ҳаёт-мамот жангида бардош берди ва ғалаба қилди, революциямизнинг буюк ғалабаларини сақлаб қолди ва ҳозирги вақтда эса, тарихда биринчи бўлиб коммунизм қурмоқда. Ишчилар синфи, колхозчи деҳқонлар, совет интеллигенцияси юксак социалистик онглилик, қаҳрамонларча меҳнат намунасини кўрсатмоқда. Социализм ғалаба қилиши натижасида совет кишилари онгида ниҳоятда чуқур ўзгариш юз берди.

Эндиликда асосий вазифа — партиянинг идеология ишларининг ҳамма звеноларини янада юқорироқ даражага кўтаришдан иборат. Биз Лениннинг онгли меҳнат ва ижтимоий фаолиятдан ташқари коммунистик тарбия бўлмайди ва бўлиши ҳам мумкин эмас, деган кўрсатмасини эсда тутишимиз лозим. Бутун идеология иши ҳаёт билан, коммунистик қурилиш практикаси билан чамбарчас боғлаб олиб борилиши керак, шундай қилинмаса, В. И. Ленин бир неча марта таъкидлаб айтганидек, идеология иши сиёсий шов-шувга айланиб кетади. Коммунизмнинг моддий-техника базасини яратиш, жамиятнинг барча аъзоларида илмий дунёқарашни, коммунистик аҳлоқни шакллантириш, ҳар томонлама онгли шахсни тарбиялаб етиштириш соҳасидаги вазифани муваффақиятли бажаришга меҳнаткашларни сафарбар қилиш — партиянинг идеология ишларини олиб боришдан кўзлаган мақсадлари ана шулардир.

Совет халқи инсоният тарихида коммунизм қуриш каби энг катта социал вазифани бажармоқда. Барпо қилиш ишининг актив ижодий процессида ўн миллионлаб кишилар қатнашмоқда. Биз аввало кўпчиликни, сўнгра эса барча меҳнаткашларни ҳозирги кунда бизнинг шонли илғорларимиз ,меҳнат миришкорларимиз ишлаётгандек ишлашга ўргатишимиз лозим. Бу вазифани бемалол бажарса бўлади. Ҳозирги кундаги илғорлар, ишлаб чиқариш новаторлари — оддий кишилардир. Лекин улар бошқалардан шу билан ажралиб турадиларки, улар техникани мукаммал эгаллаб олганлар, жамиятга онгли равишда хизмат қилмоқдалар, юксак, аҳлоқ ва одоб фазилатларини, коллективизм руҳини намоён қилмоқдалар ҳамда халқ олдидаги бурчларини фидокорлик билан, бутун куч-ғайратларини сарф қилиб бажармоқдалар. Буларни келажак кишилари дейиш мумкин. Улар ҳозирги вақтда ҳамма коммунизм даврида меҳнат қиладигандек меҳнат қилмоқдалар. Бу эса, идеология ишимизнинг муваффақияти учун ғоят катта аҳамиятга эгадир. Эргашиш лозим бўлган ва ўрганиш мумкин бўлган ўрнак, намуна бор. Партия ташкилотларининг вазифаси — ҳар бир совет кишисининг янги беш йиллик топшириқларида ўз шахсий меҳнати программасини кўриши, уни бажаришга ўзининг муносиб ҳиссасини қўшиши учун ҳамма чораларни кўришдан иборат.

Партиямиз жамиятнинг барча аъзоларини онгли интизом руҳида тарбиялашга ҳамиша биринчи даражали аҳамият бериб келди. Меҳнат интизомини мустаҳкамлаш, социалистик жамиятда қабул қилинган қонун ва қоидаларни сўзсиз бажаришни талаб этиш совет тузумининг демократик негизларига зид келиши у ёқда турсин, балки, аксинча, бундай талаб совет социалистик демократизмининг ривожланишига, кенгайишига шароит туғдириб беради. Ҳар бир киши учун бутун жамиятнинг социалистик уюшқоқлиги ва бутун жамият учун ҳар бир кишининг социалистик интизомли бўлиши— социалистик демократиянинг моҳиятидир. Партиянинг вазифаси — партия ва давлатнинг барча звеноларида юксак интизом ва уюшқоқликни доимо мустаҳкамлаб боришдан иборат.

Совет кишиларини тежамкорлик руҳида тарбиялаш, ҳар бир кишининг ижтимоий бойликни сақлаш ва кўпайтириш учун ғамхўрлигини ошириш партия ташкилотларининг ишида муҳим ўрин тутмоғи лозим. Совет жамияти ҳозирнинг ўзидаёқ ниҳоятда кўп умумхалқ бойликларига эгадир. Аммо Ватан бойликларини тинмай кўпайтира бориш, улардан тежаб-тергаб фойдаланиш лозим. Афсуски, бизда моддий бойликларни исроф қилиш, уларга хўжайинлик кўзи билан қарамаслик каби фактлар ҳали ҳам бор. Агарда биз ҳар бир килограмм металлга, кўмирга, цементга, нефтга, халқ маблағининг ҳар бир сўмига тежаб-тергаб, хўжайинларча муносабатда бўлишни ўрганганимизда эди, бизнинг давлатимиз янада нечоғлиқ бой ва кучлироқ бўлиб кетган бўлур эди. Партиянинг идеология ишида одамларни тежамкорлик руҳида тарбиялаш, худди меҳнат қилиш руҳида тарбиялашдек ўрин тутмоғи лозим.

Ўртоқлар!

Бизнинг Ватанимиз — улуғ Совет Иттифоқи мамлакатдаги барча халқларнинг биродарлигига, дўстлигига ва ҳамкорлигига, социал-иқтисодий тузумнинг, сиёсий системанинг, бир бутун социалистик идеологиянинг умумий бирлигига асосланган. СССР халқларининг иқтисодий ва маданий алоқалари тобора маҳкамроқ ва хилма-хилроқ бўлиб бормоқда. Халқларнинг бир-бирига яқинлашуви, улар ўртасидаги дўстлик ва қардошликнинг, бирлик ва жипсликнинг узилмас иплари мустаҳкамланаётганлиги каби буюк процесс давом этмоқда.

Партия қарийб ярим аср давомида бу иттифоқни тинмасдан мустаҳкамлаб, чиниқтириб, такомиллаштириб келди ва натижада бу иттифоқ давлатимизнинг енгилмас ва қудратли кучига айландики, у ҳам бўлса ҳозирги вақтдаги Совет Иттифоқи халқларининг дўстлиги ва қардошлигидир. Душманларимиз қурол кучи билан ҳам, ўз буржуазия идеологиясининг заҳари билан ҳам бу мустаҳкам дўстликка путур етказишга ва уни бўшаштиришга бир неча марта уриниб кўрдилар. Лекин уларнинг барча умидлари чиппакка чиқди, совет халқларининг дўстлиги эса, комил ишонч билан янада кўпроқ куч йиғиб, гуллаб яшнамоқда, мустаҳкамланмоқда ва ривож топмоқда.

Совет Иттифоқи Коммунистик партияси пролетар интернационализми, халқлар дўстлиги ва биродарлиги ғояларининг жонли тимсолидир. Совет Иттифоқи Коммунистик партияси сафларида мамлакатимиздаги 131 миллат ва халқнинг энг яхши ўғиллари ва қизлари бор. Биз шу билан фахрланамизки, партиямизнинг ҳамма миллий отрядлари дарёларнинг сувлари қудратли бир океанга қуйилганидек, Совет Иттифоқи Коммунистик партиясига — ўз иродаси жиҳатидан, ўз мақсади жиҳатидан, ўз идеологияси жиҳатидан бир бутун бўлган маслакдош ленинчилар иттифоқига қўшилгандирлар.

Ушбу съездимиз бунинг ажойиб мисоли ва исботидир. Залга бир назар ташланглар, ўртоқлар, бу ерда мамлакатимиздаги кўп халқлар ва миллатларнинг вакиллари ўтирибдилар. Уларнинг ҳар бири ўз социалистик миллатининг фарзанди бўлиб, шу билан бирга партиянинг ҳам фарзанди, унинг жангчисидир, у коммунист-интернационалистдир, унинг учун ўз халқининг ҳам, Совет Иттифоқидаги халқлардан ҳар бирининг ҳам манфаатлари баббаравар қадрли, яқин ва тушунарлидир. Партиямизнинг кучи ана шунда, кўп миллатли Совет давлатимизнинг, совет халқимизнинг кучи ана шунда.

Партиянинг, миллатларидан қатъи назар барча коммунистларнинг вазифаси — Совет Иттифоқи халқларининг ҳар томонлама яқинлашуви янада давом этиши учун, уларнинг дўстлиги ва биродарлиги янада мустаҳкамланиши учун, уларнинг иқтисодий, маданий ва маънавий алоқалари янада кўпроқ мустаҳкам ва хилма-хил бўлиши учун бундан буён ҳам ҳормай-толмай ишлашдан иборат. Ҳар қандай проблемани — мамлакатимизнинг сиёсий-иқтисодий ва маданий тараққиёт масаласини ҳал қилганда партия бундан буён ҳам ҳар бир халқнинг манфаатлари ва миллий хусусиятларини кўзлаб ғамхўрлик қилади, барча совет кишиларини пролетар интернационализми ғоялари руҳида, СССР халқларининг қардошлиги ва дўстлигига астойдил содиқ бўлиш руҳида тарбиялаб боради. Бу — бирдан бир тўғри миллий сиёсатдир. СССР тараққиётининг бутун тажрибаси бу сиёсатнинг ҳаётийлигини ва тўғрилигини тасдиқламоқда.

Кўп миллатли совет халқининг дўстлиги ва бирлигини мустаҳкамлаш, унинг қардош социалистик мамлакатлар халқлари билан, бутун дунёдаги Коммунистик партиялар ва меҳнаткашлар билан алоқаларини ривожлантириш Совет Иттифоқи Коммунистик партиясининг энг муҳим вазифаси бўлиб келди, бўлмоқда ва бундан кейин ҳам доимо шундай бўлади.

Ўртоқлар!

Қишлоқда ғоявий-сиёсий ишларни яхшилаш соҳасида олдимизда катта-катта вазифалар турибди. Қишлоқ хўжалигини социалистик асосда қайта қуриш учун кураш жараёнида қишлоқ меҳнаткашининг психологияси тубдан ўзгарди, унинг билими ва маданияти ошди, ишчилар синфи билан деҳқонлар иттифоқи янада мустаҳкамланди. Шу билан бирга қишлоқда маданий-оқартув ишлари соҳасида жиддий камчиликлар борлигини ҳам қайд қилиб ўтмоқ керак. Узоқ вақт давомида қишлоқда клублар, кутубхоналар, кинотеатрлар, спорт иншоотлари шохобчаларини кенгайтиришга етарли даражада аҳамият берилмай келди.

Партия, совет, касаба союз, комсомол ташкилотларининг, идеология соҳасида ишловчи барча муассасаларнинг диққат-эътибори ана шу камчиликларни бартараф қилишга қаратилиши зарур. Қишлоқ меҳнаткашларини сиёсий ва маданий тарбиялашни тубдан яхшилаш, шаҳар маданий-оқартув муассасалари, театрлар, ижодий союзлар ва ташкилотлар томонидан қишлоққа бериладиган ёрдамни кучайтириш лозим. Бу ишни кенг фронт бўйлаб олиб бормоқ керак. Қишлоқда маданиятни юксалтириш ва турмуш шароитини яхшилаш, шубҳасиз, колхоз ва совхозларнинг ишлаб чиқарувчи кучларини янада кўпроқ муваффақият билан ривожлантиришга кўмаклашади.

Ўртоқлар!

Омма орасида ғоявий-тарбиявий ишларни кенгайтириш коммунистларнинг назарий ва сиёсий савиясини ошириш билан чамбарчас боғлиқдир. Шу билан бирга биз партиямизнинг сон жиҳатидан кўпайганлигини ҳам назарда тутишимиз лозим. Партиямиз составининг қарийб тўртдан бир қисмини уч йилгача партия стажига эга бўлган коммунистлар ва партия кандидатлари ташкил этади.

Партия коммунистларнинг назарий ўқишини ташкил этиш соҳасида бой тажрибаси бор. Партия илгари тўпланган тажрибалардан ҳамма энг яхшиларини авайлаб сақлаган ҳолда партия маорифини доим такомиллаштириб бормоқда. Марказий Комитет ҳозирги вақтда партия маорифининг янги, янада мукаммалроқ системасини ишлаб чиқди ва уни амалга оширмоқда, бу система кадрларнинг назарий тайёргарлиги ҳархил даражада эканлигини назарда тутади ва бу система коммунистларнинг бутун армиясини меҳнаткашлар орасида олиб бориладиган актив агитация — пропаганда ишларига жалб этишга қаратилгандир.

Партия улкан сиёсий ва иқтисодий вазифаларни ҳал қилаётган, ҳозирги шароитда ҳар бир коммунистнинг вазифаси ҳаёт билан баробар қадам ташлаб боришдан, марксизм-ленинизм буюк назариясини эгаллашдан, ўзида большевистик ғоявийлик ва принципиалликни ўстиришдан, янги, илғор бўлган нарсаларнинг ҳаммасини қўллаб-қувватлай олишдан, турғунлик ва қолоқликка қарши шафқатсиз бўлишдан иборат. Кадрларимизнинг куч-манбаи, уларнинг партия сиёсатини ўтказишдаги сабот-матонати — коммунистик ғоявийликдадир.

Идеология ишларининг вазифалари катта ва мураккабдир. Бу вазифалар бу энг муҳим соҳага партия раҳбарлигини кескин суратда яхшилашни талаб этади. Бугунги совет кишиси — партия йўли учун курашнинг актив иштирокчиси, ўз мамлакатининг ҳақиқий хўжайинидир. Унинг манфаатлари доираси кенг, маданий эҳтиёжлари юксак. Идеология ишида ана шуларнинг ҳаммасини назарда тутмоқ керак.

Омма орасида тарбиявий ишларни янада авж олдириш учун биз анча кўп моддий имкониятларга эгамиз. Мамлакатда 7700 газета, қарийб 4 минг журнал нашр этилмоқда. Уларнинг тиражи ҳисобот даври ичида 74 миллион нусха кўпайди, яъни 1,6 марта ошди. Йилига бир миллиард 250 миллион нусха китоб ва брошюра чиқиб турибди. Мамлакатда 70 миллиондан ошиқ радиоприёмник ва радио трансляция точкалари бор, 120 телевизион марказ ишлаб турибди. Директиваларга кўра янги беш йиллик план бўйича 1970 йилда Совет Иттифоқида 40 миллион телевизор бўлади.

Партиянинг пропагандистлар, агитаторлар, журналистлар, телевидение, кино, радио, театр ходимларидан иборат ажойиб кадрлари бор. Ҳақиқатан ҳам бу — партиянинг олтин фондидир, буни авайлаб сақламоқ, меҳр билан ўстирмоқ ва ундан тўғри фойдаланмоқ керак.

Идеология иши партия фаолиятининг шу соҳада ишловчи мутахассисларининг ишидир холос, деган хато тасаввурдан қатъиян воз кечмоқ керак. Бундай қараш партиянинг традицияларига зиддир, унинг ғоявий таъсир кўрсатиш фронтини торайтиради. Идеология иши — бутун партиямизнинг, барча коммунистларнинг ишидир. Оммага ғоявий таъсир кўрсатиш, бутун агитация-пропаганда ишларининг юксак таъсирчанлиги партия аъзоларининг, раҳбарларининг шахсий намуна кўрсатиш кучига бевосита боғлиқ эканлигини биз доим эсда тутмоғимиз лозим. Сўз билан иш бирлиги — энг муҳим ленинча талабдир, бу талаб бундан буён ҳам партиямиз фаолиятининг ҳар бир коммунист, ҳар бир раҳбар ходим фаолиятининг қонуни бўлиши лозим.

Партия ташкилотлари ғоявий-сиёсий тарбиянинг ҳамма форма ва воситаларини тинмай такомиллаштириб боришлари, идеология ишини планли равишда, бир мақсадга қаратган ҳолда олиб боришлари, идеология фронтида ишловчи барча отрядларнинг куч-ғайратларини координация қилишни яхшилаб боришлари лозим. Ишни шундай ташкил этмоқ кераккки, натижада партия пропагандаси, оммавий агитация, маданият, халқ маорифи ва таълим, хуллас, барча воситалар совет кишиларининг марксча-ленинча онгини шакллантириш каби олижаноб ишга, коммунизм қурилиши буюк ишига хизмат қиладиган бўлсин.

Делегат ўртоқлар!

Совет Иттифоқи Коммунистик партиясининг XXIII съезди икки буюк сана арафасида ўтмоқда. Келгуси 1967 йилда Улуғ Октябрь социалистик революцияси ғалаба қозонган ва жаҳонда биринчи социалистик давлат — Совет Иттифоқи барпо этилган кунга 50 йил тўлади. 1970 йилда яъни янги беш йилликнинг охирги йилида эса энг улуғ доҳий, партиямиз ва давлатимизнинг ташкилотчиси ва йўлбошчиси Владимир Ильич Лениннинг туғилган кунига 100 йил тўлади. Шак-шубҳа йўқки, меҳнаткашлар, барча совет кишилари бу саналарни коммунистик қурилиш соҳасида янгидан-янги зўр муваффақиятлар билан нишонлайдилар.

Бу ажойиб юбилейлар беш йилликка алоҳида оҳанг бахш этиб, унинг мазмунини янада бойитади. Янги беш йиллик планни амалга ошириш учун партия ва халқнинг олиб бораётган ғоят зўр курашини бу икки тарихий сана ёрқин нур билан ёритади.

Янги беш йиллик планнинг амалга оширилиши учун кураш, унинг сиёсий, иқтисодий ва социал аҳамияти мамлакатимиз ташқарисига ҳам ёйилиб кетади. Мамлакатни иқтисодий ривожлантириш учун тузилган янги планимиз партия ва Совет давлатининг пролетар интернационализми ленинчи принципларига, жаҳон социализм системаси олдидаги, халқаро коммунистик ва ишчилар ҳаракати, халқларнинг миллий озодлик ҳаракати олдидаги ўз интернационал бурчига доим содиқ бўлиб қолишининг амалий тимсолидир. Беш йилликни муваффақият билан бажариш жаҳон социалистик системасининг бирлигини янада мустаҳкамлаш ишига яхши хизмат қилади, Совет Иттифоқининг иқтисодий ва мудофаа қувватини янада юқори даражага кўтаради, унинг халқаро обрў-эътиборини мустаҳкамлайди.

Мана шунинг учун ҳам, ўртоқлар, бизлар коммунистларга муносиб равишда бутун куч-ғайратимизни ва сабот матонатимизни ишга солиб, беш йиллик план топшириқларини амалга ошириш учун ишга киришишимиз зарур.

Партиямиз, барча совет кишилари бутун куч-қувватларини келажак қурилишига сарфлаётган эканлар, улар ўзлари босиб ўтган ярим аср мобайнидаги ниҳоятда машаққатли ва шу билан бирга шонли йўлга ифтихор билан назар ташламоқдалар.

Фахрланишга арзийдиган нарсаларимиз бор, ўртоқлар. Инсониятнинг бутун тарихи давомида ҳали ҳеч бир халқ бундай қисқа муддатда ва бундай ниҳоятда оғир шароитда янги жамият қуришда, экономикани, фан ва маданиятни ривожлантиришда бизнинг совет халқимиз каби бундай мисли кўрилмаган улкан жасорат ва шижоат кўрсатган эмас. Коммунистлар партияси, совет халқи меҳнати билан қилинган ишлар, бизнинг янгидан-янги қиладиган ишларимиз ва кўрсатадиган жасоратларимиз — буларнинг ҳаммаси жаҳонда биринчи социалистик жамиятнинг ярим асрли қаҳрамонона тарихига муносиб гултож бўлади.

Бизнинг социалистик давлатимиз юзага келган вақтда қандай бўлганлиги билан унинг ҳозирги кунда қандай даражага етганлиги ўртасидаги фарқ ҳозирги кунда айниқса яққол кўриниб турибди.

Тарихдан бир эпизодни эслатиб ўтишга рухсат этинг. 1918 йилнинг март ойи бошларида, Совет ҳукумати Петроградан Москвага кўчиб келаётган вақтда, кечаси поездда кичкина лампочканинг хира ёруғида Владимир Ильич Ленин ўзининг «Ҳозирги кунларнинг энг асосий вазифаси» деган машҳур мақоласини ёзган.

Маълумки, социалистик Ватанимиз ўша вақт жуда ва жуда қийин кунларни бошидан кечирмоқда эди. Герман империализми ёш социалистик давлатга қутуриб ҳужум қилган эди. Ўша вақтда партия ичида кўп кишиларни умидсизлик ва нажодсизлик ҳиссиёти чулғаб олган эди. Аммо, Ленин унақа кишилардан эмас эди, у, бир лаҳза бўлсин ваҳима ва саросималикка сира тушмаган эди. Ленин мазкур мақоласида партия ва халққа мурожаат қилиб, уларни зўр қатъият кўрсатиб социализм йўлидан олға боришга, социалистик жамиятнинг мустаҳкам пойдеворига устма-уст ғишт қалаб боришга, энг янги машиналари бўлган индустрияни барпо қилиш устида, интизомни йўлга қўйиш, тартиб-қоидани, ишчанликни мустаҳкамлаш, умумхалқ кучларини ҳамкорлик қилдириш устида тинмай ишлашга чақирган эди. Ўз мақоласини у, доҳиёна башорат билан тамомлаган эди. Мана, ўртоқлар унинг сўзларига қулоқ солинг: «Бу— қашшоқлик ва заифликдан чиқиш учун, узил-кесил қудратли ва фаровон турмушга эга бўлиш учун Россия Совет Социалистик Республикасига керак бўлган нарсанинг худди ўзгинасидир».

Олдиндан кўриб айтилган башорат рўёбга чиқди. Дарҳақиқат, бу, ер юзидаги энг қудратли ва фаровон ҳаётли социалистик давлатдир! Бу бизнинг Совет Ватанимиз — Совет Социалистик Республикалар Иттифоқидир. Унинг қудрати иқтисодий жиҳатдан ҳам, ҳарбий жиҳатдан ҳам ва бошқа ҳар қандай жиҳатлардан ҳам ҳақиқатан энг зўр қудратдир. Бунинг сабаби фақат шуки, партия ва халқимиз бутун йиллар давомида В. И. Ленин кўрсатган йўлдан оғишмай илгарилаб бордилар.

Бизнинг кўп миллатли социалистик давлатимиз ўзининг эллик йиллик юбилейини куч-қуввати, шон-шуҳрати ва қудрати гуллаб яшнаётган чоқда байрам қилади. Ўтган ярим аср мобайнида давлатимиз бир неча марта қутурган душманларимиз империалистлар ҳужумига учради, лекин халқимиз энг оғир ва қонли жангларда ҳар сафар душманларни тор-мор келтирди ва ўзининг зафар йўлини олға қараб яна давом эттирди. Совет кишилари ҳақли суратда фахрланаётган улкан ғалабаларини улар Совет Иттифоқи Коммунистик партияси раҳбарлиги остида қўлга киритдилар.

Партиямиз ўз номини шу билан абадийлаштирдики, у халқни буюк ишларни бажаришга уюштира ва илҳомлантира билди. Мамлакатимизда эришилган нарсаларнинг ҳаммаси партиямиз раҳбарлиги остида қилинган ишлардир. Лекин партиямиз бу ғалабаларга халқнинг фидокорона меҳнати ва фидокорона мадади туфайлигина эриша олди.

Қаҳрамон ишчилар синфи, шонли колхозчи деҳқонлар, бизнинг талантли интеллигенциямиз, эркаклар, аёллар, ёшлар — буюк планларни ва партиянинг чизиб берган режаларини амалга оширган, металл эритган, кўмир ва руда қазиб чиқарган, машиналар яратган, ғалла экkan, қуриш ишларини бажарган, Ватанимиз бойлигини ошириб борган, зарур бўлган тақдирда эса, қўлига қурол олиб, Ватанини душман босқинларидан ҳимоя қилган кишилар ана шулардир. Партиямиз совет халқи каби улуғ қаҳрамон халқ ярим асрдан буён унга ўз тақдирини, ўз истиқболини ишониб топшириб келаётганлиги билан чексиз фахрланади ва шу билан ўзини бахтиёр ҳисоблайди.

Бутун Коммунистик партиямизнинг тимсоли бўлган ушбу съезд номидан совет халқига мурожаат қилиб, буюк ишонч билдирганлиги ва мадад кўрсатиб келганлиги учун, унинг буюк меҳнати, ақл-идроки, Ленин ишини, партия ишини бажариш йўлидаги курашда кўрсатган жасорати, сабот-матонати ва шижоати учун қизғин миннатдорчилик билдиришга рухсат этгайсиз!

Совет халқи партияни ўз йўлбошчиси, раҳбари, ҳамма ғалабаларининг ташкилотчиси, деб билади. Партиянинг ҳам ташқи ва ҳам ички сиёсати бирдан-бир тўғри сиёсат эканлигини, партия совет халқини бошлаб бораётган йўл эса, бирдан-бир ленинча тўғри йўл эканлигини совет халқи амалда кўриб ишонч ҳосил қилди ва кун сайин ишонч ҳосил қилмоқда.

Кўп миллионли коммунистлар партиямизнинг барча отрядларидан вакиллар йиғилган шу съезд номидан ишчилар синфини, барча меҳнаткашларни, кўп миллатли мамлакатимизнинг барча халқларини, Коммунистик партия бундан буён ҳам ўзининг бутун куч-қувватини халқнинг бахт-саодати учун ва Ватанимизнинг гуллаб яшнаши учун, коммунизм учун курашга сарф қила беради ва ўзининг амалий ишлари билан совет халқининг буюк ишончини оқлайди, деб ишонтиришга рухсат этгайсиз.

Яшасин Совет Иттифоқи Коммунистик партияси — Ленин партияси!

Яшасин шонли, меҳнатсевар ва қаҳрамон совет халқи!

Яшасин ва яшнасин кўп миллатли улуғ Ватанимиз — Совет Социалистик Республикалари Иттифоқи!

Яшасин социализм мамлакатларининг қудратли ҳамдўстлиги!

Халқаро коммунистик ва ишчилар ҳаракати ривожланиб ва мустаҳкамланиб бораверсин!

Марксизм-ленинизм асрлар бўйи яшасин!

Яшасин коммунизм!

(Ўртоқ Л. И. Брежневнинг доклади зўр эътибор билан тингланди ва бир неча бор қарсаклар билан бўлиниб турди).

УЗБЕКИСТОН КОМПАРТИЯСИ МАРКАЗИЙ КОМИТЕТИ, УЗБЕКИСТОН ССР ОЛИЙ СОВЕТИ ПРЕЗИДИУМИ ВА УЗБЕКИСТОН ССР МИНИСТРЛАР СОВЕТИДАН

Ўзбекистон Коммунистик партияси Марказий Комитети, Ўзбекистон ССР Олий Совети Президиуми ва Ўзбекистон ССР Министрлар Совети шу йил 29 мартда оғир касалликдан сўнг иттифоқ миқёсидаги шахсий пенсионер **Жаҳон Обидова**нинг вафот этганлигини чуқур қайғу билан маълум қилади.

УЗБЕКИСТОН КОМПАРТИЯСИ МАРКАЗИЙ КОМИТЕТИ	**УЗБЕКИСТОН ССР ОЛИЙ СОВЕТИ ПРЕЗИДИУМИ**	**УЗБЕКИСТОН ССР МИНИСТРЛАР СОВЕТИ**

УЗБЕКИСТОН ССР МИНИСТРЛАР СОВЕТИДА

Ўзбекистон ССР Министрлар Совети иттифоқ аҳамиятига эга бўлган шахсий пенсионер Ж. Обидовани дафн этиш маросими учун қуйидаги ўртоқлардан иборат ҳукумат комиссияси тузди: Р. Сахибоев (раис). Ш. Аҳмадалиева, А. Муродхўжаев, А. Назиров, С. А. Раҳматхўжаева, В. С. Содиқова, Е. Г. Самойленко ўртоқлар.

Ж. ОБИДОВАНИ ДАФН ЭТИШ КОМИССИЯСИДАН

Марҳуманинг жасади солинган тобут Ўзбекистон ССР Олий Совети мажлислар залига қўйилади. Марҳума билан хайрлашиш 30 март соат 11-00 дан 13-00 гача давом этади. Дафн Чиғатой мозорида ўтказилади.

Редактор А. ИСМОИЛОВ.

Узбекистон Компартияси Марказий Комитети Бирлашган нашриётининг босмахонаси. Тошкент шаҳри.

№ Р 07637 ИНДЕКС 64969 Г—1084.